

VIBEKE WØIEN HANSEN, DANIEL STOLTENBERG, ØYVIND BUGGE SOLHEIM OG
MADS THAU

Økonomiske barrierer for barn og unges deltakelse i kulturfrivilligheten

Økonomiske barrierer for barn og unges deltakelse i kulturfrivilligheten

Vibeke Wøien Hansen, Daniel Stoltenberg, Øyvind Bugge Solheim og Mads Thau

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor
Rapport 2024:7

© Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor
Rapport 2024:7

Institutt for samfunnsforskning

Munthes gate 31
Postboks 3233 Elisenberg
0208 Oslo

NORCE Hovedkontor

Nygårdsgaten 112
5008 Bergen

ISBN (digital): 978-82-7763-843-0

ISSN (digital): 1891-2176

www.samfunnsforskning.no/sivilsamfunn

Innhold

Forord	5
Sammendrag	6
English summary	11
1 Innledning	16
Formål og problemstillinger	16
Kort om barn og unges deltakelse i kulturaktiviteter	18
Sosiale forskjeller, kostnader og frafall: Hva sier eksisterende forskning?	19
Forskningsdesign	20
Spørreundersøkelsen til foreldre	21
Intervjuer med foreldre	26
Ung i Oslo	27
Spørreundersøkelse til lag og foreninger	28
Intervjuer med lag, foreninger og organisasjoner	31
Kontekstuelle data	32
Rapportens struktur	32
2 Kostnadsnivå, kostnadstyper og drivere i barn og unges deltakelse	33
Totale kostnader i fritidsaktiviteter og kulturaktiviteter	33
Sammensetning av og nivå på ulike kostnadstyper	36
Kostnader og kostnadsdrivere på foreningsnivå	39
Kostnadsdrivere på foreningsnivå: Regresjonsanalyser	41
Oppsummering: Kostnader, kostnadstyper og drivere	44
3 Kostnader og deltakelse i kulturelle og andre fritidsaktiviteter: Er økonomi en særlig barriere innen kulturaktiviteter?	45
Familiers kostnader og frivillige innsats	46
Foreldrenes syn på fritidsaktiviteter	49
Synet på kulturaktiviteter	51
Spørreundersøkelsen til foreningene: Omfang av økonomi som barriere	57
Barn og unges perspektiv: Er økonomi en særlig barriere?	61
Funn fra intervjuundersøkelsen blant foreldrene: Er økonomi en særlig barriere?	65
Funn fra intervjuundersøkelsen blant foreningene: Er økonomi en særlig barriere?	68
Oppsummering	71

4 Tilskudd og tiltak i organisert kulturfrivillighet	74
Tilskudd: Funn fra spørreundersøkelsen	74
Tilskudd: Funn fra intervjuundersøkelsen	82
Tiltak: Funn fra spørreundersøkelsen	85
Tiltak: Funn fra intervjuundersøkelsen	88
Oppsummering: Tilskudd og tiltak for å redusere kostnader	92
5 Kostnader i kontekst: Kommunal variasjon i organiserte kulturaktiviteter	94
Kostnadsnivåer i kontekst	94
Er det en geografisk dimensjon i foreldres syn på fritidsaktiviteter?	95
Økonomiske barrierer og tiltak fra foreningenes perspektiv	97
Kulturaktiviteter i kontekst: Funn fra intervjuer og spørreundersøkelse til foreningene	101
Oppsummering	104
6 Oppsummering og konklusjon	105
Kostnadsnivå og kostnadsdrivere	105
Kostnader og deltakelse	106
Tilskudd og tiltak	110
Kulturfrivilligheten i kontekst	111
Litteratur	112

Forord

Vi vet en god del om kostnader i idrettsaktiviteter, men vi vet mye mindre om kostnader innenfor kulturaktiviteter – akkurat som vi vet mer om barn og unges idrettsdeltakelse enn deres kulturdeltakelse. I denne rapporten forsøker vi derfor å svare på det betimelige spørsmålet: I hvilken grad er det økonomiske barrierer for barn og unges deltakelse i kulturfrivilligheten i Norge? Vi svarer på dette spørsmålet gjennom å kombinere kvalitativ og kvantitativ metode, det vil si gjennom intervjuundersøkelser og spørreundersøkelser til foreldre og kulturforeninger. I tillegg bruker vi data fra Ung i Oslo, Frivillighetsregisteret og Statistisk sentralbyrå (SSB).

For å kunne gi et godt og nyansert svar har vi vært helt avhengig av kulturfrivilligheten selv, og vi vil rette en stor takk til alle foreninger og lag som har tatt seg tid til å svare på spørreundersøkelsen og deltatt i intervjuene våre. Vi vil også takke prosjektets referansegruppe, bestående av Hyperion, Kulturalliansen, Kulturvernforbundet, LNU – Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner, Norsk Musikkråd og Ung i Kor, for et godt og hyggelig samarbeid gjennom prosjektperioden. Takk også til alle foreldre som har bidratt til foreldreundersøkelsene våre. Det er et stort engasjement for barn og unge på dette feltet som vi i denne rapporten forsøker å få frem, selv om vi i hovedsak ser på én side av saken i form av en kartlegging av kostnader.

Takk til Verian for godt samarbeid om gjennomføring av foreldreundersøkelsen. Vi vil også takke forskningsassistent Gunder Nordgården for super hjelp og tilrettelegging i forbindelse med datainnsamlingen og Håkon Solbu Trætteberg og Bernard Enjolras for kyndig kvalitetssikring av rapporten. Takk også til Anders Bakken ved NOVA for uttak av data fra Ung i Oslo til oss.

Denne rapporten er skrevet på oppdrag for Kultur- og likestillingsdepartementet, og vi vil takke departementet for muligheten til å forske mer på kulturfrivilligheten og for alle nyttige innspill og tilbakemeldingene underveis i arbeidet.

Avslutningsvis vil vi understreke at dette er et øyeblikksbilde av kostnadene for barn og unges deltakelse i kulturaktiviteter. Dataene er samlet inn i en tidsperiode preget av både etterdønninger fra koronapandemien og en dyrtid som vi trolig ikke har sett alle virkningene av ennå. Resultatene som rapporteres, må derfor tolkes i lys av dette. For enda mer robuste konklusjoner trenger vi undersøkelser med data over tid.

Forfatterne

Oslo, september 2024

Sammendrag

Forfatter Vibeke Wøien Hansen, Daniel Stoltenberg, Øyvind Bugge Solheim og Mads Thau

Tittel Økonomiske barrierer for barn og unges deltakelse i kulturfrivilligheten

Sammendrag I denne rapporten kartlegger vi kostnader, foreldrebetaling og kostnadsdrivere i kulturaktiviteter og tiltak for å redusere økonomiske barrierer i kulturfrivilligheten. Gjennom en rekke ulike datakilder analyserer og vurderer vi i hvilken grad økonomi er en barriere for barn og unges deltakelse i kulturfrivilligheten. Vi belyser også kulturforeningenes forhold til tilskuddsordninger og i hvilken grad støtte fra disse bidrar til å redusere kostnadene for å delta i aktivitetene. Avslutningsvis ser vi på hvordan kostnader, barrierer og tiltak varierer med den lokale konteksten aktiviteten inngår i. Syv ulike spørsmål ligger til grunn for rapporten:

1. Hva koster det å delta i organisert kulturfrivillighet for barn og unge i grunnskolealder?
2. Hva er kostnadsdriverne?
3. Hvordan påvirker kostnader deltakelsen i kulturfrivilligheten?
4. Er økonomi en særlig barriere for deltakelse, og hvilke kostnader er særlig utfordrende?
5. Benytter kulturfrivilligheten seg av etablerte tilskuddsordninger for å senke kostnadsnivået for aktiviteten?
6. Hvilke tiltak kan bidra til å senke økonomiske barrierer for deltakelse i kulturfrivilligheten?
7. Hvordan varierer kostnader, økonomiske barrierer og tiltak etter faktorer på kommunenivå?

Vi svarer på disse spørsmålene gjennom bruk av originale data fra spørreundersøkelser til foreldre og kulturforeninger, intervjuundersøkelser med foreldre og foreningsledere i kulturfrivilligheten og data fra undersøkelsen Ung i Oslo. I tillegg kobler vi på data fra Statistisk sentralbyrå (SSB), Frivillighetsregisteret og tilskudd.no.

Trianguleringen av datakilder viser at økonomi ikke oppleves som en særlig barriere for å delta i kulturaktiviteter, ettersom det er andre hovedgrunner til at barn og unge ikke deltar, og andre barrierer som i større grad oppleves å forhindre deltakelse og rekruttering blant barn og unge. Likevel finner vi også noen tydelige tegn på at økonomi spiller en rolle – også for aktiviteter innen kulturfrivilligheten og for aktiviteter hvor kulturfrivilligheten spiller en viktig rolle, slik som kulturskole.

Barn og unges deltakelse i organisert kulturfrivillighet

Undersøkelsen vi har gjort blant foreldre viser at 35 prosent svarte at barna aldri hadde drevet med organiserte kulturaktiviteter, og 27 prosent at barna hadde gjort det tidligere. Andelen som driver med en eller flere kulturaktiviteter, kan dermed anslås til 38 prosent. De kulturaktivitetene som flest barn uavhengig av alder deltar i, er dans inkl. folkedans (11 prosent), korps, orkester og spelemannslag (8 prosent), kor og annen sang (7 prosent) og teater, revy og spel (6 prosent). En sammenliknbar andel svarer også at barna deltar i annen organisert kulturaktivitet som ikke var nevnt i listen. Det er ellers også barn som deltar i aktiviteter som billedkunst og håndverk, dataspillklubb og koding (begge på 3 prosent), rollespill og brettspill (2 prosent), samt filmklubb, historielag og kulturrelaterte festivaler.

Kostnadsnivå og kostnadstyper i organiserte kulturaktiviteter

For korps, orkester og spelemannslag er den årlige kostnaden i en størrelsesorden på fra 3 900 til 4 800 kroner, mens innen teater ligger den

på mellom 2 300 og 3 200 kroner. For dans finner vi det største spennet i kostnadsnivå, der disse er anslått til 2 900 kroner for de yngste og 7 700 kroner for de eldste. Kor og annen sang har en relativt lavere kostnad for de aller yngste på rundt 800 kroner, mens den er på over 2 000 kroner for de eldre aldersgruppene. Billedkunst og håndverk har en kostnad i spennet fra 1 500 til 2 700 kroner. I andre kulturaktiviteter, som band, dataspill, koding og programmering, rollespill og brettspill, samt film, foto og annen multimedia, er kostnadene jevnt over lave for yngre aldersgrupper (i spennet fra 400 til 800 kroner), mens de ligger på opp mot 2 000 til 3 000 kroner for de eldre. Historie og kulturvern har gjennomgående lave årlige gjennomsnittskostnader, på mellom 250 og 670 kroner.

Sammenlignet med kartlegginger av kostnadsnivået i idretten, er de dyreste organiserte kulturaktivitetene på nivå med eller litt under idretter som fotball, håndball, langrenn, turn og svømming. Kostnadene i kulturaktivitetene varierer med alder, men ser ikke ut til å øke like mye for ungdom som i idretten.

Det kan være ulike typer kostnader i forbindelse med deltakelse i frivillig organiserte kulturaktiviteter. Medlemskontingent er en generell avgift som dekker medlemskap i foreningen som er ansvarlig for aktiviteten, mens deltakeravgift er en betaling for deltakelse i spesifikke aktiviteter (typisk utover det som hører inn under vanlig medlemsaktivitet). Det er som regel også deltakeravgift eller egenandeler knyttet til samlinger, arrangementer, turer eller konkurranser. I tillegg vil det også kunne være utgifter knyttet til bekledning og utstyr som kreves for å utføre aktiviteten. Undersøkelsen blant foreldre viser at medlemskontingent og deltakeravgifter er den største kostnadstypen i alle aldre. På tvers av aldersgrupper svarer minst halvparten at kontingent og deltakeravgifter ligger på 1 000 kroner eller mer. Nivået på disse to kostnadstypene ser imidlertid ut til å øke noe med alder. Når det gjelder nivå på ulike kostnader i ulike typer aktiviteter, viser data på foreningsnivå at korps og orkester har høye mediankostnader i alle kategoriene, på mellom 1 000 og 1 600 kroner. Innen annen musikkaktivitet, teater, revy og opera, samt dans er deltakeravgift på tilsvarende nivå som dette. Kostnadene til utstyr varierer en god del mellom typer aktiviteter og for ulike aldersgrupper.

En analyse av hva som driver kostnader på foreningsnivå, viser at bruk av lønnede profesjonelle i aktiviteten er forbundet med høyere kontingent og deltakeravgifter. Samarbeid med kommuner om å dekke kostnader bidrar til redusert kontingent.

Er økonomi en særlig barriere innen kulturaktiviteter?

Når det gjelder hvordan kostnader påvirker deltakelsen, finner vi at mens 6 av 10 foreldre synes det generelle kostnadsnivået for å delta i fritidsaktiviteter for barn og unge er for høyt, gir en tredjedel av foreldrene uttrykk for at kostnadsnivået i kulturaktiviteter er for høyt, uavhengig av aldersgruppe. Hvordan kostnadene oppfattes, varierer imidlertid med inntektsnivå, hvor de med lavere inntekt i større grad opplever kostnadene som for høye enn de på høyere inntektsnivåer.

Analyser av sammenhengen mellom familiebakgrunn (som foreldres inntekt og utdanning) og barns deltakelse i kulturaktiviteter viser ingen sterke sammenhenger. Det er en svak tendens til at det i husstander med høyere inntektsnivå er en litt lavere sannsynlighet for at ett eller flere barn deltar i organiserte kulturaktiviteter. Imidlertid viser analyser av synet på kostnader i fritidsaktiviteter at det er tydelig at kostnader er viktig for lavinntektsgruppen – mer enn 4 av 10 er her helt enige i at kostnadene er for høye. Generelt er det ellers en ganske jevn fordeling av foreldre som er positive og negative til kostnadsnivået på sine barns kulturaktiviteter på tvers av barnas alder.

Vi finner også tydelige tegn på at foreldreinnnsatsen er noe som opptar respondentene. Hele 86 prosent er helt eller delvis enige i at det alltid er de

samme foreldrene som stiller. Videre er 33 prosent helt eller delvis enige i at de ville ha gjort en ekstra frivillig innsats hvis det kunne ha gjort aktiviteten billigere, mens 33 prosent er helt eller delvis uenige. 35 prosent er positive til at det bør være mulig å betale i stedet for å gjøre frivillig innsats, mens 41 prosent er negative. På spørsmålet om man bør skyve frivillige oppgaver mer over mot profesjonelle, er et klart flertall imidlertid imot. Generelt er det en klar overvekt av foreldre som er uenige i at den frivillige innsatsen som kreves av dem, er urimelig høy. Det er også andre ting enn kostnader og foreldreinnsats som er verd å tenke på med hensyn til mulige barrierer for deltakelse. Det er 62 prosent som er helt eller delvis enige i at transport ikke er problematisk. Når det gjelder fasiliteter, er 4 av 10 helt eller delvis uenige i at det er tilstrekkelig med egnede lokaler og haller i nærmiljøet.

Den viktigste årsaken til at barna ikke deltar på kulturaktiviteter er at barna foretrekker andre aktiviteter. Samtidig er det noen indikasjoner på at overveielser om kostnad og innsats kan spille en rolle. Eksempelvis er 27 prosent av foreldrene helt eller delvis enige i at det koster for mye penger, mens 23 prosent er enige i at det krever for mye dugnadsinnsats. De viktigste årsakene til at foreldre sa nei til at barna kunne begynne i en kulturaktivitet, er manglende tid i hverdagen og krav til dugnadsinnsats. Men selv om de vesentligste årsakene til at foreldre sier nei til (nye) fritidsaktiviteter for sine barn handler om manglende tid eller hensynet til andre (eksisterende) aktiviteter, ser vi samtidig en tydelig forskjell i den relative betydningen av kostnader og foreldreinnsats. For kulturaktivitetene veier forventninger om dugnad tyngre enn kostnader når foreldre sier nei, mens det for andre aktiviteter er kostnadene som veier klart tyngst.

En analyse av data fra Ung i Oslo viser at de dominerende årsakene til at unge sluttet i kulturaktiviteter, er (manglende) lyst. Deretter kommer det flere årsakstyper som handler om å prioritere bruk av tid. At venner sluttet, press og stress i aktiviteten, skolebytte og at man har vokst fra aktiviteten er andre mindre utbredte beveggrunner. Bare 1 prosent av ungdommene som har sluttet på en kulturaktivitet, oppgir økonomi som årsak. Unge fra familier med lav sosioøkonomisk status er mest tilbøyelige til å oppgi årsaker som skolebytte, press og kostnader. Kostnader er en mer uttalt årsak til frafall i musikk/kulturskole enn i kor, korps og orkester og dans, teater og revy, selv om andelen er liten.

I undersøkelsen til foreninger finner vi at en liten andel av foreningene ofte (5 prosent) eller svært ofte (2 prosent) opplever familieøkonomi som en hindring for barns deltakelse. Det er derimot en større andel som opplever det noen ganger (20 prosent) eller sjelden (31 prosent). Foreninger innen dans, korps og orkester og annen musikk rapporterer i større grad at de opplever at barn har blitt forhindret på grunn av familieøkonomi. Viktigere grunner for at barn ikke deltar sett fra foreningenes perspektiv er blant annet konkurranse fra andre tilbud, manglende forståelse fra foreldre for foreningens tilbud og aktiviteter og manglende interesse.

Intervjuene med foreldre og foreninger fremhever heller ikke økonomi som noen særlig barriere, men det pekes likevel på at musikkundervisning er dyrt, og at kjøp av instrumenter kan bli en økonomisk barriere når barna blir større og vil ha eller trenger sitt eget. Kostnader nevnes oftere i sammenheng med kulturskolen og de aktivitetene som har tangeringspunkter inn mot denne, slik som korps og orkester.

Tilskudd og tiltak i organisert kulturfrivillighet

Undersøkelsen blant kulturforeninger viser at andelen som oppgir at de får økonomisk støtte, er høye på tvers av aktivitet, men det er likevel betydelig variasjon (fra 58 til 100 prosent). Forskjellene speiler hvordan aktivitetene er organisert (profesjonalisering vs. egenorganisering), hvor profesjonalisering innebærer profesjonelle dirigenter, pedagoger og instruktører og eventuelt også ansatte i foreningen. I tillegg reflekterer forskjellene hva slags type arrangementer som gjennomføres, og hva det koster å drive aktiviteten.

Vi analyser sammenhengen mellom det å motta tilskudd og nivå på kontingent og andre kostnader. Analysene viser at det ikke er en 1:1-sammenheng hvor tilskudd fører til lavere kontingent på tvers av kategorier. Vi ser heller ikke her noe entydig bilde av sammenhengen mellom det å få tilskudd og redusert kostnad til kontingent, sammenliknet med de som ikke rapporterer å få slikt tilskudd. Imidlertid viser analysen at utstyrs kostnadene er høyere blant de foreningene som sier at de ikke har mottatt tilskudd, og som har rapportert at de har en utstyrs kostnad og oppgitt hva den er. For alle aldersgrupper er gjennomsnittskostnaden til utstyr redusert dersom foreningen mottar tilskudd. Det at vi ikke finner noen tydelig sammenheng mellom tilskudd og redusert kostnad til kontingent, kan blant annet skyldes at foreningene er nødt til å bakte inn utgifter til drift i kontingenten, mens tilskudd heller tydelig reduserer kostnader til utstyr og f.eks. sommerskole/sommerkurs.

Spørreundersøkelsen til kulturforeningene avdekker også en tendens til at andelen foreninger som oppgir å ha dårlig økonomi, er litt høyere blant dem som rapporterer å ikke ha mottatt tilskudd, enn blant dem som rapporterer å ha fått tilskudd. Kvalitative intervjuer i foreninger viser en tydelig tendens til at tilskudd påvirker deltakelseskostnadene til foreningene og også resulterer i kostnadsreduserende tiltak. Samtidig bidrar også foreldreinnsats og gode ordninger for lån/leie av kommunale lokaler til å holde kostnadene nede. Paraplyorganisasjonene har også en aktiv rolle som formidler av andres og egne tilskuddsordninger og kan utgjøre en forskjell gjennom sitt arbeid her. Dermed kan også et eventuelt medlemskap i en paraplyorganisasjon ha noe å si for om foreningene mottar tilskudd.

Mange foreninger har egne ordninger for redusert, oppdelt eller gratis betaling. Det er kun 37 prosent som oppgir at de ikke har dette. Grunner til å ikke ha dette kan være at aktiviteten er gratis i utgangspunktet, eller at man foretrekker å vise til f.eks. kommunenes ordninger i stedet for å være et mellomledd. Basert på analysene kan vi ikke si at mottak av tilskudd automatisk fører til en høyere andel blant foreninger innenfor en kategori som har egne ordninger for redusert betaling eller gratis aktivitet ved behov. Vi finner imidlertid en nokså tydelig sammenheng der foreninger som samarbeider med kommunen i større grad oppgir å ha ordninger for redusert betaling eller dekking av manglende betaling. I intervjuene kommer det frem at subsidiering eller ekstern fullfinansiering av arrangementer (deriblant konserter, forestillinger, dataparty, sommerskole, turer og liknende) er et viktig tiltak i kulturfrivilligheten for at alle familier og/eller barn og unge kan delta på disse. Gode ordninger for bruk av lokaler er også et tiltak for å holde kostnadene nede både for foreningen selv og den enkelte familie og kan være en del av forklaringen på nokså lave kontingenter generelt. Vi finner dermed at samarbeid med kommunen (deriblant skole, kulturskole og bibliotek) og andre organisasjoner er et viktig tiltak både for å tilrettelegge for god aktivitet og for å holde kostnadene nede. Dette samarbeidet ivaretar ikke alltid kulturfrivillighetens behov og interesser ettersom primæraktiviteten til lokalet er styrende.

Kostnadsnivåer i kontekst

I rapporten undersøkes også betydningen av utvalgte kontekstuelle faktorer på kommunenivå, deriblant sentralitet og andel barn i lavinntektshusholdninger.

Analyser av foreldreundersøkelsen viser at i de mest sentrale kommuner (dvs. Oslo og omegn) er foreldrenes kostnader til fritidsaktiviteter generelt høyest, mens kostnadene er lavest i de mest perifere kommunene. Det er samtidig lite systematikk i hvilke aktiviteter og typer av kostnader som særlig driver forskjellene. Mønsteret skiller seg ikke ut for kulturaktiviteter. I de mest sentrale kommunene er husstandsinntekten også generelt høyere, og derfor er de høyere prisene på fritidsaktiviteter ikke nødvendigvis noen større byrde enn prisene for familier i mer perifere kommuner. Likevel viser

analysene at det er markant flere foreldre som er helt enige i at kostnadene er for høye, i de mest sentrale kommunene (27 prosent) enn i de mest perifere (10 prosent).

På foreningsnivå viser analysene at foreninger i kommuner med en høyere andel barn i lavinntektshusholdninger erfarer oftere økonomi som en hindring, men det er samtidig ikke nødvendigvis et utpreget problem i kommunene det gjelder. Det kan like mye være et uttrykk for at utfordringsbildet varierer noe mer i disse kommunene. Et trekk ved foreningene som kan tenkes å variere mellom kommuner med lav og høy andel barn i lavinntektshusholdninger, er ressurser, blant annet i form av ansatte og frivillige. Foreninger i kommuner der andelen barn i lavinntektshusholdninger ligger over medianen, har i større grad ordninger for gratis kontingent eller deltakeravgift samt for oppdelt og utsatt betaling. Det er mulig at de økonomiske ressursene som foreningene tilføres blant annet gjennom tilskudd, i første rekke brukes for å finansiere slike ordninger.

Undersøkelsene blant foreningene avdekker også at en stor del av kulturfrivilligheten har gratis eller rimelige aktiviteter for barn og unge, men at disse f.eks. arrangeres årlig eller med kortere eller lengre intervaller mellom seg og derfor ikke avdekkes i kartleggingen av de regelmessige aktivitetene. Disse aktivitetene er gjerne åpne for alle og skjer ofte gjennom kommunen, f.eks. på skolen eller på biblioteket. Slike lavterskelaktiviteter er inkluderende og bør inngå i helhetsvurderingen av økonomi som barriere i kulturfrivilligheten, ikke minst siden slike aktiviteter i stor grad er gratis.

Avslutningsvis er det også viktig å merke seg at økonomi som barriere er vanskelig å måle, da de som opplever denne barrieren, velger bort noen fritidsaktiviteter til fordel for rimeligere aktiviteter eller ikke søker seg til noen aktivitet i utgangspunktet. Dette problemet kommer vi ikke utenom og er noe som både foreldrene og foreningene gir uttrykk for i våre undersøkelser.

Emneord

Kostnader, kulturfrivilligheten, barn og unge, fritidsaktiviteter

English summary

Author Vibeke Wøien Hansen, Daniel Stoltenberg, Øyvind Bugge Solheim og Mads Thau

Title Financial barriers to children and young people's participation in cultural activities organized by voluntary organizations

Summary In this report, we map costs, parental payment and cost drivers in cultural activities and measures to reduce financial barriers for participation in these. Through a number of different data sources, we analyze and assess the extent to which finances are a barrier to children and young people's participation in cultural activities. We also shed light on the cultural associations' relationship with grant schemes and to what extent we find evidence that grants from these schemes help reduce costs for participating in the activities. Finally, we look at how costs, barriers and measures vary with the local context the activity is part of. Seven different questions form the basis of the report:

1. What does it cost to participate in organized cultural volunteering for children and young people of primary school age?
2. What are the cost drivers?
3. How do costs affect participation in cultural activities?
4. Are finances a particular barrier to participation, and which costs are particularly challenging?
5. Does cultural voluntary associations make use of established grant schemes to lower the cost level for the activity?
6. Which measures can help lower financial barriers to participation in cultural volunteering?
7. How do costs, financial barriers and measures vary according to factors at municipal level?

We answer these questions using original data from surveys of parents and cultural associations, interviews with parents and association leaders and data from the survey Ung i Oslo. In addition, we use data from Statistics Norway, the Norwegian non-profit registry Frivillighetsregisteret and tilskudd.no.

The triangulation of data sources shows that finances are not perceived as a particular barrier to participating in cultural activities as there are other main reasons why children and young people do not participate and other barriers that are perceived to prevent participation and recruitment among children and young people to a greater extent. Still, we also find some signs that indicate that finances do play a role – even for activities organized by cultural associations or for activities where cultural volunteering plays an important role, such as municipal cultural schools.

Children and young people's participation in organized cultural activities

Our survey among parents shows that 35 percent responded that their children had never participated in organized cultural activities, and 27 percent that their children had done so previously. The proportion who participates in one or more cultural activities can be estimated to 38 percent. The cultural activities that most children, regardless of age, participate in are dance including folk dance (11 percent), bands, orchestras and playing groups (8 percent), choirs and other singing groups (7 percent) and theatre and revue (6 percent). A comparable proportion also responded that the children participate in other organized cultural activities not mentioned in the list. There are also children who participate in activities such as visual arts and crafts, computer game clubs and coding clubs (both at 3 percent),

role-playing and board games (2 percent), as well as film clubs, history clubs and culture-related festivals.

Cost levels and types of costs in organized cultural activities

For bands, orchestras and playing groups, the annual cost is in the order of NOK 3,900 to 4,800, while for theatre it is between NOK 2,300 and 3,200. For dance, we find the largest range in cost level, where these are estimated at NOK 2,900 for the youngest but NOK 7,700 for the oldest. Choirs and other singing groups have a relatively lower cost for the very youngest at around NOK 800, while it is over NOK 2,000 for older age groups. Visual arts and crafts have a cost in the range of NOK 1,500 to 2,700. For other cultural activities, such as band, computer games, coding and programming, role-playing and board games, as well as film, photography and other multimedia, the costs are generally low for younger age groups (in the range from NOK 400 to 800), while they are up to NOK 2,000 to 3,000 for the older ones. Historical and cultural heritage activities have consistently low annual costs, between NOK 250 and 670.

Compared to surveys of costs in sports, the most expensive organized cultural activities are at the level of or slightly below sports such as football, handball, cross-country skiing, gymnastics and swimming. The costs in cultural activities vary with age, but do not seem to increase as much for young people as in sports.

There may be different types of costs associated with participation in voluntarily organized cultural activities. Membership fee is a general fee that covers membership in the association responsible for the activity, while participant fee is a payment for participation in specific activities (typically beyond what is included in regular membership activity). There are usually also participant fees or own contributions associated with gatherings, events, trips or competitions. In addition, there may also be expenses related to clothing and equipment required to perform the activity. The survey among parents shows that membership fees and participant fees are the largest type of cost in all ages. Across age groups, at least half respond that fees and participant fees are NOK 1,000 or more. The level of these two types of costs, however, seems to increase somewhat with age. As for the level of various costs in different types of activities, data at the association level show that bands and orchestras have high median costs in all categories, between NOK 1,000 and 1,600. Within other music activity, theatre, revue and opera, as well as dance, participant fee is at a corresponding level. The costs of equipment vary a good deal between types of activities and for different age groups.

An analysis of what drives costs at the association level shows that the use of salaried professionals in the activity is associated with higher membership and participant fees. Collaboration with municipalities to cover costs contributes to reduced membership fees.

Are family finances a particular barrier in cultural activities?

Regarding how costs affect participation, we find that while 6 out of 10 parents think the general cost level to participate in leisure activities for children and young people is too high, a third of parents express that the cost level in cultural activities is too high, regardless of age group. However, how costs are perceived varies with income level, where those with lower income to a greater extent experience the costs as too high than those at higher income levels.

Analyses of the relationship between family background (such as parents' income and education) and children's participation in cultural activities show that there are no strong associations. There is a weak tendency that in households with a higher income level, there is a slightly lower probability that one or more children participate in organized cultural activities. However, analyses of perceptions of costs in leisure activities make it clear

that costs are important for the low-income group – more than 4 out of 10 here completely agree that the costs are too high. Generally, there is otherwise a fairly even distribution of parents who are positive and negative to the cost level of their children's cultural activities across the children's age.

We also find clear signs that parental involvement is something that preoccupies the respondents. 86 percent are completely or partially in agreement that it is always the same parents who show up. Furthermore, 33 percent are completely or partially in agreement that they would have made an extra voluntary effort if it could have made the activity cheaper, while 33 percent are completely or partially in disagreement. 35 percent are positive that it should be possible to pay instead of making a voluntary effort, while 41 percent are negative. On the question of whether one should push voluntary tasks more towards professionals, a clear majority is opposed. Still, there is a clear majority of parents who disagree that the voluntary effort required of them is unreasonably high. There are also other things than costs and parental effort that may be considered in terms of possible barriers to participation. There are 62 percent who are completely or partially in agreement that transport is not problematic. Regarding facilities, 4 out of 10 are completely or partially in disagreement that there are sufficient suitable premises and halls in the local area.

The main reason why children do not participate in cultural activities is that the children prefer other activities. At the same time, there are some indications that considerations of cost and effort can play a role. For example, 27 percent of parents are completely or partially in agreement that it costs too much money, while 23 percent agree that it requires too much voluntary work. The main reasons why parents said no to their children starting in a cultural activity are a lack of time in everyday life and requirements for voluntary work. But even though the main reasons why parents say no to (new) leisure activities for their children are about a lack of time or out of consideration for other (existing) activities, we see at the same time a clear difference in the relative importance of economic costs and parental effort. For cultural activities, expectations of voluntary work outweigh costs when parents say no, while for other activities it is the costs that are clearly the heaviest.

An analysis of data from Young in Oslo shows that the dominant reasons why young people quit cultural activities are (lack of) desire. Then follows several types of reasons that involve prioritizing the use of time. Friends quitting, pressure and stress in the activity, changing school, and outgrowing the activity are other less common reasons. Only 1 percent of the young people who have quit a cultural activity cite finances as the reason. Young people from families with low socioeconomic status are most prone to cite reasons such as changing school, pressure, and costs. Costs are a more pronounced reason for dropouts in music/culture school than in choirs, bands and orchestras and dance, theater and revue, even though the proportion is small.

In the survey of local cultural associations, we find that a small proportion of the associations often (5 percent) or very often (2 percent) experience family finances as a hindrance to children's participation. However, there is a larger proportion who experience it sometimes (20 percent) or rarely (31 percent). Associations within dance, bands and orchestras, and other music activities to a greater extent report that they experience that children have been prevented to participate due to family finances. Other important reasons for children not participating from the associations' perspective include competition from other offers, lack of understanding from parents about the association's offers and activities, and lack of interest.

Qualitative interviews with parents and associations do not highlight finances as a particular barrier, but it is pointed out that music education is

expensive, and that the purchase of instruments can become an economic barrier when the children get older and want or need their own. Costs are mentioned more frequently in connection with the culture school and the activities that have tangents towards this, such as bands and orchestras.

Grants and measures in organized cultural activities

The survey among local cultural associations shows that the proportions that receive financial support are high across activities, but there is still considerable variation (from 58 to 100 percent). The differences reflect how the activities are organized (professionalization vs. self-organization), where professionalization involves professional conductors, educators, and instructors and possibly also employees in the association. In addition, the differences reflect what kind of events are carried out and what it costs to operate the activity.

We analyze the relationship between receiving grants and the level of membership fees and other costs. The analyses show that there is not a 1:1 relationship where grants lead to lower membership fees across categories. We thus do not see a clear picture here of the relationship between receiving grants and reduced membership fee cost compared to those who do not report receiving such grants. However, the analysis shows that equipment costs are higher among the associations that say they have not received grants and who have reported that they have an equipment cost and stated what it is. For all age groups, the average equipment cost is reduced if the association receives grants. The fact that we do not find a clear correlation between grants and reduced membership fee cost may therefore be due to the associations having to include operating expenses in the membership fee, while grants rather reduce costs for equipment and, for example, summer school/summer course.

The survey of local cultural associations also reveals a tendency for the proportion of associations that report having poor finances to be slightly higher among those who report not having received grants, than among those who report having received grants. Qualitative interviews show a clear tendency for grants to influence the participation costs of the associations and also result in cost-reducing measures. At the same time, parental effort and good arrangements for renting municipal premises also help to keep costs down. Umbrella organizations also have an active role as intermediaries of others' and their own grant schemes and can make a difference through their work here. Thus, membership in an umbrella organization may also have something to say about whether they receive grants.

Many associations have their own measures for reduced, split, or no (free) payment of fees. Only 37 percent state that they do not have this. Reasons for not having this may be that the activity is free in the first place, or that they prefer to refer to, for example, the municipalities' arrangements instead of being an intermediary. Based on the analyses, we cannot say that receipt of grants automatically leads to a higher proportion among associations within a category that have their own arrangements for reduced payment or free activity as needed. However, we find a fairly clear relationship where associations that collaborate with the municipality to a greater extent report having arrangements for reduced payment or coverage of missing payment. In the interviews, it is revealed that subsidization or external full financing of events (including concerts, performances, LAN parties, summer school, trips, and the like) is an important measure for giving all families and/or children and young people opportunities to participate. Good arrangements for the use of premises are also a measure to keep costs down both for the association itself and the individual family and can be part of the explanation for quite low membership fees in general. We thus find that collaboration with the municipality (including school, culture school, and library) and other organizations is an important measure both to facilitate good activity and to keep costs down. This collaboration does not always take care of the needs

and interests of cultural volunteering as the primary activity of the premises is guiding.

Cost levels in context

The report also examines the significance of selected contextual factors at the municipal level, including centrality and the proportion of children in low-income households.

Analyses of the parent survey show that in the most central municipalities (Oslo and the surrounding area), parents' costs for leisure activities are generally highest, while the costs are lowest in the most peripheral municipalities. At the same time, there is little systematicity in which activities and types of costs particularly drive the differences. The pattern does not stand out for cultural activities. In the most central municipalities, household income is also generally higher, and therefore the higher prices for leisure activities are not necessarily a greater burden than the prices for families in more peripheral municipalities. Still, the analyses show that there are significantly more parents who completely agree that the costs are too high, in the most central municipalities (27 percent) than in the most peripheral ones (10 percent).

At the association level, the analyses show that associations in municipalities with a higher proportion of children in low-income households more often experience economy as a hindrance, but at the same time, it is not necessarily a pronounced problem in the municipalities concerned. It can just as much be an expression that the challenges vary somewhat more in these municipalities. One feature of the associations that may vary between municipalities with a low and high proportion of children in low-income households is resources, including employees and volunteers. Associations in municipalities where the proportion of children in low-income households is above the median, are more likely to have arrangements for covering membership or participation fees as well as for split and deferred payment. It is possible that the financial resources that the associations are provided with, among other things through grants, are primarily used to finance such arrangements.

The surveys among the associations also reveal that a large part of the cultural voluntary sector has free or affordable activities for children and young people, but that these, for example, are organized annually or with shorter or longer intervals between them and therefore are not uncovered in the mapping of regular activities. These activities are usually open to everyone and often take place through the municipality, e.g. at school or at the library. Such low-threshold activities are inclusive and should be included in the overall assessment of economy as a barrier in cultural volunteering, not least since such activities are largely free.

Finally, it is also important to note that family finances and costs as a barrier is difficult to measure, as those who experience this barrier, opt out of some leisure activities in favor of cheaper activities or do not seek any activity in the first place. This problem we cannot avoid and is something that both parents and associations express in our surveys.

Index terms

Costs, voluntary organizations, children, youth, cultural activities

1 Innledning

Rom for deltakelse – regjeringens kulturfrivillighetsstrategi (2023–2025) (Kultur- og likestillingsdepartementet, 2023) peker på en rekke tiltak for å oppnå målet i Hurdalsplattformen om at flere barn og unge skal få oppleve og delta i kultur uavhengig av hvem de er, hvor de bor, og sosial og økonomisk status. Vi mangler imidlertid kunnskap om *i hvilken grad økonomi er en barriere* for barn og unges deltakelse i kulturfrivilligheten, og hvordan kulturen nyttiggjør seg av lokale og nasjonale ordninger for å bygge ned økonomiske barrierer. Dette gjør det krevende å identifisere konkrete tiltak for å senke økonomiske terskler for deltakelse. Denne rapporten søker med bakgrunn i et oppdrag fra Kultur- og likestillingsdepartementet å svare på dette kunnskapsbehovet. I denne rapporten kartlegger vi derfor kostnader, foreldrebetaling og kostnadsdrivere i kulturaktivitetene og mulige tiltak for å redusere økonomiske barrierer i kulturfrivilligheten.

Formål og problemstillinger

I kulturfrivillighetsstrategien (Kultur- og likestillingsdepartementet, 2023) defineres kulturfrivilligheten som frivillig virksomhet som foregår i områdene musikk, scenekunst, visuell kunst, litteratur, dataspill, film og kulturarv. Kulturfrivilligheten omfatter ikke bare organisasjoner som har kultur som formål, men også organisasjoner som har kulturaktiviteter som del av sin virksomhet, som tros- og livssynsforeninger. Den inkluderer dessuten både aktiviteter i organisasjoner, punktfrivillighet og spontane aktiviteter. Kartleggingen er i hovedsak avgrenset til ovennevnte områder, med vekt på organisert aktivitet. I tilfeller hvor disse tangerer annen frivillighet, for eksempel for kirkekor, er slik aktivitet inkludert. Kartleggingen belyser følgende problemstillinger:

1. Hva koster det å delta i organisert kulturfrivillighet for barn og unge i grunnskolealder?
2. Hva er kostnadsdriverne?
3. Hvordan påvirker kostnader deltakelsen i kulturfrivilligheten?
4. Er økonomi en særlig barriere for deltakelse, og hvilke kostnader er særlig utfordrende?
5. Benytter kulturfrivilligheten seg av etablerte tilskuddsordninger for å senke kostnadsnivået for aktiviteten?
6. Hvilke tiltak kan bidra til å senke økonomiske barrierer for deltakelse i kulturfrivilligheten?
7. Hvordan varierer kostnader, økonomiske barrierer og tiltak etter faktorer på kommunenivå?

Kartleggingen belyser kostnadsbildet i det laveste alderssegmentet, når barna rekrutteres inn i kulturaktiviteter, og hvordan det endrer seg i løpet av ungdomstiden, altså blant barn og unge fra 5 til og med 19 år. Vi ser spesielt på aldersgruppene 5–12 år, 13–15 år og 16–19 år (dvs. grunnskolen og videregående skole). Det finnes aktiviteter for enda yngre barn, men fordi aktiviteten som oftest er gratis, er det mindre relevant å se på denne gruppen.

Det er mange kostnader ved barn og unges deltakelse i kulturaktiviteter, f.eks. medlemskontingent og egenandeler, kostnader til utstyr og bekledning, avgifter ved stevner, treff og konkurranser, samt forsikringer. Det kan også være kostnader til kjøp av produkter til videresalg i dugnader, som er en viktig del av finansieringen i kulturfrivilligheten i tillegg til foreldrebetaling (Arnesen, Nordø et al., 2022; Lorentzen, 2011). Problemstilling 1 (Hva koster det å delta i organisert kulturfrivillighet for barn og unge i grunnskolealder?) og problemstilling 2 (Hva er kostnadsdriverne?) svarer til behovet for å kartlegge nivået på totalkostnaden på ulike områder i organisert kulturfrivillighet og for de ulike aldersgruppene, hvilke kostnadstyper som driver denne, samt de bakenforliggende drivere. Slike drivere kan være prestasjonspress, konkurranse og utstyrskrav (Oslo Economics, 2020), krav til profesjonalitet fra deltakere og publikum, administrasjon og godtgjørelse av profesjonelle utøvere som instruerer barn og unge, og behov for egnede lokaler (f.eks. akustikk) (Kulturalliansen, 2022).

Det finnes lite kunnskap om sammenhengen mellom kostnader og deltakelse i kulturfrivillighet og om økonomi er en barriere i kulturfrivilligheten. Dette berøres i problemstilling 3 (Hvordan påvirker kostnader deltakelsen i kulturfrivilligheten?) og 4 (Er økonomi en særlig barriere for deltakelse, og hvilke kostnader er særlig utfordrende?). Tidligere forskning viser at unge fra hjem med høy sosioøkonomisk status deltar i organiserte kulturaktiviteter i større grad enn de fra hjem med lav. Det er imidlertid familiens kulturelle ressurser, ikke økonomiske, som forklarer dette (Arnesen, Nordø et al., 2022; Jacobsen et al., 2021). Samtidig har barn og unges valg av og frafall fra aktiviteter sammensatte årsaker (Andersen & Arnesen, 2023), og kostnader kan ha indirekte betydning i samspill med disse (Persson et al., 2019; Thorød, 2012). Vi utforsker derfor samspillet mellom økonomi og andre faktorer for å bedre forstå hvordan kostnader påvirker deltakelsen i kulturfrivilligheten, og om økonomi utgjør en spesifikk barriere.

Vi har begrenset kunnskap om i hvilken grad man nyttiggjør seg av etablerte tilskuddsordninger for å senke kostnadsnivået i aktiviteten. 27 prosent av inntektene i kulturfrivilligheten er fra offentlig finansierte tilskuddsordninger (Arnesen, 2020), og det finnes over 50 ordninger på kulturfeltet (tilskudd.no). Forskning viser at foreninger har ulike ordninger for å dekke deltakelseskostnader i kulturfrivilligheten, som fond- og stipendordninger og utlån av utstyr, finansiert av blant annet tilskudd (Arnesen, Nordø et al., 2022; Erdvik & Ervik, 2022). Problemstilling 5 (Benytter kulturfrivilligheten seg av etablerte tilskuddsordninger for å senke kostnadsnivået for aktiviteten?) og

problemstilling 6 (Hvilke tiltak kan bidra til å senke økonomiske barrierer for deltakelse i kulturfrivilligheten?) ser på bruken av tilskuddsordninger og tiltak i kulturfrivilligheten. Kunnskap om dette vil være viktig for å vurdere behovet for økonomiske og andre typer tiltak.

I tillegg kan kostnadsnivå, økonomiske barrierer og tiltak for å redusere dem variere med kontekstforhold som demografi, levekår, by og land, fritidstilbud og lokal politikk (Bakken, 2020; Eriksen & Frøyland, 2017; Myksvoll et al., 2023). Vi undersøker derfor i problemstilling 7 (Hvordan varierer kostnader, økonomiske barrierer og tiltak etter faktorer på kommunenivå?) variasjoner i kostnader i kulturfrivilligheten, sammenhengene med barn og unges deltakelse samt tiltak for å redusere kostnader langs disse dimensjonene for å få et mer helhetlig blikk på problematikken. Tidligere forskning viser at unges deltakelse er mindre påvirket av familiens sosioøkonomiske status i mindre sentrale kommuner (Jacobsen et al., 2021).

Kort om barn og unges deltakelse i kulturaktiviteter

Det er mange barn og unge som driver med ulike kulturaktiviteter i mer halvstrukturerte eller ustrukturerte sammenhenger. Dette gjør det vanskelig å gi en nøyaktig spesifisering av antall og andel barn og unge som deltar i organiserte kulturaktiviteter i Norge (Arnesen & Hansen, 2024). I Ungdata junior (undersøkelser på mellomtrinnet: 10 til 12 år) for perioden 2020–2022 svarte 76 prosent at de var med i faste fritidsaktiviteter, og 20 prosent at de hadde vært med tidligere (Enstad & Bakken, 2022). Av de aktivitetene det ble spurt om, svarte 15 prosent at de spilte instrument eller sang, og 13 prosent at de drev med teater eller dans. I tillegg drev 67 prosent med sport eller idrett og 22 prosent med andre aktiviteter. I Ungdata-undersøkelsen fra 8. trinn i ungdomsskolen til 3. trinn i videregående skole finner vi at rundt halvparten av norske ungdommer er med i en organisert fritidsaktivitet. I 2022 svarte 48 prosent av disse at de var med i idrettslag, 23 prosent var i fritidsklubb, 18 prosent i religiøs forening, 9 prosent i kulturskole eller musikkskole og 5 prosent i korps, kor og orkester. 22 prosent svarte at de var med i andre organisasjoner, lag eller foreninger som ikke var nevnt som en egen kategori (Bakken, 2022).

Blant dem som er med i faste aktiviteter på mellomtrinnet, er det altså minst 28 prosent som er med på kulturaktiviteter (instrument, sang, dans eller teater), og blant dem på ungdomsskolen og videregående minst 14 prosent (kultur/musikkskole og korps, kor og orkester), men det er trolig en del blant dem som har svart andre aktiviteter, som også deltar i kulturaktiviteter. Det kan også være at det er noe overlapp mellom ulike kulturaktiviteter, og at en del deltar i kulturaktiviteter i religiøse foreninger og på fritidsklubber, slik at deltakelsen kan være noe høyere. Det må også understrekes at ikke alle kulturaktiviteter foregår i regi av frivillige organisasjoner, og at kostnadene kan variere med ulike typer tilbydere av aktivitet. Dans- og musikkundervisning foregår for eksempel også ofte gjennom kommunale kulturskoler og dansestudioer og danseskoler organisert av profesjonelle aktører.

Kulturaktiviteter omfatter også punktfriivillighet, der festivaler og spel er gode eksempler, og egenaktivitet i form av for eksempel garasjeband eller kunst og håndverk. I denne rapporten ser vi på de frivillig-drevne og organiserte aktivitetene og de kostnadene som disse innebærer.

Det er flere jenter enn gutter som driver med kulturaktiviteter. Tidligere studier viser at det relativt sett er dobbelt så mange jenter som gutter i de vanligste kulturaktivitetene, mens guttene er i flertall innen idrett og friluftsliv (Arnesen, Nordø et al, 2022).

Det er ikke store geografiske forskjeller i unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter. Deltakelsen i idrettslag er noe høyere i mer sentrale kommuner, mens deltakelsen i korps, kor, orkester og kultur- og musikk-skole er noe høyere i mindre sentrale kommuner (Jacobsen et al., 2021). Generelt er det likevel flere likheter enn forskjeller mellom ungdom i Distrikts-Norge og andre steder. Idretten organiserer flest, men andelen er litt lavere i distriktene. Fritidsklubber og kulturskoler/musikk-skoler rekrutterer flere i distriktene, mens deltakelse i religiøse foreninger er mindre utbredt (Bakken, 2020).

Sosiale forskjeller, kostnader og frafall: Hva sier eksisterende forskning?

Analyser av sosiale forskjeller i unges deltakelse i kulturaktiviteter (musikk, teater, dans og kunst), basert på kultur- og mediebruksundersøkelser fra 2000, 2008 og 2016, viser ingen forskjeller basert på foreldres inntekt (Arnesen, Nordø et al., 2022). Barn med høyt utdannede foreldre deltar imidlertid noe mer enn de med lavt utdannede foreldre. Når man kombinerer inntekt og utdanning til et mål på sosioøkonomisk status, ser vi at unge fra familier med lav sosioøkonomisk status deltar mindre enn de fra familier med middels og høy sosioøkonomisk status. Deltakelsen er høyest blant unge med foreldre i kulturelt orienterte yrker (f.eks. akademikere, leger og journalister) og lavest blant dem med foreldre som er faglærte arbeidere.

Tidligere forskning har vist at det i hovedsak er kulturelle ressurser, og ikke økonomiske, som ligger bak sosioøkonomiske forskjeller i deltakelsen i kulturaktiviteter som korps, kor og orkester, mens innen idretten er særlig økonomiske ressurser av betydning. Det er generelt sett mer forskning på organisert idrett enn på kulturaktiviteter og friluftsliv (Arnesen & Hansen, 2024), slik at denne rapporten i seg selv også bidrar til mer kunnskap om kulturfeltet. Vi vet en god del om kostnader innenfor idretten (se blant annet Oslo Economics (2020)), men vi vet lite om kostnader innenfor kulturaktiviteter.

Sammenhengen mellom familiens sosioøkonomiske status og unges deltakelse har blitt koblet til kostnader og kostnadsnivå for aktiviteten, selv om denne koblingen også kan gå gjennom foreldrenes egne preferanser og foreldrepraksiser. Mange foreldre opplever kostnadsnivået i idretten som unødig høyt, selv om kostnadene også kan variere mye mellom ulike idretter (Oslo Economics, 2020). Økte krav til utstyr og foreldreinnsats og økt

profesjonalisering i overgangen til ungdomsidretten er utfordringer som bidrar til mindre inkludering i idretten (Strandbu et al., 2017). Det er likevel verdt å merke seg at i en studie av organiserte idrettsaktiviteter blir kostnader knyttet til aktiviteten i svært liten grad trukket frem som årsak til frafall av de unge selv (Persson et al., 2019). Kostnader blir også i liten grad trukket frem som årsak til frafall i en studie av fritidskortordningen (Arnesen, Bjørnara et al., 2022). Begge studier peker på at barn og unge heller slutter når det «ikke er gøy lenger», og at dette ofte knyttes til eskalering av krav til aktivitet i tenårene. Samtidig finner man, blant annet i Ungdata-undersøkelsene, at kulturaktiviteter opplever slikt frafall i mindre grad enn idretten.

Tidligere funn tyder på at majoritetsungdom fra hjem med flere sosioøkonomiske ressurser gjør andre vurderinger rundt det å slutte med en idrettsaktivitet enn minoritetsungdom med færre ressurser. Sistnevnte legger mer vekt på motvilje fra foreldre og kostnader for aktiviteten (Espedalen & Seippel, 2022).

En nylig kunnskapsoppsummering finner likevel at det ikke er noen klar konklusjon knyttet til betydningen av kostnader for aktiviteten, og at det derfor trengs mer forskning som kan si noe om den kausale effekten av kostnadene. Betydningen av sosioøkonomisk status handler trolig ikke bare om økonomi og kostnader, men også om kulturelle forskjeller i preferanser og livsstil mellom familier i ulike sosiale klasseposisjoner, som igjen kan påvirke i hvilken grad barnas fritidsaktiviteter prioriteres (Arnesen & Hansen, 2024). Likevel tyder ikke det som foreligger av forskning på kulturaktiviteter, på at kostnader spiller en stor rolle. I det videre vil vi se nærmere på akkurat dette.

Forskningsdesign

Forskningsdesignet til denne kartleggingen omfatter fire arbeidspakker med triangulering av kvantitative og kvalitative metoder som i nedenstående tabell 1.1.: 1) kostnader, kostnadsdrivere og effekter på deltakelse i kulturfrivilligheten, 2) økonomi som barriere for deltakelse i kulturfrivilligheten, 3) tilskudd til og tiltak for å redusere kostnadsnivået i kulturfrivilligheten og 4) kostnader, barrierer og tiltak i kulturfrivilligheten i kontekst. Til sammen besvarer disse arbeidspakkene alle problemstillingene som er presentert innledningsvis.

Tabell 1.1 Forskningsdesign for kartlegging av økonomiske barrierer i kulturfrivilligheten

	Arbeidspakke 1: Kostnader, drivere og effekter på deltakelse i kulturfrivilligheten	Arbeidspakke 2: Økonomi som barriere for deltakelse i kulturfrivilligheten	Arbeidspakke 3: Tilskudd til og tiltak for å redusere kostnader i organisert kulturfrivillighet	Arbeidspakke 4: Kostnader, barrierer og tiltak i kulturfrivilligheten i kontekst
Spørsmål	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Hva koster det å delta i organisert kulturfrivillighet for barn og unge? ▪ Hva er kostnadsdriverne? 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Hvordan påvirker kostnader deltakelsen i kulturfrivillighet? ▪ Er økonomi en særlig barriere for deltakelse, og hvilke kostnader er særlig utfordrende? 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Benyttes tilskuddsordninger for å senke kostnadsnivået? ▪ Hvilke tiltak kan bidra til å senke økonomiske barrierer? 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Hvordan varierer kostnader, økonomiske barrierer og tiltak etter faktorer på kommunenivå?
Datakilder	<ul style="list-style-type: none"> ▪ undersøkelse blant foreldre om barnas deltakelse og kostnader ▪ undersøkelse blant foreninger i kulturfrivilligheten 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ intervjuer med foreldre til barn i og utenfor kulturfrivillighet ▪ Ung i Oslo – spørsmål om årsaker til frafall 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ undersøkelse blant foreninger i kulturfrivilligheten ▪ intervjuer med ledere i lokale kulturforeninger 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ undersøkelse blant foreldre ▪ undersøkelse blant foreninger ▪ kommunedata (KOSTRA)
Analyser	<ul style="list-style-type: none"> ▪ nivå på totalkostnader og sammensetning og nivå på ulike kostnadstyper ▪ drivere av kostnader på foreningsnivå 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ økonomi som årsak til bortvalg av og frafall i kulturaktivitet ▪ kostnader som utfordring for barn og unge som deltar regelmessig 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ kartlegging av bruk av tilskudd og tiltak for å redusere kostnader ▪ betydning av tilskudd for kostnadsnivået i organisasjonene 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ variasjoner i kostnader og barrierer etter levekår og geografi ▪ variasjoner i inkluderingstiltak etter levekår

Rapporten trekker dermed på en rekke ulike datakilder som vi nå vil presentere i detalj. De ulike datakildene er 1) spørreundersøkelse til foreldre, 2) intervjuer med foreldre, 3) Ung i Oslo, 4) spørreundersøkelse til lag og foreninger, 5) intervjuer med lag, foreninger og organisasjoner og 6) kontekstuelle data om norske kommuner. En av styrkene ved dette forskningsdesignet er at det er uttømmende med hensyn til å fange mange ulike typer kulturaktiviteter organisert av kulturfrivilligheten, mens man i tidligere undersøkelser i første rekke har sett på den delen av feltet med aller flest deltakere: korps, kor og orkester.

Spørreundersøkelsen til foreldre

Vi utformet spørsmålene med bakgrunn i tidligere spørreundersøkelser på feltet og i samarbeid med referansegruppen i prosjektet.¹ Selve undersøkelsen ble gjennomført av surveyfirmaet Verian (tidligere kjent som Kantar Public) på nett, og respondentene ble rekruttert fra GallupPanelet – et panel bestående av 40 000 mennesker over 15 år som er tilnærmedesvis representativt for den norske voksne befolkningen. Respondentene, det vil si foreldrene til barn i

¹ Spørreskjemaet bygget blant annet på spørsmål om barns deltakelse i fritidsaktiviteter, som har blitt pilotert i en undersøkelse om frivillig innsats i et pågående forskningsprosjekt ved ISF og NOVA: «Inkludering av barn og unge i organiserte fritidsaktiviteter i norske lokalsamfunn (ICYVOL)».

aldersgruppen 5–19 år, ble invitert via en e-post med lenke til spørreskjemaet. Mediantiden for gjennomføringen av undersøkelsen var åtte minutter.

Undersøkelsen ble rettet til foreldrene og ikke til barn og unge selv fordi det er de som betaler for barnas fritidsaktiviteter og derfor har best oversikt over kostnadene. Selv om ungdom kan betale for seg selv etter hvert som de blir eldre, var det viktig å bruke samme metodologi for å innhente data på tvers av aldersgruppen. Det er typisk også foreldre som står for frivillige innsatser i tilknytning aktivitetene (som å påta seg verv eller å stille på dugnad).

Spørreskjemaet var strukturert slik at foreldre med flere barn har svart på spørsmål om deltakelse i og vurdering av de spesifikke kulturaktivitetene for hvert barn, hvis disse var i forskjellige aldersgrupper (5–8, 9–12, 13–15, 16–19). Hvis flere barn var i samme aldersgruppe, har foreldrene bare avgitt ett svar for denne aldersgruppen (for det eldste av disse barna). Bakgrunnen for dette var at skjemaet ellers ville kunne bli svært omfattende og teknisk vanskelig å programmere. Det ville dessuten kunne være krevende for respondentene å gi veldig presise svar om kostnader for barn i samme aldersgruppe, noe som kunne påvirket svarprosenten og validiteten.

I første omgang ble utvalget trukket blant personer i GallupPanelet som hadde opplysninger om hvorvidt de bodde sammen med barn: «Jeg bor sammen med ektefelle/samboer og barn» og «Jeg bor sammen med mine barn».

Dette utvalget viste seg å inneholde noen personer med voksne barn. Det ble dermed foretatt en endring i hvordan utvalget ble trukket. Det ble lagt til et kriterium om at respondenten måtte ha en person i husstanden som er født i perioden 2004–2019, dvs. barn mellom 5 og 19 år. Inviterte personer som åpnet undersøkelsen, men som på første spørsmål om barnas alder svarte at de bare hadde barn i aldersgruppen 0–4 år eller over 19 år, ble screenet ut av den videre undersøkelsen.

De første invitasjonene ble sendt ut som pilottest 1. mars 2024, deretter sjekket vi data/spørreskjema og gjorde noen endringer. En ny pilot ble sendt ut 12. mars. Etter enda en gjennomgang av datafilen ble det videre foretatt små justeringer, bl.a. den omtalte målgruppe-presiseringen. Det endelige utvalget ble da definert som følger:

1. Vi inviterte kun foreldre med barn i aldersgruppen 5–19 år.
2. Personer som svarte at de hadde barn i aldersgruppen 0–4 år eller over 19 år, ble screenet ut, med mindre de oppga å ha et annet barn i aldersgruppen 5–19 år.

Hovedundersøkelsen ble sendt ut 13. mars. Respondentene ble påminnet to ganger. Totalt ble 9196 personer invitert til å delta i undersøkelsen (inkl. de to pilottestene). Av disse besvarte 2423 undersøkelsen fullt, dette utgjør 26,4 prosent av det inviterte bruttoutvalget. Det er likevel viktig å påpeke at svarprosenten reelt sett er høyere, ettersom bruttoutvalget også besto av noen personer som bare hadde barn i alderen 0–4 år eller over 19 år og derfor ikke var i vår målgruppe. Dette illustrerer utfordringene med å skulle nå en subpopulasjon innenfor en større populasjon, slik vi også opplevde i

spørreundersøkelsen til kulturforeningene (se informasjon om dette senere i kapittelet).

Fordelingen i brutto- og nettoutvalget på kjønn, alder og geografi er presentert i tabell 1.2. En sammenlikning med foreldrepopulasjonen i befolkningen generelt er vanskelig, da det ikke foreligger offentlig statistikk som sier noe om fordelingen på sosiodemografiske faktorer for foreldre med barn mellom 5 og 19 år.

Fordelingen på kjønn og geografi i nettoutvalget er tilnærmet lik det vi ser i bruttoutvalget. Vi ser større avvik mellom aldersgruppene. Sammenliknet med bruttoutvalget er andelen personer i aldersgruppen under 30 år og 30–44 år lavere i nettoutvalget. Motsatt er andelen i aldersgruppen 45–59 år og over 60 år høyere i nettoutvalget enn i bruttoutvalget.

Svarprosenten er ganske lik mellom kjønn, og vi ser mindre avvik blant de ulike geografiske områdene. Som forventet er svarprosenten betydelig lavere blant den yngste aldersgruppen (under 30 år) og øker med økende alder. Svarprosenten er høyest blant personer over 60 år.

Tabellen viser at de fleste foreldre som har barn mellom 5 og 19 år er i alderen 30–44 og 45–59 år. Vi har god dekning av denne gruppen i vårt utvalg. En kan riktignok tenke seg at unge foreldre (Under 30 år) substansielt opplever større utfordringer med økonomi enn eldre, men tabellen viser at statistisk sett utgjør dette en liten gruppe av alle foreldre.

Tabell 1.2 Fordeling på kjønn, alder og geografi i brutto- og nettoutvalget

	Bruttoutvalg		Nettoutvalg			
	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Avvik	Svarprosent
Kjønn						
Mann	3 966	43,1	1 054	43,5	0,4	27
Kvinne	5 229	56,9	1 368	56,5	-0,4	26
Missing/Ikke oppgitt	1	0	1	0		
Alder						
Under 30 år	628	6,8	41	1,7	-5,1	7
30–44 år	3 948	42,9	980	40,4	-2,5	25
45–59 år	4 252	46,2	1 277	52,7	6,5	30
Over 60 år	368	4,0	125	5,2	1,2	34
Geografi						
Oslo og omegn	2 405	26,2	665	27,4	1,3	28
Rest Østland	2 106	22,9	562	23,2	0,3	27
Sør-/Vestland	2 920	31,8	778	32,1	0,3	27
Tr.lag/Nord-Norge	1 755	19,1	418	17,3	-1,9	24
Missing/Ikke oppgitt	10	0,1	0	0		
Totalt	9 196	100,0	2 423	100,0		26

Kilde: Foreldreundersøkelsen og Verian.

I tabell 1.3 vises fordelingen på utdanning og husholdningsinntekt både i brutto- og i nettoutvalget. Det er generelt små avvik i fordelingen mellom brutto- og nettoutvalget, og avviket mellom undergruppene holder seg for det meste innenfor +/- 3 prosentpoeng. Det er likevel noen større avvik som man bør være klar over. Det største avviket ser vi blant personer med husholdningsinntekt på 1 000 000–1 199 999 kroner. Differansen mellom brutto- og nettoutvalget er på 10,1 prosentpoeng. Når det gjelder utdanningsnivå, er avviket størst for personer med universitets-/høyskoleutdanning. For de med inntil fireårig utdanning er avviket mellom brutto- og nettoutvalget på 3,2 prosentpoeng. Avviket blant personer med utdanning på mer enn fire år er på 4,8 prosentpoeng. For begge gruppene er andelen høyere i nettoutvalget enn i bruttoutvalget.

Tabell 1.3. Fordeling på husholdningsinntekt og utdanning i brutto- og nettoutvalget

<i>Husholdningsinntekt</i>	Bruttoutvalg		Nettoutvalg			
	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Avvik	Svarprosent
Under 200 000 kr	67	0,7	10	0,4	-0,3	15
200 000–399 999 kr	226	2,5	48	2	-0,5	21
400 000–599 999 kr	409	4,4	84	3,5	-0,9	21
600 000–799 999 kr	914	9,9	224	9,2	-0,7	25
800 000–999 999 kr	1 354	14,7	346	14,3	-0,4	26
1 000 000–1 199 999 kr	1 679	18,3	442	8,2	-10,1	26
1 200 000–1 399 999 kr	1 472	16	412	17	1,0	28
1 400 000 eller mer	2 063	22,4	605	25	2,6	29
Ønsker ikke å svare	929	10,1	252	10,4	0,3	27
Missing/Ikke oppgitt	83	0	0	0	0	
<i>Utdanning</i>						
Grunnskoleutdanning – 10-årig grunnskole, 7-årig folkeskole	341	3,7	61	2,5	-1,2	18
Videregående allmennfaglig utdanning	678	7,4	145	6,0	-1,4	21
Videregående yrkesfaglig utdanning	1 182	12,9	305	12,6	-0,3	26
Fagskole / yrkesrettede utdanninger (1/2–2 år) som bygger på videregående yrkesfaglig utdanning	724	7,9	208	8,6	0,7	29
Universitets-/høyskoleutdanning med inntil 4 års varighet	2999	32,6	867	35,8	3,2	29
Universitets-/høyskoleutdanning med mer enn 4 års varighet	2735	29,7	837	34,5	4,8	31
Missing/Ikke oppgitt	537	5,8	0	0	-5,8	
Totalt	9 196	100,0	2 423	100,0		26

Kilde: Foreldreundersøkelsen og Verian.

I våre analyser av foreldredataene har vi renset nettutvalget ytterligere basert på to screeningsspørsmål, hhv. om alderen på barna og om minst et barn driver eller har drevet med en fritidsaktivitet. Dette har ingen nevneverdige konsekvenser for den viste fordelingen på sosiodemografiske faktorer, utenom at det blir færre respondenter over 60 år. Denne avgrensningen resulterer i et endelig utvalg på 2 280 foreldre som gir svar for 2 717 barn. Det fremgår i alle tabeller og figurer om analysen er gjort på foreldrenivå (ett svar per forelder/familie) eller barnenivå (ett svar per barn).

I undersøkelsen ble det spurt om deltakelse i forhåndsdefinerte kategorier av kulturaktiviteter basert på de aktivitetene som er definert å være innenfor feltet. Typologien ble også drøftet med aktører i kulturfrivilligheten før undersøkelsen ble sendt ut. Tabell 1.4 viser om barna deltar i kulturaktiviteter, og hvor mange som deltar i ulike typer aktiviteter. I alt svarte 35 prosent av foreldrene at barna aldri hadde drevet med organiserte kulturaktiviteter, og 27 prosent at barna hadde gjort det tidligere. Andelen som driver med en eller flere kulturaktiviteter, kan dermed anslås til 38 prosent. De kulturaktivitetene som flest barn uavhengig av alder deltar i, er dans inkl. folkedans (11 prosent), korps, orkester og spelemannslag (8 prosent), kor og annen sang (7 prosent) og teater, revy og spel (6 prosent). En sammenliknbar andel svarer også at barna deltar i annen organisert kulturaktivitet som ikke var nevnt i listen. Det er ellers også barn som deltar i aktiviteter som billedkunst og håndverk, dataspillklubb og koding (begge på 3 prosent), rollespill og brettspill (2 prosent), samt filmklubb, historielag og kulturelterte festivaler.

Tabell 1.4. Antall barn som driver med ulike kulturaktiviteter (N = 2 717)

	Antall	Prosent
Korps, orkester og spelemannslag	212	8
Band	81	3
Kor, annen sang	181	7
Teater, revy, spel	174	6
Dans (inkl. folkedans)	311	11
Billedkunst, håndverk (inkl. tegnekurs)	76	3
Filmklubb, fotoklubb, annen multimedia (f.eks. video)	24	1
Dataspillklubb/-treff, koding, programmering	93	3
Historielag, kulturvern	13	0
Rollespill, brettspill	58	2
Arrangering av kulturelle festivaler	20	1
Annen organisert kulturaktivitet	190	7
Nei, men har tidligere drevet med organisert kulturaktivitet	743	27
Nei, har aldri drevet med organiserte kulturaktiviteter	955	35

Kilde: Foreldreundersøkelsen.

Intervjuer med foreldre

Vi gjennomførte 20 kvalitative intervjuer med foreldre som enten har barn som deltar i kulturfrivillighet, eller har barn som ikke deltar. Hensikten med intervjuene var å undersøke hvordan økonomi spiller inn i vurderingene som foreldrene gjør. Det ble utarbeidet en intervjuguide hvor foreldrene fikk spørsmål knyttet til 1) hvordan foreldrene vurderer det totale kostnadsbildet i kulturfrivillighet i lys av sin familieøkonomi og andre forhold, 2) hvordan de vurderer nivået på medlemskontingent, egenandeler og deltakeravgifter og utstyrs kostnader, og hvilke kostnader som er særlig utfordrende, 3) sammenhengen med andre innsatser som dugnad og transport, og 4) hvordan disse spiller inn på valg og bortvalg av kulturaktiviteter, hyppighet i deltakelsen og utmelding fra aktiviteten. Informantene ble rekruttert gjennom foreldrespørreundersøkelsen hvor respondentene ble spurt om de kunne tenke seg å bli kontaktet av Institutt for samfunnsforskning for et oppfølgingsintervju. 638 personer svarte ja på dette spørsmålet som var formulert slik:

Kan du tenke deg å delta i et telefonisk oppfølgingsintervju (maks 15 minutter) med Institutt for samfunnsforskning (ISF) om kostnader og barrierer knyttet til fritidsaktiviteter?

ISF får ikke vite hva du har svart på denne spørreundersøkelsen, og det nye intervjuet vil behandles fortrolig og vil brukes på en måte hvor du er

sikret anonymitet. Det er ønskelig å snakke med foreldre som både har og ikke har barn i fritidsaktiviteter. Vi stiller dette spørsmålet til alle som har svart på denne undersøkelsen, men det er bare et tilfeldig utvalg som blir fulgt opp på telefon av ISF. Dersom du ønsker å delta, vil ISF få informasjon om ditt navn og telefonnummer slik at de kan kontakte deg direkte. Vil du delta i en ekstra undersøkelse hvor ISF tar kontakt med deg i løpet av 2024?

Ja, jeg vil delta

Nei, jeg vil ikke delta.

Vi fikk tilgang til kontaktinformasjonen til dem som svarte ja på dette spørsmålet, og informasjon om barna deres deltok eller ikke deltok i kulturaktivitet, samt om barnas alder. Vi trakk deretter informanter tilfeldig med tanke på å få variasjon i disse kriteriene. Intervjuene ble gjennomført i juni 2024 på telefon og varte i ca. 10–20 minutter.

Ung i Oslo

For å belyse synspunktene til barn og unge selv benytter vi oss av åpne svar fra Ung i Oslo-undersøkelsen fra 2023 om grunner til at unge har sluttet å drive med kulturaktiviteter. 14 667 ungdomsskoleelever og 10 595 elever på videregående skole i Oslo deltok i undersøkelsen. Halvparten av disse (12 631) fikk spørsmål 1) om de noen gang har drevet med organiserte kulturaktiviteter på fritiden, og 2) hvis de svarte «ja, tidligere», om hvilken kulturaktivitet og årsaker til at de sluttet. Spørsmålene, som er helt nye i 2023-utgaven av Ung i Oslo (Bakken, 2023), ble tatt med på initiativ fra ISF og har ikke blitt analysert tidligere. Dataene om årsaker til at unge sluttet i aktivitet, er åpne svar som kan kodes via kvalitativ tekstanalyse. Vi bruker dataene for å undersøke hva ungdommer selv trekker frem som årsaker til frafall, og i hvilken grad de nevner kostnader og økonomi. I tillegg undersøker vi om dette varierer med sosial bakgrunn. Ettersom undersøkelsen kun er gjennomført i Oslo, er analysen i kapittel 3 begrenset til en storbykontekst. Ung i Oslo gir imidlertid informasjon fra et langt større antall ungdom enn det vil være mulig å få ved kvalitative intervjuer.

2023-tallene fra den delen av Ung i Oslo som handler om fritidsaktiviteter, viser ellers at rundt fire av ti ikke er med på faste fritidsaktiviteter. Disse ble spurt om de har lyst til å være med på slike faste, organiserte fritidsaktiviteter, hvorav 81 prosent svarte at de ikke har lyst, og 19 prosent at de kunne tenke seg det. Andelen som har lyst til å være med på fritidsaktiviteter, men som ikke er det, er høyest blant unge med to utenlandsfødte foreldre, unge med lav sosioøkonomisk status og unge på østkanten i Oslo (Bakken, 2023).

Spørreundersøkelse til lag og foreninger

For å undersøke om foreninger bruker etablerte tilskuddsordninger for å senke kostnadsnivået i kulturfrivilligheten eller andre tiltak for å redusere økonomiske barrierer i deltakelsen gjennomførte vi en nettbasert spørreundersøkelse til kulturforeninger innen musikk, scenekunst, visuell kunst, litteratur, dataspill, film og kulturarv. I undersøkelsen har vi også blant annet bedt respondentene i foreningene om å anslå gjennomsnittlige årlige kostnader for barn og unge i ulike aldersgrupper. Dette vil naturligvis ikke være like presist som når vi spør foreldrene. Det kan for eksempel være kostnader ved aktiviteten foreldre erfarer, men som man ikke har kunnskap om i foreningene. Likevel er foreningenes anslag et nyttig supplement til dataene fra foreldreundersøkelsen. En fordel er at vi kan analysere kostnader i sammenheng med faktorer på foreningsnivået.

Undersøkelsen ble gjennomført i surveyplattformen Questback. Vi fulgte en todelt strategi for undersøkelsen hvor vi først delte den gjennom nasjonalledene og deretter gjennom utsendelse til e-postadresser registrert i Frivillighetsregisteret. For å sikre en bred forankring i kulturfeltet distribuerte vi først undersøkelsen i samarbeid med paraplyorganisasjoner og nasjonalledd i kulturfrivilligheten. Det ble opprettet egne versjoner (med organisasjonenes logo og tilpasset introtekst) av spørreundersøkelsen, en til Hyperions medlemmer og en til Kulturalliansens medlemmer. Begge organisasjonene delte undersøkelsen via en svarlenke til sine medlemmer i april 2024. Medlemmer av Kulturalliansen delte så undersøkelsen videre til sine medlemmer igjen, slik at den også nådde organisasjoner som ikke er medlem av Kulturalliansen. Undersøkelsen til Hyperion fikk 37 svar (fra 170 medlemsforeninger) og undersøkelsen til Kulturalliansen fikk 105 svar. Gjennom undersøkelsen til Hyperions medlemmer nådde vi trolig en del som ikke ville fått eller svart på undersøkelsen via Frivillighetsregisteret. Undersøkelsen som gikk gjennom Kulturalliansen, fikk få svar, men sørget for at mange allerede visste om undersøkelsen da de mottok invitasjon på sin registrerte e-postadresse i Frivillighetsregisteret.

For å sikre en høyere svarprosent sendte vi deretter ut spørreundersøkelsen basert på et e-postuttak fra Brønnøysundregisteret fra mai 2024. Populasjonen er dem som er registrert i Frivillighetsregisteret med e-postadresse, og som har oppgitt kunst og kultur på spørsmål om hva slags primæraktivitet de har (kat1, 6 903 foreninger), samt dem som oppgir å ha kunst og kultur som sin andre aktivitet (kat2) dersom de er barne- og ungdomsorganisasjoner eller organisasjoner innenfor inkludering og mangfold.² 7 184 foreninger inngikk i populasjonen vi satt igjen med da. Vi forsøkte gjennom denne strategien å begrense andel henvendelser til dem som ikke har aktiviteter for barn og unge.³

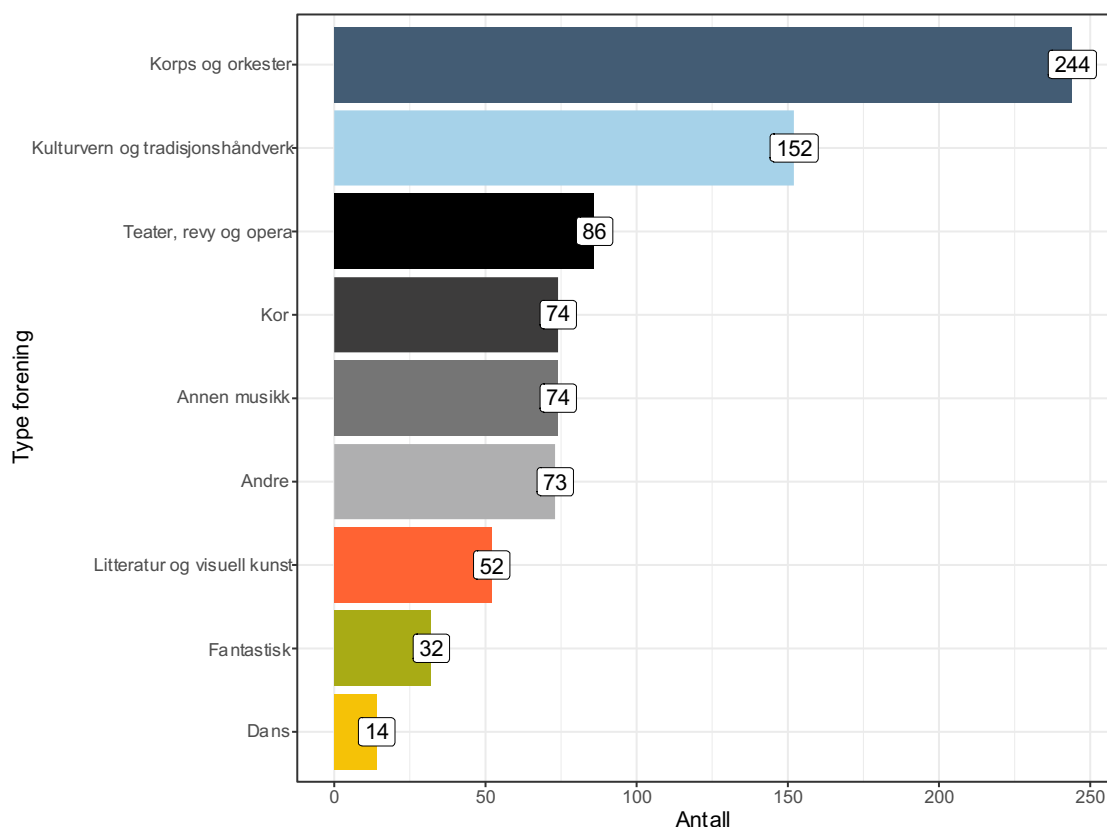
² Populasjonen med kunst og kultur som sin primære kategori i Frivillighetsregisteret per mai 2024 er 12 217. 6 903 av disse har registrert e-postadresse. Det er grunn til å tro at det er en sammenheng mellom ikke-aktive eller mindre aktive foreninger og ikke registrert e-postadresse. For en diskusjon av fordeler og ulemper ved å bruke Frivillighetsregisteret som utgangspunkt for populasjonsuthenting viser vi til Fladmoe & Arnesen (2022).

³ Vi kunne gått enda bredere ut og sendt undersøkelsen til alle som oppgir kultur og kunst som en sekundæraktivitet, men vi ville da i hovedsak nådd foreninger som ikke er i målgruppen, og som ikke har kulturaktiviteter for barn og unge. De fleste oppgir dessuten kun sin primæraktivitet når de registrerer seg.

I e-postinvitasjonen og påminnelsen som ble sendt, ba vi dem som ikke hadde aktiviteter for barn og unge, om å se bort fra undersøkelsen. Vi forklarte at vi ikke hadde noen oversikt over kulturforeninger med aktiviteter for barn og unge og derfor måtte sende til alle. Feltperioden for undersøkelsen var juni–august 2024. Denne versjonen mottok 885 fullførte svar. Blant svarene var det også noen svar fra foreninger som ikke hadde aktiviteter for barn og unge. Disse ble rutet ut av undersøkelsen og fikk derfor ingen flere spørsmål.

Til sammen mottok de ulike versjonene av spørreundersøkelsene 1 027 fullførte svar. Det er vanskelig å oppgi en reell svarprosent siden populasjonen, kulturforeninger med aktiviteter for barn og unge, er ukjent. Vi mottok 130 henvendelser på e-post, hvorav en god del var fra dem som ikke hadde aktiviteter for barn og unge (noen av disse fortalte om planer for dette i fremtiden), og fra dem som ville utdype hvorfor de hadde svart som de hadde gjort. Disse svarene inngår i den kvalitative delen av datainnsamlingen etter ønske fra foreningene selv.

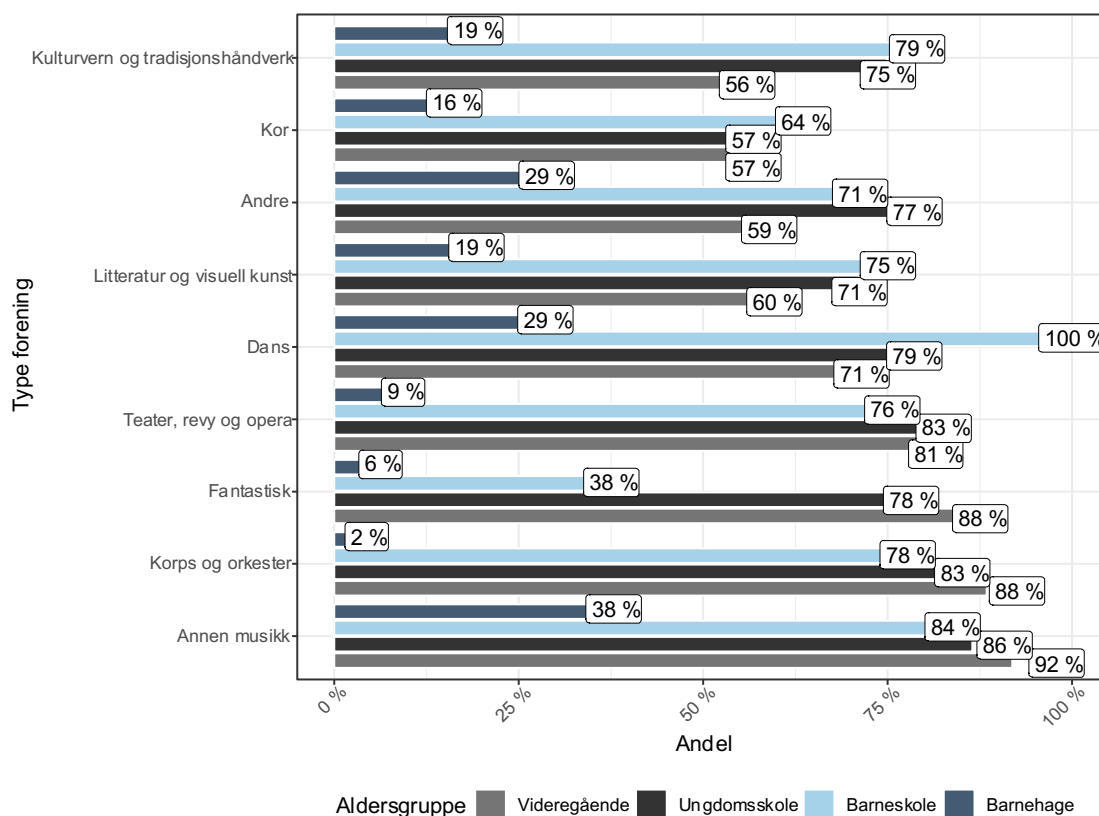
Etter at vi hadde kategorisert svarene i ulike typer kulturforeninger, tatt ut de som ikke drev med kulturfrivillighet (for eksempel noen få idrettslag), og fjernet duplikater, satt vi igjen med 801 svar. I figur 1.1 har vi tegnet inn en oversikt over antall svar fra de ulike typene foreninger. Vi ser at korps og orkester i særklasse er den største kategorien, med nesten 250 svar. Kulturvern og tradisjonshåndverk er den nest største kategorien med over 150 svar. Så følger teater, revy og opera med 86 svar, før kategoriene kor, annen musikk og andre, som hver har litt over 70 svar. Deretter har kategorien litteratur og visuell kunst omtrent 50 svar og fantastiske fritidsinteresser (data, rollespill, laiv, brettspill, miniatyrspill, cosplay og liknende) litt over 30. Til slutt kommer foreninger som driver med dans, med 14 svar.

Figur 1.1 Oversikt over antall svar fra ulike typer foreninger

Kilde: Spørreundersøkelse til lag og foreninger.

Når vi i figur 1.2 tegner inn andelen innenfor hver kategori som organiserer aktiviteter for ulike aldersgrupper, ser vi at det ikke er veldig stor variasjon i aldersgruppene som foreningene driver aktivitet for. Et flertall innenfor alle typene organisasjoner har aktiviteter for barn på ungdomsskolen og videregående skole. Et flertall av de ulike organisasjonene har også aktiviteter for barn i barneskolealder, med unntak av foreninger for fantastiske fritidsinteresser. En lavere og mer varierende andel av foreningene har aktiviteter for barnehagebarn, og dette varierer fra under 2 prosent for korps og 6 prosent for fantastiske fritidsinteresser til 29 prosent for dans og andre-kategorien og 39 prosent for annen musikk.

Figur 1.2 Oversikt over antall svar fra ulike type foreninger

Kilde: Spørreundersøkelse til lag og foreninger.

Intervjuer med lag, foreninger og organisasjoner

Spørreundersøkelsen komplementeres av kvalitative intervjuer med ledere eller andre nøkkelpersoner i lokale kulturforeninger og nasjonale kulturorganisasjoner. Det ble utarbeidet en intervjuguide med spørsmål relatert til kostnader, økonomiske barrierer og bruk av tilskudd og andre tiltak for å redusere kostnadsnivået i foreningene, som informantene mottok i forkant av intervjuet. Mer spesifikt spurte vi om organisasjonenes vurdering av 1) hvorvidt og eventuelt hvordan økonomi spiller inn for rekrutteringen til deres aktiviteter, og 2) hvordan organisasjonene benytter de støtteordningene som finnes, til å redusere kostnadene ved deltakelse. Et sentralt spørsmål handlet om foreningenes kunnskapsnivå om ulike stønadsordninger. I tillegg ble informantene spurt om de hadde ideer til hvordan dagens system og praksis kunne vært organisert på andre måter enn i dag for å redusere de økonomiske barrierene i kulturfrivilligheten.

Rekrutteringen av informanter foregikk i samarbeid med ulike nasjonalledd i kulturfrivilligheten og gjennom dialog med prosjektets referansegruppe. Basert på tilbakemeldinger om mulige informanter fra Hyperion – Norsk Forbund for Fantastiske Fritidsinteresser, Kulturalliansen, Kulturvernforbundet, LNU – Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner, Norsk Musikkråd og Ung i Kor, sendte vi ut 20 forespørsler om intervju. I tillegg ble vi kontaktet på e-post av noen foreninger som hadde svart på spørreundersøkelsen, og som

ønsket å utdype svarene sine. Disse fikk også forespørsel om å bli med i intervjurunden. Totalt gjennomførte vi 18 intervjuer på plattformen Zoom eller på telefon i perioden juni–august 2024. Varigheten på intervjuene var rundt 25–30 minutter. Intervjuene dekket aktivitetene kor, korps, orkester, samtidsmusikk, teater, teaterlek, sang, dans, frivillig drevet kulturskole, spel, fartøyvern, husflid, kulturvern, e-sport, cosplay (utkleddningslek/performancekunst) og tegneserier.

Kontekstuelle data

Vi kombinerer data fra foreldreundersøkelsen og foreningsundersøkelsen med data på kommunenivå for å undersøke 1) hvordan kostnader, økonomiske barrierer og tiltak varierer langs ulike kontekstuelle dimensjoner, og 2) om det er kontekstuelle variasjoner i sammenhengen mellom kostnader og deltakelse og mellom tilskudd og tiltak i foreningene for å redusere kostnadsnivå.

Kontekstdataene omfatter foreliggende aggregerte data som kommunene rapporterer inn via KOSTRA, og som er tilgjengelig fra Statistisk sentralbyrå (SSB) sine nettsider. Under begge temaene ser vi først og fremst på forskjeller etter geografi (by/land og sentralitet) og sosiodemografi (barn i lavinntekt). Datauttaket og det bearbejdede datasettet er basert på data fra 2022.

Rapportens struktur

Resten av rapporten er strukturert som følger: I kapittel 2 ser vi på spørsmål 1: *Hva koster det å delta i organisert kulturfrivillighet for barn og unge?* og spørsmål 2: *Hva er kostnadsdriverne?* ved bruk av dataene fra spørreundersøkelsene til foreldrene og til kulturforeningene. I kapittel 3 tar vi for oss spørsmål 3: *Hvordan påvirker kostnader deltakelsen i kulturfrivillighet?* og spørsmål 4: *Er økonomi en særlig barriere for deltakelse, og hvilke kostnader er særlig utfordrende?* For å svare på disse spørsmålene bruker vi dataene samlet inn i spørreundersøkelsen til foreldre, spørreundersøkelsen til foreninger, Ung i Oslo, intervjuene med foreldre og intervjuene med kulturforeninger. Kapittel 4 ser nærmere på tilskudd og tiltak for å redusere kostnader gjennom data samlet inn i spørreundersøkelsen til lag og foreninger innen kunst og kultur og intervjuene med ledere i lokale kulturforeninger og nasjonale kulturorganisasjoner. Her besvares spørsmål 5: *Benytter kulturfrivilligheten seg av etablerte tilskuddsordninger for å senke kostnadsnivået for aktiviteten?* og spørsmål 6: *Hvilke tiltak kan bidra til å senke økonomiske barrierer for deltakelse i kulturfrivilligheten?* I kapittel 5 ser vi på konteksten som aktiviteten foregår i, og besvarer spørsmål 7: *Hvordan varierer kostnader, økonomiske barrierer og tiltak etter faktorer på kommunenivå?* Her kobles data fra spørreundersøkelsene sammen med data fra SSB. I kapittel 6 konkluderer og oppsummerer vi funnene på tvers av de ulike kapitlene og datakildene. Vi vurderer her i hvilken grad undersøkelsene samlet sett gir belegg for å si at økonomi er en viktig barriere for barn og unges deltakelse i kulturfrivilligheten, og hva som gjøres og kan gjøres for å redusere kostnadene.

2 Kostnadsnivå, kostnadstyper og drivere i barn og unges deltakelse

I dette kapittelet kartlegger vi økonomiske kostnader ved barn og unges deltakelse i organisert kulturfrivillighet. Mer konkret ser vi på følgende spørsmål:

1. **Hva koster det å delta i organisert kulturfrivillighet for barn og unge i grunnskolealder?**
2. **Hva er kostnadsdriverne?**

Dette gjør vi ved å estimere totalkostnader og beskrive sammensetningen av ulike kostnadstyper i kulturfrivilligheten. Analysen baserer seg i første rekke på foreldreundersøkelsen, der foreldrene er blitt stilt spørsmål om hvor mye det koster samlet sett for barna å være med i kulturaktiviteter per år, og nivået på kostnadstyper som medlemskontingent, utstyr og bekledning og avgifter ved stevner og turer. Vi deler inn i fire aldersgrupper som dekker hele løpet fra grunnskole til videregående skole, for å undersøke hvorvidt og hvordan kostnadsnivået og typen av kostnader varierer mellom dem. Dette gir også mulighet til å belyse hvilke kostnadstyper som driver totalkostnadene ved å delta i kulturaktiviteter.

En begrensning med foreldreundersøkelsen er at vi ikke får koblet både aldersgrupper og typer av kulturaktivitet som barna deltar i, med nivået på ulike kostnadstyper, fordi det ville være utfordrende for foresatte å detaljert beskrive kostnadssammensetningen for ulike barn i ulike aktiviteter. Dette har vi imidlertid mulighet til å se nærmere på basert på data fra undersøkelsen til lag og foreninger, der vi har samlet inn data om hvilke typer aktiviteter foreninger tilbyr, målgruppen for foreningens aktiviteter og hva det koster å delta. Dette gjør det mulig å gi en helhetlig beskrivelse av kostnadsbildet i kulturfrivilligheten.

I tillegg ser vi med utgangspunkt i foreningsdataene på utvalgte kostnadsdriverne på organisasjonsnivå, blant annet betydningen av det å ha ansatte og at profesjonelle utøvere er involvert i aktiviteten.

Totale kostnader i fritidsaktiviteter og kulturaktiviteter

I foreldreundersøkelsen ble alle foresatte, uavhengig av om barna deltok i kulturaktiviteter eller i andre typer aktiviteter, stilt spørsmål om hvor mye penger de samlet sett brukte på fritidsaktiviteter for alle barna i husholdningen. Vi viser fordelingen på dette spørsmålet i tabell 2.1 for å illustrere

kostnadsnivået i fritidsaktiviteter generelt, som utgangspunkt for å undersøke kostnader i kulturfrivilligheten spesielt.

Tabell 2.1. Penger brukt årlig på alle barnas fritidsaktiviteter (per familie)

Kostnader årlig	Antall	Prosent
Mindre enn 500 kr	143	7
500–1 000 kr	89	4
1 001–3 000 kr	306	14
3 001–5 000 kr	387	18
5 001–10 000 kr	544	25
10 001–20 000 kr	383	18
20 001–50 000 kr	222	10
51 001–100 000 kr	51	2
Mer enn 100 000 kr	20	1
Totalt	2 145	100

Kilde: Foreldreundersøkelsen. Spørsmålsformulering: *Omtrent hvor mye penger brukte din husstand samlet på barnas organiserte fritidsaktiviteter i løpet av det siste året, inkludert medlemskontingent, deltakeravgift, utstyr, sommer/ferieaktiviteter m.m.?*

Den totale pengebruken på barnas fritidsaktiviteter vil nødvendigvis variere etter hvor mange barn man har i husholdningen, men tabellen synliggjør i alle tilfeller at det for mange familier ikke nødvendigvis er en relativt stor årlig kostnad knyttet til barnas deltakelse. For flertallet av familiene ligger den totale kostnaden ved barnas fritidsdeltakelse på flere tusen kroner årlig. Tabellen viser at 25 prosent oppgir at de bruker mellom 5 000 og 10 000 kroner årlig. En god del, opp mot en tredjedel av familiene, bruker også mer enn dette. Bare en av ti familier har en total kostnad på under 1 000 kroner.

For å kunne plassere kulturfrivilligheten mer presist inn i dette landskapet ble foreldre med barn som deltok i organiserte kulturaktiviteter, bedt om å anslå i kroner den totale årlige kostnaden. Tabell 2.2 viser på basert på dette hvor mye det i gjennomsnitt koster for barn i ulike aldersgrupper å delta i ulike typer organiserte kulturaktiviteter.

Tabell 2.2. Gjennomsnitt av foreldrenes anslag for årlige kostnader ved å drive med de ulike aktivitetene, etter barnas aldersgruppe (i kroner, per barn)

	5–8	9–12	13–15	16–19
Korps, orkester, spelemannslag	3 900	4 168	4 898	4 834
Band	800	3 137	3 137	3 576
Kor, annen sang	777	1 583	2 741	2 367
Teater, revy, spel	2 352	3 099	3 206	2 186
Dans	2 934	5 104	6 428	7 705
Billedkunst, håndverk	1 482	2 273	2 793	1 543
Filmklubb, fotoklubb, annen multimedia	434	720	226	2 674
Dataspillklubb/-treff, koding, programmering	704	2 230	1 652	2 379
Historielag, kulturvern	250	672	267	550
Rollespill, brettspill	693	544	1 911	747

Kilde: Foreldreundersøkelsen. Spørsmålsformulering: *Hvor mye koster det i løpet av et år for å drive med denne/disse aktivitetene?*

Samlet sett viser tabellen at korps, orkester og spelemannslag, dans samt teater, revy og spel gjennomgående har de høyeste totalkostnadene på tvers av aldersgrupper. Det fremkommer også at totalkostnaden i aktivitetene til dels øker med alder, og at den øker mer for dans enn for korps, orkester og spelemannslag og for teater, revy og spel. Om vi ser på 5–8-åringene, er korps, orkester og spelemannslag den dyreste aktivitetskategorien med en gjennomsnittlig årlig kostnad på 3 900 kroner. Dans er derimot den dyreste aktiviteten for de i alderen 9–12 år, 13–15 år og 16–19 år, med en kostnad i størrelsesorden 5 000 til 7 000 kroner avhengig av alder. Teater, revy og spel ligger konsistent noe lavere enn både kategorien korps, orkester og spelemannslag og kategorien dans, med et nivå på mellom 2 200 og 3 200 kroner. Billedkunst og håndverk har igjen et litt lavere kostnadsnivå fra rundt 1 500 til 2 700 kroner.

Aktiviteter som kor og annen sang, band og kategorien dataspillklubb, koding og programmering skiller seg samtidig ut med relativt lavere gjennomsnittlige årlige kostnader for 5–8-åringene, men med et nivå som er mer sammenliknbart med teater, revy og spel for 9–12-åringene og oppover. For rollespill og brettspill og for film, foto og annen multimedia finner vi at kostnadene er relativt lave for de to yngste aldersgruppene, men høyere for de eldre aldersgruppene. Historielag og kulturvern har gjennomgående lave årlige kostnader, på mellom 250 og 670 kroner. Slik sett ser de gjennomsnittlige årlige kostnadene ut til å være høyere i aktivitetstypene hvor flest barn og unge deltar og som dermed utgjør en kjerne i kulturfrivilligheten (det vil si korps, orkester og

spelemannslag, teater, revy og spel, dans samt kor og annen sang, jamfør tabell 2.4). Merk imidlertid at noen av disse aktivitetene også foregår i regi av kommunale eller private aktører og at foreldrene ikke nødvendigvis klarer å skille mellom tilbydere når de svarer på undersøkelsen.

Disse tallene tyder på at kostnadsnivået i organiserte kulturaktiviteter ligger på nivå med eller oftere litt under det som vi så av fordelingen av penger brukt på fritidsaktiviteter generelt. Sammenliknet med idretten er totalkostnadene for 9–12-åringer i aktiviteter som korps, orkester og spelemannslag, teater, revy og spel og dans på linje med det som tidligere har blitt anslått for blant annet fotball, håndball, langrenn, turn og svømming. Samtidig øker ikke kostnadene like mye med alder som i idretten, og de er jevnt over lavere i kulturaktiviteter om man ser på 13–15-åringer (se Oslo Economics, 2020).

Sammensetning av og nivå på ulike kostnadstyper

Det kan være ulike typer kostnader i forbindelse med deltakelse i frivillig organiserte kulturaktiviteter. Medlemskontingent er en generell avgift som dekker medlemskap i foreningen som er ansvarlig for aktiviteten, mens deltakeravgift er en betaling for deltakelse i spesifikke aktiviteter (typisk utover det som hører inn under vanlig medlemsaktivitet). Det er som regel også deltakeravgift eller egenandeler knyttet til samlinger, arrangementer, turer eller konkurranser og avgrensede arrangementer som sommerskole og kurs i ferier. I tillegg til kontingent eller avgifter som må betales for å kunne delta i en aktivitet, vil det også kunne være utgifter knyttet til bekledning og utstyr som kreves for å utføre aktiviteten, slik som uniformer og kostymer, instrumenter og noter og liknende.

I foreldreundersøkelsen ble det stilt spørsmål om hvilke typer kostnader aktiviteten som barna deltar i, innebærer, og om hvor mye ulike kostnadstyper årlig utgjør av totalkostnaden ved deltakelsen. Først ser vi i tabell 2.3 hva de foresatte svarte om hvilke typer kostnader barnas aktivitet innebærer.

Tabell 2.3. Typer av kostnader i kulturaktiviteter (andel som sier ja, per barn)

	Samlet	5–8 år	9–12 år	13–15 år	16–19 år
Medlemskontingent	58	53	60	64	52
Deltakeravgift	49	48	51	50	46
Betaling for samling/arrangement/ turer/konkurranser i Norge	27	16	30	32	28
Betaling for samling/arrangement/ turer/konkurranser i utlandet	15	8	14	20	17
Sommerskole eller kurs i andre ferier	12	7	14	14	9
Klær, sko	27	24	30	25	27
Utstyr (f.eks. instrument, noteark)	18	11	18	20	22
Andre kostnader	3	2	2	4	2
Ingen kostnader	7	10	4	4	12
N	1 019	216	359	228	216

Kilde: Foreldreundersøkelsen. Spørsmålsformulering: *Hvilke typer kostnader innebærer denne/disse aktiviteten(e)?*

Både medlemskontingent og deltakeravgift er jevnt over relativt vanlige kostnader ved barn og unges deltakelse i kulturaktiviteter, men tabellen viser at det langt ifra er alle som svarer at aktiviteten innebærer dette. Fra 52 til 64 prosent avhengig av aldersgruppe har kostnader til medlemskontingent, mens rundt halvparten har kostnader til deltakeravgift. I noen tilfeller vil aktiviteten kunne innebære at man betaler både medlemskontingent og deltakeravgift, mens det i andre tilfeller er mulig at man betaler kun det ene eller det andre avhengig av hvordan aktiviteten er innrettet.

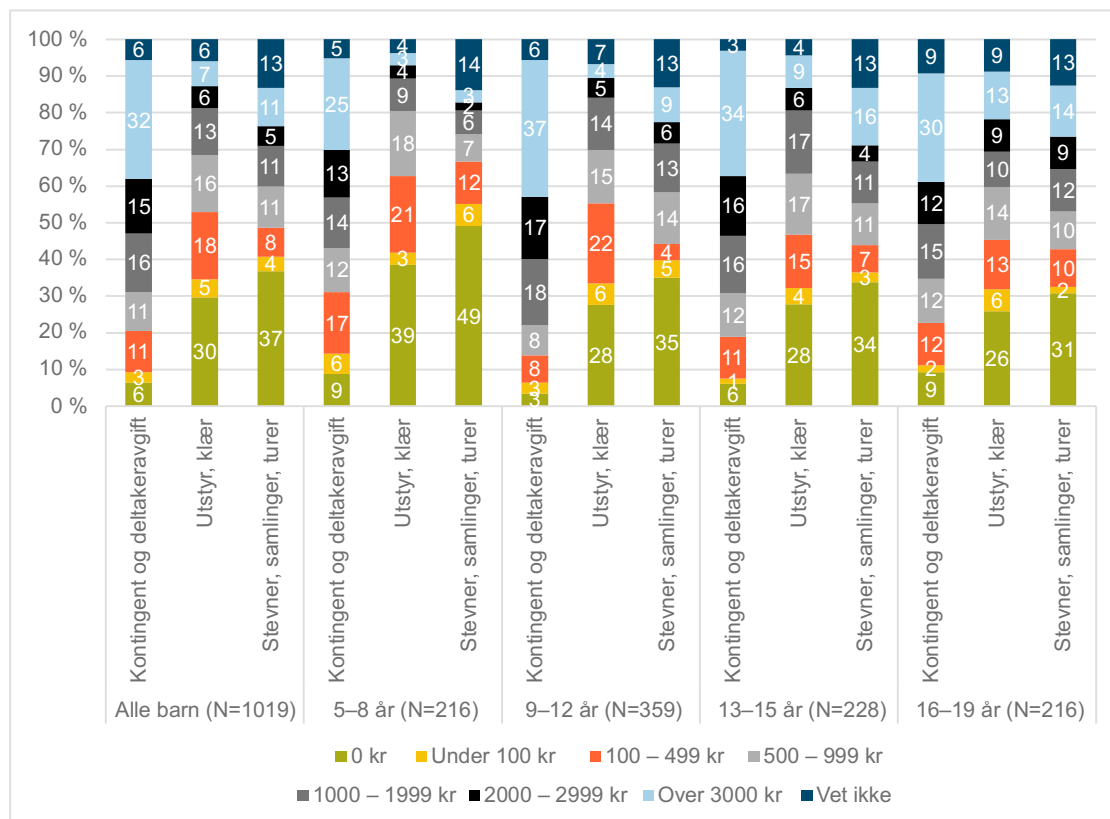
Betaling for samlinger, arrangementer, turer eller konkurranser i Norge eller utlandet og kostnader til sommerskole eller kurs i andre ferier er ikke like vanlig som medlemskontingent og deltakeravgift. For eksempel svarer en fjerdedel at aktiviteten innebærer betaling for samlinger i Norge. Samtidig vil denne typen kostnader sannsynligvis variere etter aktivitetstype og er nok vanligere for utøvende kulturaktiviteter som korps, kor, dans og teater. Det er også noe mer variasjon etter alder, da særlig mellom aktiviteter for 5–8-åringene og aktiviteter for de eldre aldersgruppene. Det speiler trolig at aktiviteten eskalerer inn i ungdomstiden, og at konkurranseelementet får større plass enn i barneaktiviteten.

Omtrent en fjerdedel svarer at aktiviteten innebærer kostnader til bekledning, og litt færre svarer at aktiviteten krever betaling for utstyr som instrument og noteark. Igjen vil behovet kunne variere mellom typer aktivitet, og det kan også være forskjell på om man må stille dette selv eller kan låne det. Tabellen viser at aktiviteter for 5–8-åringene i mindre grad innebærer kostnader til utstyr enn aktiviteter for eldre aldersgrupper. Det speiler antakelig en praksis der deltakerne først forventes å stille med personlig utstyr etter hvert som de blir

eldre og spesialiserer seg mer. Dette kan også ses som et aspekt ved eskalering av aktiviteten.

I figur 2.1 ser vi nærmere på nivået på tre kostnadstyper: medlemskontingent og deltakeravgift, utstyr og klær, og stevner, samlinger og turer. Svarene er gitt i seks beløpsintervaller fra «Under 100 kroner» til «Over 3 000 kroner», i tillegg til at man kunne svare «0 kroner» og «Vet ikke».

Figur 2.1. Nivå på kostnader til kontingent og deltakeravgift, utstyr og klær, og stevner, samlinger og turer, etter aldersgruppe (per barn)

Kilde: Foreldreundersøkelsen. Spørsmålsformulering: *Hvor mye penger utgjør følgende kostnadstyper omtrent årlig for disse aktivitetene samlet?*

Det er mye informasjon som er samlet i figuren, men vi kan peke på noen hovedtrekk som kan leses av denne. For det første viser figuren at medlemskontingent og deltakeravgifter er den største kostnadstypen i alle aldre. På tvers av aldersgrupper svarer minst halvparten at kontingent og deltakeravgifter ligger på 1 000 kroner eller mer, mens ikke like mange svarer det samme om kostnadene til utstyr og klær og stevner, samlinger og turer. Det er samtidig flere blant 5–8-åringene enn i øvrige aldersgrupper som oppgir å ha lave eller ingen kostnader til kontingent og avgifter, slik at nivået på kostnaden ser ut til å ligge noe lavere her.

Blant de aller yngste er det også relativt flere som har lave eller ingen kostnader til både utstyr og klær og stevner, samlinger og turer, i tråd med det vi fant om sammensetningen av kostnadstyper for ulike aldersgrupper. Et annet poeng som kan trekkes frem fra figuren, er imidlertid at nivået på disse to kostnadstypene

ser ut til å øke noe med alder. I forhold til de i alderen 5–8 år og til dels også 9–12-åringene er det flere ganger så mange blant 13–15-åringene og 16–19-åringene som har kostnader på over 3 000 kroner i de to kostnadstypene. Det kan også være en del av forklaringen på at de gjennomsnittlige årlige kostnadene øker med alder, som tidligere vist.

I foreldreundersøkelsen var det praktisk vanskelig å innhente data på en måte som gjorde det mulig å koble aldersgrupper og kostnadstyper med type aktivitet, da det ville kreve at de foresatte måtte oppgi svært detaljert informasjon om nivået på kostnader i barnas aktiviteter. Spesielt for dem med flere barn som deltar i flere ulike aktiviteter, ville det vært svært utfordrende og antakelig ikke resultert i gode data. Vi kan likevel belyse dette med utgangspunkt i data samlet inn i foreningsundersøkelsen, der foreninger i ulike deler av kulturfrivilligheten har anslått hva det i gjennomsnitt koster for barn i alderen 5–12 år, 13–15 år og 16–19 år å delta i deres aktiviteter. De ble dessuten bedt om å spesifisere gjennomsnittskostnaden for kontingent, deltakeravgift, utstyr og sommerskole i de tre aldersgruppene.

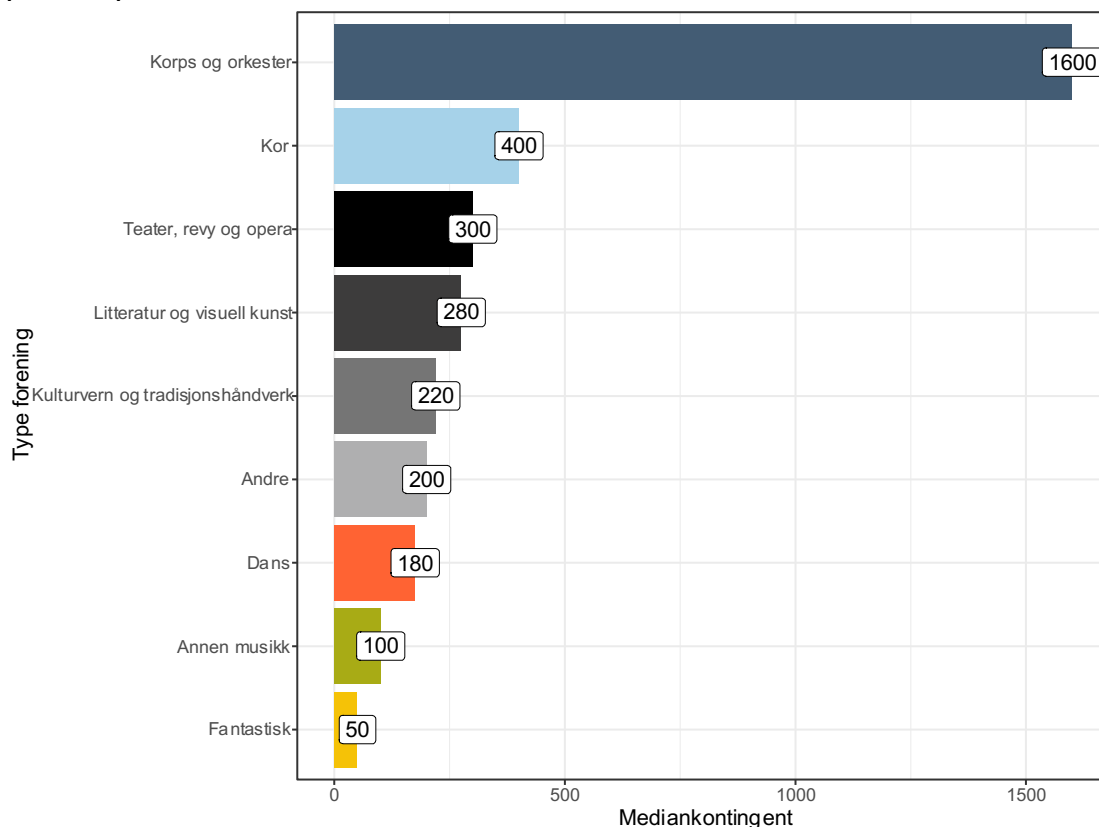
Kostnader og kostnadsdrivere på foreningsnivå

Vi begynner med kontingent. Det er ganske små forskjeller i mediankontingenten for de tre aldersgruppene, og vi oppgir derfor medianen.⁴ Selv om det er liten forskjell i kontingenten mellom ulike alderstrinn, ser vi i figur 2.2 at det er ganske stor forskjell mellom de ulike typene foreninger. Korps og orkester skiller seg ut som i særklasse den dyreste aktiviteten med 1 600 kroner som mediankontingent. Den nest dyreste kategorien er kor, som har en kontingent på 400 kroner og deretter kommer teater, revy og opera med en kontingent på 300 kroner. I den andre enden av spekteret har vi fantastiske fritidsinteresser med 50 kroner i mediankontingent og annen musikk med 100 kroner. De resterende kategoriene plasserer seg på rundt 200 kroner i kontingent.

⁴ Vi bruker her medianen (det vil si den midterste verdien) og regner først ut medianen for hver alderskategori og så medianen for de tre alderskategoriene. Dette sikrer at ikke enkeltforeninger med veldig høye eller lave kontingenter påvirker resultatene.

Figur 2.2. Mediankontingent på tvers av aldersgrupper for ulike typer foreninger (N = 550)

Kilde: Spørreundersøkelse til lag og foreninger. Spørsmålsformulering: *Omtrent hvor mye koster det følgende for aldersgruppen [5–12/13–15/16–19] år per år? Ta utgangspunkt i hovedaktiviteten foreningen har for aldersgruppa, dersom dere har flere tilbud. La feltet være ubesvart/blankt dersom aktiviteten ikke har denne kostnaden.*

I åpne svar i spørreundersøkelsen til foreningene kommer det frem at selv om man ønsker å inkludere flest mulig, er man nødt til å ha en kontingent blant annet av hensyn til forsikringer. En respondent forklarer hvordan de tenker, som følger:

Vi holder medlemskontingent lav (300,- per år for alle). Dette er helt bevisst for å gjøre det så enkelt som mulig å delta. Vi må ta en kontingent for at medlemmene skal være forsikret i Frilynts ordning.

Foreningene oppgir at de også tar andre typer betaling enn kontingent. Vi stilte som nevnt spørsmål om utstyr, deltakeravgift, sommerskole i tillegg til annet. I tabell 2.4 har vi rapportert medianen for foreningenes svar i de ulike kategoriene for ulike aldersgrupper. For å begrense tilfeldige utslag har vi bare tatt med svar for kategorier der det er minst fem foreninger som har svart. Korps og orkester har høye kostnader i alle kategoriene i tabellen. For de andre typene foreninger ser det ut til at en lav kontingent kan skjule ganske mye større kostnader knyttet til deltakeravgifter, utstyr og sommerskole.

Deltakeravgiftene ligger på samme nivå for flere av de andre typene foreninger. Annen musikk, dans og teater, revy og opera har alle deltakeravgifter på rundt

1 500 kroner. For foreninger i «andre»-kategorien, innen kulturvern og tradisjonshåndverk og for fantastiske fritidsinteresser ligger deltakeravgiftene en del lavere, fra 500 kroner og nedover. Når det gjelder utstyr, oppgir også en del av typene foreninger høye kostnader. Utstyr koster 2 000–3 000 i foreninger i «andre»-kategorien, for fantastiske fritidsinteresser og innen litteratur og visuell kunst, mens det ligger på rundt 300 kroner for teater, revy og opera. For foreninger innen kulturvern og tradisjonshåndverk er utstyrskostnadene for ungdommer hele 8 000 kroner, men de få svarene som ligger til grunn for denne medianen, gjelder trolig ikke for hele bredden av feltet. I intervjuene med ledere og nøkkelpersoner innenfor foreninger som driver med kulturvern og tradisjonshåndverk, varierte det fra ingen utstyrskostnad til å måtte betale for sertifisert mannskap til gamle restaurerte skip når unge skulle delta i aktiviteter (seilaser) på disse fartøyene, ettersom det kreves kompetanse for å manøvrere disse. Vi kommer tilbake til funnene fra intervjuundersøkelsen senere i denne rapporten.

Tabell 2.4. Ulike typer kostnader på tvers av aldersgrupper. Median

	Kontingent			Deltakeravgift			Utstyr			Sommerskole		
	5–12	13–15	16–19	5–12	13–15	16–19	5–12	13–15	16–19	5–12	13–15	16–19
Andre	200	200	100	500			2 000					
Annen musikk	100	150	100	1 100	1 600	1 800				2 950	4 000	4 000
Dans	250	175	100	1 800								
Fantastiske fritidsinteresser	50	50	50		400	350			2 000			
Kor	400	400	550									
Korps og orkester	1 600	1 600	1 600	1 200	1 500	1 500	1 000	1 000	1 000	2 000	2 500	2 000
Kulturvern og håndverk	220	220	220	200	200	200	400	8 000		1 600		
Litteratur og visuell kunst	300	250	275				2 000	2 500	3 000			
Teater, revy og opera	300	300	300	1 628	1 900	1 825	300	300	300			

Kilde: Spørreundersøkelse til lag og foreninger. Spørsmålsformulering: *Omtrent hvor mye koster det følgende for aldersgruppen [5–12/13–15/16–19] per år? Ta utgangspunkt i hovedaktiviteten foreningen har for aldersgruppa, dersom dere har flere tilbud. La feltet være ubesvart/blankt dersom aktiviteten ikke har denne kostnaden.*

Kostnadsdrivere på foreningsnivå: Regresjonsanalyser

For å undersøke hva som driver kostnadene på foreningsnivå, har vi kjørt tre lineære regresjoner med ulik avhengig variabel i tabell 2.5.⁵ Den avhengige variabelen er kontingenten i den første regresjonen, deltakeravgift i den andre

⁵ Vi bruker clustering på foreningsnivå siden hver forening har svart opptil tre ganger (ett svar for hver aldersgruppe), og de tre observasjonene per forening dermed ikke er uavhengige av hverandre.

og forholdet mellom kontingent og deltakeravgift i den siste. Som uavhengige variabler har vi tatt samarbeidet med kommunen, tilskudd fra stat, kommune eller andre, spørsmål om aktivitetene krever utstyr, og om foreningen har utlån av utstyr, typen forening, bruk av foreldre, ansatte og profesjonelle og aldersgruppen som foreningen organiserer.

Når det gjelder om foreningene mottar tilskudd og om de har samarbeid med kommunen om å dekke kostnader til deltakelse i aktiviteter, blir det tydelig at særlig samarbeid med kommunen reduserer kontingenten. Tilskudd fra ulike aktører reduserer også kontingenten, men dette er ikke statistisk signifikant. Foreninger som krever at deltakerne har med eget utstyr, har i snitt lavere kontingent enn de som ikke krever at deltakerne har med utstyr, mens de som tilbyr utlån av utstyr, har høyere kontingent. Når det gjelder foreldre, ansatte og profesjonelle, er det ikke overraskende høyere kontingenter hos foreningene som lønner profesjonelle, og lavere blant dem som bruker frivillige profesjonelle. Mer overraskende er det at det også er høyere kontingenter for foreninger som bruker foreldre i sine aktiviteter, og ingen forskjell mellom foreninger som har eller ikke har heltidsansatte. Når vi sammenlikner de ulike typene foreninger med «andre»-kategorien, skiller korps og orkester seg ut med høy kontingent. Kategoriene annen musikk og litteratur og visuell kunst ser ut til å ha noe lavere kontingenter, men disse resultatene er mer usikre statistisk sett. Til slutt ser det ikke ut som om kontingentene har noen sterk sammenheng med alder. Estimaten er både små og ikke statistisk signifikante.

Mønsteret for deltakeravgift likner mønsteret for kontingent for noen av indikatorene. For det første henger samarbeid med kommunen sammen med lavere deltakeravgift. For det andre har foreninger som bruker foreldre i organiseringen av aktivitetene høyere deltakeravgift. De andre indikatorene, bortsett fra foreningstype og alder, har ingen statistisk signifikant sammenheng med deltakeravgift. Når det gjelder foreningstype, er det noen interessante forskjeller fra kontingent. Dans er nå foreningstypen som ser ut til å ha de høyeste deltakeravgiftene. Korps og orkester er fortsatt blant dem med høyest utgifter, fulgt av teater, revy og opera og fantastiske fritidsinteresser. Dette kan tenkes å reflektere at disse typene foreninger har flere enkeltarrangementer med deltakeravgift enn det de andre typene foreninger har. Til slutt er det en indikasjon på at det er høyere deltakeravgifter for eldre ungdommer enn for de yngste barna.

I den siste modellen er kontingent den avhengige variabelen, men vi har lagt til deltakeravgift som uavhengig variabel. Dette er for å undersøke om kontingent og deltakeravgift er to alternative veier til å finansiere driften, eller om de kommer på toppen av hverandre, altså at deltakeravgift ikke henger sammen med lavere kontingent. Vi ser at relativt til modellen uten deltakeravgift er det små endringer i tabellen. Sammenhengene er i samme størrelsesorden, og bortsett fra for et par estimater er signifikansnivåene også de samme. Estimaten for deltakeravgift er signifikant og i forventet retning på $-0,11$. Dette betyr at en forening som har deltakeravgift på 100 kroner i snitt har en kontingent som er

11 kroner lavere enn foreningene som ikke har deltakeravgift. Dette gir en indikasjon på at størrelsen på kontingenten og deltakeravgiften til foreningene henger sammen, selv om sammenhengen ikke er veldig sterk.

Tabell 2.5 Regresjonsanalyse av kostnadsdriverne for kontingent og deltakeravgift

	Kontingent	Deltakeravgift	Kontingent med deltakeravgift
Konstantledd	2248*	333	2310*
Tilskudd og samarbeid			
Samarbeider med kommunen	-374**	-453*	-393**
Tilskudd fra kommune, stat eller andre	-688	202	-687
Utstyr:			
Krever utstyr	-504*	251	-503*
Har utlån av utstyr	223*	-397	209+
Ansatte, foreldre og profesjonelle:			
Bruker foreldre	342**	371**	351***
Heltidsansatte	-3.8	-190	-18
Lønnede profesjonelle	287*	241	292*
Frivillige profesjonelle	-282**	-128	-297**
Type forening: (ref andre)			
Annen musikk	-332+	334	-316
Dans	-139	1104*	-54
Fantastisk	-34	398*	-14
Kor	256	-109	252
Korps og orkester	981**	906**	1010**
Kulturvern og tradisjonshåndverk	-8.4	130	0.24
Litteratur og visuell kunst	-381+	77	-370+
Teater, revy og opera	147	462*	172
Aldersgrupper: (ref. 5–12)			
13–15 år	36	87	39
16–19 år	39	120+	42
Deltakeravgift			-0,114*
Antall observasjoner	1 107	544	1 107
R ² (forklart varians)	0,331	0,153	0,336
R ² justert	0,320	0,124	0,324

Signifikansnivå: + p < 0,1, * p < 0,05, ** p < 0,01

Oppsummering: Kostnader, kostnadstyper og drivere

I dette kapitlet har vi kartlagt hva det koster å delta i organisert kulturfrivillighet fra grunnskolealder og opp til videregående skole. Vi har også undersøkt sammensetningen av og nivået på ulike kostnadstyper for å få en bedre forståelse av hva som driver totalkostnadene i aktiviteten. Vi finner at kostnadsnivået i kulturaktiviteter for barn og unge ligger på nivå med eller litt under det generelle nivået for fritidsaktiviteter. Kostnadsnivået er samtidig ikke det samme for alle aldersgrupper, og vi finner en tendens til at det er lavere for barn i grunnskolealder enn for eldre aldersgrupper. Det er dessuten relativt stor variasjon i kostnadsnivået mellom aktivitetstyper, og det øker ikke like mye med alder innenfor alle typer. Korps og orkester, dans og teater er de aktivitetstypene som gjennomgående har det høyeste gjennomsnittlige kostnadsnivået.

Analysene tyder videre på at medlemskontingent og deltakeravgift er de vanligste og største kostnadstypene i organiserte kulturaktiviteter for barn og unge. Kostnader til utstyr og klær og stevner, samlinger og turer utgjør en større del av kostnadsbildet for ungdom enn for barn. Likevel tyder ikke analysen på at utstyr og arrangementer driver totalkostnaden i kulturaktiviteter. Det kan dels forklares med at man i mange kulturaktiviteter låner bekledning og utstyr, og at slike aktiviteter generelt heller ikke er like konkurranseorientert som for eksempel idrett kan være, særlig for eldre aldersgrupper (jf. Arnesen, Nordø et al., 2022).

3 Kostnader og deltakelse i kulturelle og andre fritidsaktiviteter: Er økonomi en særlig barriere innen kulturaktiviteter?

Dette kapitlet skal se på hvilken rolle økonomi spiller i barns deltakelse i de kulturaktivitetene som dekkes i rapporten. Det er liten tvil om at det kan oppleves dyrt å ha barn på fritidsaktiviteter, og kostnader og familieøkonomi kan trolig være en barriere når foreldre, verger eller barna selv skal velge mellom ulike aktiviteter eller om de kan være med på en fritidsaktivitet i det hele tatt. Som forrige kapittel viste, er det vanligste kostnadsnivået for en norsk familie med barn på fritidsaktiviteter mellom 5 000 og 10 000 kroner årlig. Samtidig kan det være mange andre årsaker enn økonomi til at aktiviteter velges bort, og derfor er det viktig å dekke et bredt spektrum av mulige deltakelsesbarrierer for få et helhetlig bilde på barrierene i kulturfrivilligheten. Kapitlet belyser derfor en rekke ulike trekk både ved aktivitetene og familiene, som kan ha betydning for barns deltakelse. I tillegg til kostnader har vi særlig søkelys på den dugnads- eller foreldreinnsatsen som en aktivitet krever som en del av den samlede «prisen» ved fritidsaktiviteter, ettersom man vet fra andre undersøkelser at ikke bare penger, men også tid oppleves som en knapp ressurs i barnefamilier.

I dette kapitlet ser vi spesielt på spørsmål 3 og 4:

3. **Hvordan påvirker kostnader deltakelsen i kulturfrivilligheten?**
4. **Er økonomi en særlig barriere for deltakelse, og hvilke kostnader er særlig utfordrende?**

I første del av kapitlet ser vi nærmere på dataene fra foreldreundersøkelsen for å kartlegge og vurdere hvordan kostnader påvirker deltakelsen til barn og unge i kulturaktiviteter, og hvilke kostnader som er særlig utfordrende. Vi skiller mellom økonomiske kostnader og foreldreinvolvering i form av frivillig innsats. Deretter ser vi på i hvilken grad økonomi oppleves som en særlig barriere for å delta i kulturaktiviteter. Dette gjør vi ved å triangulere ulike datakilder. Vi belyser først problematikken gjennom spørreundersøkelsen til kulturforeningene og deretter gjennom barn og unges egne synspunkter i en original analyse av data fra Ung i Oslo fra 2023. Etter gjennomgangen av de kvantitative dataene ser vi på hvordan foreldrene vurderer økonomi som en særlig barriere i intervjuene med foreldre med barn i og utenfor kulturaktivitet. Til slutt zoomer vi inn på foreningenes vurderinger av økonomi som en barriere gjennom data fra intervjuene med ledere og nøkkelpersoner i kulturforeningene.

Familiers kostnader og frivillige innsats

Vi starter med å undersøke hvordan familiebakgrunn henger sammen med den prisen det har å være med på fritidsaktiviteter. Vi ser konkret på om noen familier har større rom for et høyere kostnadsnivå og en større frivillig foreldreinnsats, enn andre familier. Kostnadsnivå er målt ved spørsmålet om husstandens årlige total kostnader for barnas organiserte fritidsaktiviteter (se tabell 2.1) med de ni svarintervallene fra «mindre enn 500 kr» til «mer enn 100 000 kr». Foreldreinnsats er målt som andelen som har påtatt seg minst en av ti ulike frivillige oppgaver de seneste tolv måneder (f.eks. trener/instruktør, p-vakt/kakebaking/kioskvakt, loppemarked, m.m.).

Som tabell 3.1 viser, øker kostnadsnivået til den enkelte familie generelt med husstandsinnkomsten, med unntak av for det laveste inntektsnivået.⁶ Mindre tydelig er sammenhengen med utdanningsnivå, hvor foreldre med videregående yrkesfaglig utdanning eksempelvis har det laveste kostnadsnivået, mens foreldre med lang høyskole- og universitetsutdanning har det høyeste nivået. Familier med bare ett barn har lavere kostnader enn dem med flere barn (men det er ikke noen stor forskjell på å ha to, tre eller flere barn).

Hva angår foreldreinnsats, følger bildet for husstandsinnkomst noenlunde bildet for kostnader. Generelt kan høyinntektsfamilier bære en større frivillig innsats (men med samme unntak for laveste inntektsnivå). Ellers er bildet at foreldre med et høyere utdanningsnivå også i høyere grad sier at de har gjort frivillig innsats. Og i familier med kun ett barn har færre gjort frivillig innsats enn i familier med flere barn.

Tabell 3.1 Kostnadsnivå og foreldreinnsats delt på ulike familiebakgrunner

<i>Husstandsinnpekt</i>	Kostnad (1–9)	Innsats (ja/nei)
Under 200 000 kr	4,4	0,78
200 000–399 999 kr	4,0	0,64
400 000–599 999 kr	4,1	0,70
600 000–799 999 kr	4,3	0,71
800 000–999 999 kr	4,3	0,72
1 000 000–1 199 999 kr	4,5	0,76
1 200 000–1 399 999 kr	4,7	0,78
1 400 000 eller mer	5,1	0,78
Utdanningsnivå		
Grunnskoleutdanning – 10-årig grunnskole, 7-årig folkeskole	4,6	0,67

⁶ Unntaket for den laveste inntektsgruppen (< 200 000 kroner brutto, årlig) kan henge sammen med at denne gruppen er ganske sammensatt (kan f.eks. inneholde både studerende, enslige i lavlønnsjobb og folk som er permanent utenfor arbeidsmarkedet).

Videregående allmennfaglig utdanning	4,5	0,69
Videregående yrkesfaglig utdanning	4,2	0,67
Fagskole / yrkesrettede utdanninger (1/2–2 år) som bygger på videregående yrkesfaglig utdanning	4,6	0,74
Universitets-/høyskoleutdanning med inntil fire års varighet	4,6	0,76
Universitets-/høyskoleutdanning med mer enn fire års varighet	4,9	0,78
Antall barn		
Ett barn	4,0	0,65
To barn	4,7	0,77
Tre barn	4,8	0,78
Flere enn tre barn	4,9	0,74

Kilde: Foreldreundersøkelsen.

En annen måte å bruke spørsmålene om familiers kostnader og frivillige innsats på er å se på hvordan svarene faller ut for foreldre med ett eller flere barn på kulturaktiviteter sammenliknet med foreldre hvis barn går utelukkende på andre aktiviteter (f.eks. idrett). Med andre ord, hva er nivåene på kostnader og frivillig innsats hvis man sammenlikner kulturaktiviteter med andre aktiviteter? Som tabell 3.2 viser, er den gjennomsnittlige familiens samlede kostnader til fritidsaktiviteter på et litt høyere nivå hvis barna er med på kulturaktiviteter, enn hvis ikke, men forskjellen er ikke stor.

Det er en mye tydeligere forskjell når man ser på foreldreinnsatsen.

Prosentandelen som har påtatt seg minst en frivillig oppgave i forbindelse med barnas fritidsaktiviteter innenfor de seneste tolv månedene, er på 81 prosent for foreldre med barn på kulturaktiviteter, mens den er 70 prosent hvis barna går på andre aktiviteter.

Tabell 3.2 Kostnadsnivå og foreldreinnsats blant foreldre med minst ett barn på kulturaktiviteter og foreldre med barn på andre fritidsaktiviteter

Barn på kulturaktivitet?	Kostnad (1–9)	Innsats (ja/nei)	N
Nei	4,5	0,70	1234
Ja	4,8	0,81	1046

Kilde: Foreldreundersøkelsen.

Det er selvsagt også interessant å se på hva som karakteriserer de familiene som har barn på kulturaktiviteter. Er det f.eks. slik at høyinntektshusstander er overrepresentert i kulturaktivitetene? Eller er det i særlig grad foreldre med lange universitets- eller høyskoleutdannelse (som ofte ses som indikator for kulturell kapital) som har barn som driver med kulturaktiviteter? Tabell 3.3 viser andelen av foreldre som har minst ett barn på en kulturaktivitet, fordelt på

husstandsinnpekt, forelderrespondentens utdanningsnivå og antall barn i familien.

Det er ingen sterke sammenhenger mellom de familiekarakteristikaene vi ser på, og barns deltakelse i kulturelle fritidsaktiviteter. Imidlertid er det en svak tendens til at det i husstander med høyere inntektsnivå er en litt lavere sannsynlighet for at ett eller flere barn deltar i organiserte kulturaktiviteter. Eksempelvis har 43 prosent av familiene i vår undersøkelse som har en årlig bruttoinntekt på over 1,4 millioner, barn på en kulturaktivitet, mens denne andelen er høyere i alle de lavere inntektskategoriene, særlig de med lavest inntekt (for gruppen 'under 200 000 kr' må det tas forbehold om at det er relativt få respondenter).

For utdanningsnivå er bildet variert. De to foreldregruppene hvor det er mest utbredt at barn driver med kulturaktiviteter, er henholdsvis de med grunnskoleutdanning (50 prosent) og de med en lang universitets- eller høyskoleutdanning (49 prosent).

Til sist finner vi naturlig nok at det er foreldre med tre eller flere barn som har høyest sannsynlighet for å være i kontakt med kulturaktiviteter, ved at minst ett barn deltar på disse (54 prosent).

Tabell 3.3 Deltakelse i kulturaktivitet etter husstandsinnpekt, utdanningsnivå og familiens størrelse

<i>Husstandsinnpekt</i>	Andel foreldre med barn på kulturaktivitet
Under 200 000 kr	0,67
200 000–399 999 kr	0,55
400 000–599 999 kr	0,47
600 000–799 999 kr	0,50
800 000–999 999 kr	0,50
1 000 000–1 199 999 kr	0,45
1 200 000–1 399 999 kr	0,45
1 400 000 eller mer	0,43
<i>Utdanningsnivå</i>	
Grunnskoleutdanning – 10-årig grunnskole, 7-årig folkeskole	0,50
Videregående allmennfaglig utdanning	0,41
Videregående yrkesfaglig utdanning	0,43
Fagskole / yrkesrettede utdanninger (1/2–2 år) som bygger på videregående yrkesfaglig utdanning	0,47
Universitets-/høyskoleutdanning med inntil 4 års varighet	0,44

Universitets-/høyskoleutdanning med mer enn 4 års varighet	0,49
Antall barn	
Ett barn	0,47
To barn	0,45
Tre barn	0,45
Flere enn tre barn	0,54

Kilde: Foreldreundersøkelsen.

Disse resultatene skiller seg fra tidligere forskning der man har funnet en svak tendens til at unges deltakelse i aktiviteter som korps, kor og orkester og kultur- og musikk-skole er litt lavere blant de fra hjem med lite sosioøkonomiske ressurser. Denne forskjellen har i hovedsak vært knyttet til forskjeller i foreldrenes utdanningsnivå og det er ikke snakk om en sterk sammenheng (se Jacobsen et al., 2021; Arnesen, Nordø et al., 2022 basert på Ungdata). En forklaring kan likevel være at våre data er mer uttømmende ved at vi til forskjell fra andre undersøkelser dekker alle typer kulturaktiviteter og et bredere aldersspenn. Når vi ser deltakelsen i kulturfrivilligheten under ett, på tvers av aktivitetstyper og aldersgrupper, gjenfinner vi ikke de samme sammenhengene som i Ungdata-analysene.

Foreldrenes syn på fritidsaktiviteter

Et vesentlig aspekt ved eventuelle barrierer for barn og unges deltakelse i fritidsaktiviteter, herunder kulturaktiviteter, er foreldrenes syn på aktivitetene. Er kvaliteten eksempelvis høy nok, er det for dårlig tid i hverdagen, eller oppleves aktiviteten for dyr?

Tabell 3.4 viser hvor enige eller uenige foreldre er i åtte påstander om barnas fritidsaktiviteter. Det er tydelig at kostnadsnivået opptar foreldre – ofte på en negativ måte. 6 av 10 foreldre er eksempelvis helt eller delvis enige i at kostnadsnivået er for høyt for å være med på fritidsaktiviteter.

Vi finner også tydelige tegn på at foreldreinnsatsen er noe som opptar respondentene. Hele 86 prosent er helt eller delvis enige i at det alltid er de samme foreldrene som stiller.⁷ Det er nærliggende å tro at denne opplevelsen av skjevhet i den frivillige innsatsen kan danne grobunn for frustrasjon hos foreldre. Tre andre spørsmål om den frivillige innsatsen viser at foreldrenes syn på dette er relativt delt. For eksempel er 33 prosent helt eller delvis enige i at de ville ha gjort en ekstra frivillig innsats hvis det kunne ha gjort aktiviteten billigere, mens 33 prosent er helt eller delvis uenige. 35 prosent er positive til at det bør være mulig å betale i stedet for å gjøre frivillig innsats, mens 41 prosent er negative. På spørsmålet om man bør skyve frivillige oppgaver mer over mot

⁷ Blant dem som selv har gjort en frivillig innsats (seneste tolv måneder) er 46 prosent helt enige i dette, mens den tilsvarende andelen for dem som ikke har gjort noe fra vår liste av frivillige oppgaver, er 37 prosent.

profesjonelle, er et klart flertall imidlertid imot (48 prosent er helt eller delvis uenige).

Det er andre ting enn kostnader og foreldreinnsats som er verd å tenke på med hensyn til mulige barrierer for deltakelse. Derfor har vi også spurt om transport, fasiliteter og balansen med familiens øvrige prioriter. For sistnevnte svarer 1 av 4 foreldre at barnas fritidsaktiviteter tar for mye tid fra jobb og det øvrige familielivet. Transport anser et flertall som uproblematisk. Det er således 62 prosent som er helt eller delvis enige i at transport ikke er problematisk. Her må det imidlertid antas at opplevelsen av avstand som problem henger sterkt sammen med hvor man er bosatt. Blant de som faktisk bor langt unna aktiviteten, kan andelen som opplever transport som problem være mye større. Dette kan ikke undersøkes med de tilgjengelige data. Til sist har vi de fysiske fasilitetene. Her er noen flere skeptiske: 4 av 10 er helt eller delvis uenige i at det er tilstrekkelig med egnede lokaler og haller i nærmiljøet.⁸

Tabell 3.4 Foreldres generelle syn på fritidsaktiviteter (N = 2 279). Prosent

	Helt enig	Delvis enig	Verken eller	Delvis uenig	Helt uenig	Vet ikke
Det er alltid de samme foreldrene som stiller opp for barnas aktiviteter	42	44	7	3	1	4
Transport til og fra fritidsaktiviteter er ikke problematisk for min familie	35	27	14	16	6	1
Jeg synes det generelle kostnadsnivået for å delta i fritidsaktiviteter for barn og unge er for høyt	23	37	21	12	4	3
Det er tilstrekkelig med egnede lokaler og haller for fritidsaktiviteter i nærmiljøet	16	27	13	22	17	5
Det bør være mulig å betale i stedet for å gjøre frivillig foreldreinnsats	11	24	21	24	18	3
Jeg ville ha gjort mer frivillig innsats hvis det kunne gjort aktiviteten billigere	8	25	30	21	12	4
Profesjonelle folk bør i større grad enn i dag ta over foreldres oppgaver med barnas organiserte fritidsaktiviteter	6	17	23	25	23	4
Barnas organiserte fritidsaktiviteter tar for mye tid fra jobb / annet familieliv	3	21	21	22	30	2

Kilde: Foreldreundersøkelsen. Spørsmålsformulering: *Nå kommer det noen spørsmål om ditt generelle syn på fritidsaktiviteter for barn. Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander?*

Et viktig punkt i diskusjonen om økonomi og deltakelse er om foreldre med lav inntekt i særlig grad opplever at kostnadene på fritidsaktiviteter er utfordrende. Selv med lik deltakelse i aktiviteter kan kostnadsbyrden for barn fra lav- og høyinntektsfamilier rent subjektivt oppleves ganske forskjellig avhengig av

⁸ Dette spørsmål går, som de andre spørsmålene, på fritidsaktiviteter generelt. Det angår altså ikke kulturlokaler spesifikt.

økonomi. Tabell 3.5 kobler derfor husstandsinntekt med spørsmålet om kostnader.

Med forbehold om at de to laveste inntektsgruppene er relativt små i vårt datamateriale, er det tydelig at kostnader er viktig for denne gruppen – mer enn 4 av 10 er helt enige i at kostnadene er for høye. I motsatt ende av inntektskalaen, dvs. for inntektsnivåer over 1,2 millioner kroner, er det rundt 2 av 10 som er helt enige i at kostnadene er for høye. Selv om kostnader dermed betyr noe i alle inntektsgrupper, er det altså en tydelig økonomisk gradient i hvor utfordrende de oppleves.

Tabell 3.5 Sammenhengen mellom husstandsinntekt og syn på kostnader. Prosent

Husstandsinntekt	Helt enig	Delvis enig	Verken eller	Delvis uenig	Helt uenig
Under 200 000 kr	44	44	11	0	0
200 000 - 399 999 kr	48	30	15	5	3
400 000 - 599 999 kr	26	44	14	14	3
600 000 - 799 999 kr	35	38	15	8	4
800 000 - 999 999 kr	23	38	23	12	4
1 000 000 - 1 199 999	24	39	21	12	4
1 200 000 - 1 399 999	19	39	24	14	4
1 400 000 eller mer	20	35	24	15	6

Kilde: Foreldreundersøkelsen. Spørsmålsformulering se tabell 3.4. Påstand: *Jeg synes det generelle kostnadsnivået for å delta i fritidsaktiviteter for barn og unge er for høyt*

Vi har også sett på om det er noen forskjeller i foreldrenes svar på de åtte påstandene om fritidsaktiviteter avhengig av om de har barn på kulturaktiviteter eller andre aktiviteter. Slike forskjeller kan være med å peke på om kulturfrivilligheten står med noen særegne barrierer i forhold til å rekruttere og beholde barn og unge. Men vi finner ingen nevneverdige forskjeller her. Foreldres generelle syn på fritidsaktiviteter henger altså ikke sammen med om de har barn på kulturaktiviteter eller ikke. Nedenfor dykker vi imidlertid dypere ned i foreldrenes syn på kulturaktiviteter spesifikt.

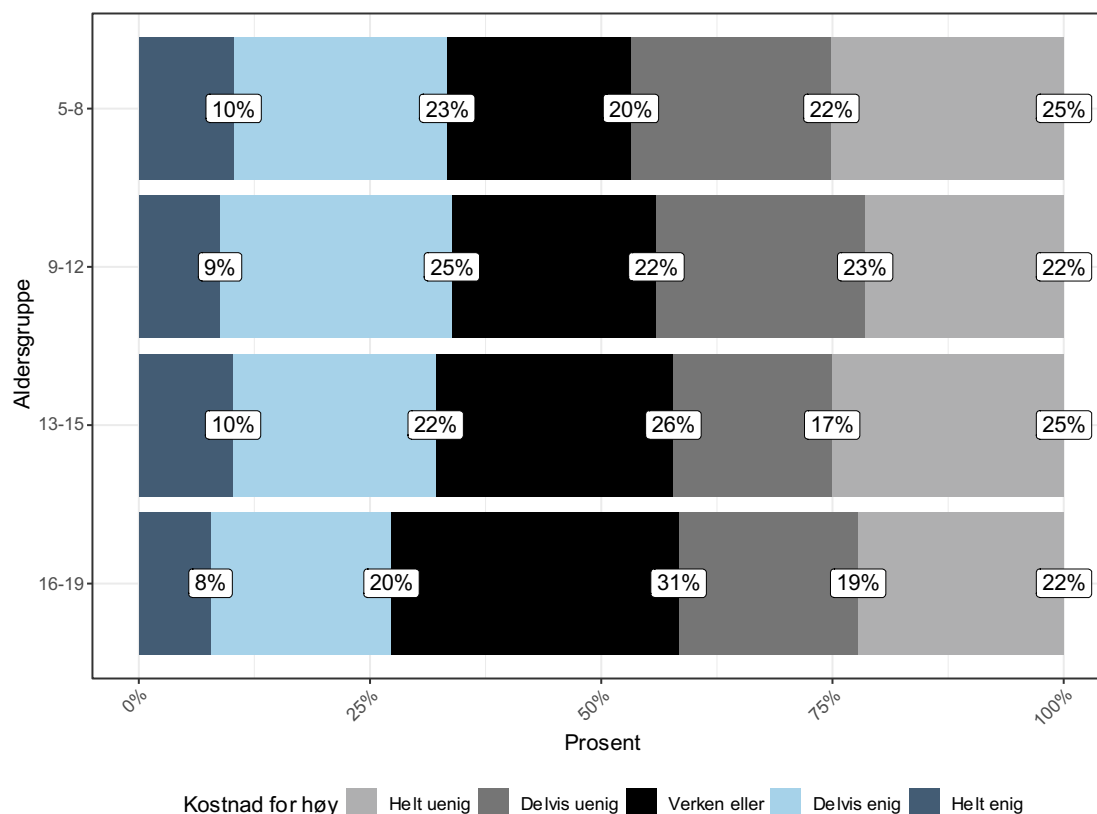
Synet på kulturaktiviteter

Hvordan ser foreldrene på de konkrete kulturaktivitetene som deres barn er med på? Dette er et viktig spørsmål fordi man godt kan ha forskjellige syn på fritidsaktiviteter generelt og de konkrete aktivitetene som barna er med på. Her ser vi på hva foreldre synes om henholdsvis kostnader og foreldreinnsats knyttet til aktivitetene. Siden det kan være en tilbøyelighet til alltid å være misfornøyd med kostnader og innsats isolert sett, har vi spurt om disse er urimelig høye sammenliknet med kvaliteten eller innholdet som barnet mottar. Figur 3.1 viser

resultatene for kostnader delt inn etter barnas aldersgruppe (5–8 år, 9–12 år, 13–15 år, 16–19 år).

Det er generelt en ganske jevn fordeling av foreldre som er positive og negative til kostnadsnivået på sine barns kulturaktiviteter. Bildet er også relativt likt på tvers av aldersgrupper. For dem som svarer for aktiviteter for barn i alderen 5–8 år, er 33 prosent helt eller delvis enige i at kostnadene er urimelig høye. For barn i alderen 9–12 år og 13–15 år er også henholdsvis 33 prosent og 32 prosent av foreldrene negative til kostnadsnivået. For aktivitetene til unge i alderen 16–19 år er foreldrene litt mindre negative (28 prosent), fordi det er en større gruppe som svarer «verken/eller». For alle alderstrinnene er det flere foreldre som er positive enn negative til kostnadsnivået på sine barns kulturaktiviteter.

Figur 3.1 Foreldres syn på om kostnadene er for høye, etter barnas aldersgruppe (N = 1 744 foreldre og 2 489 barn)

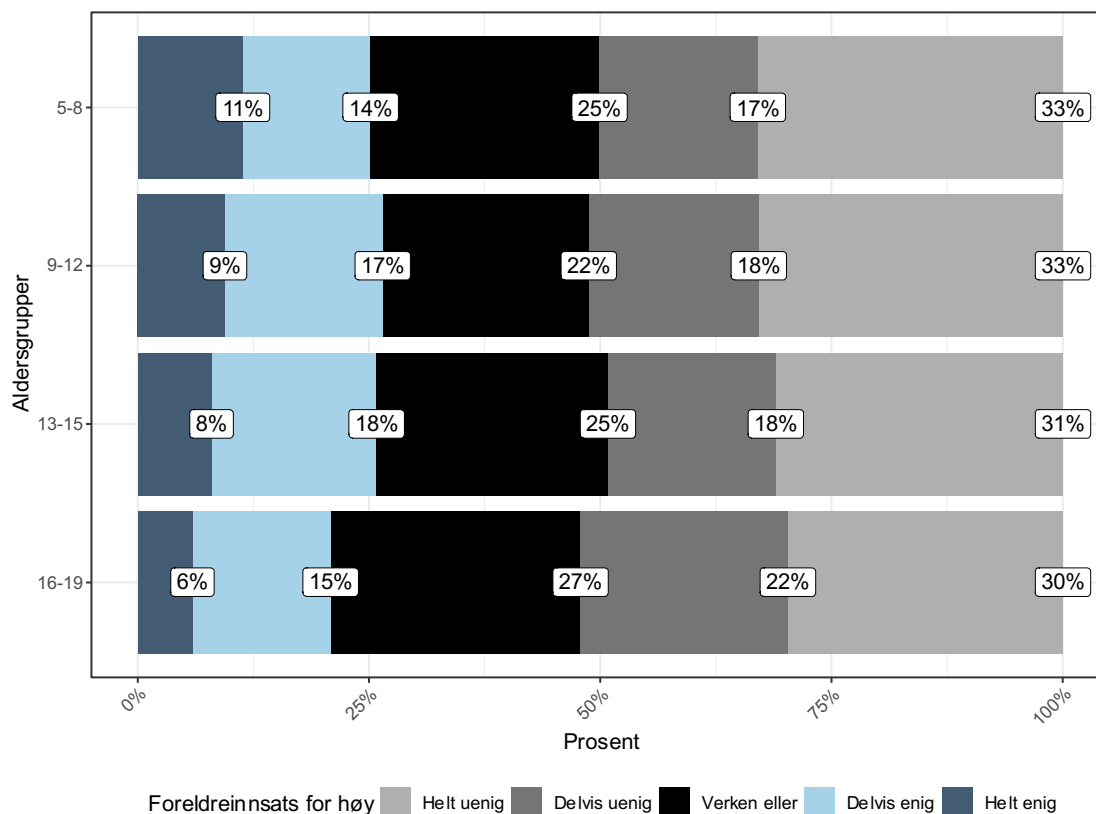
Kilde: Foreldreundersøkelsen. Spørsmålsformulering *Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander om de kulturaktiviteter barnet ditt er med på?* Påstand: *Kostnaden for å delta i aktivitetene er urimelig høy sammenlignet med kvaliteten / innholdet barnet mitt mottar*

I figur 3.2 vises de tilsvarende resultatene for foreldreinnsatsen knyttet til barnas kulturaktiviteter. Generelt er det en klar overvekt av foreldre som er uenige i at den frivillige innsatsen som kreves av dem, er urimelig høy. Ser man f.eks. på andelen foreldre som svarer helt eller delvis enig – og dermed er negative til innsatsen – ligger denne på 25 prosent for aldersgruppen 5–8-åringene, 26 prosent for 9–12-åringene, 26 prosent for 13–15-åringene og 21 prosent for 16–19-åringene.

Motsatt er bildet på tvers av aldersgruppene at omkring halvparten av foreldrene er positive til den innsatsen som må legges ned.

Samlet sett ser altså kostnader ut til å bekymre foreldre med barn på kulturaktiviteter mer enn den frivillige innsatsen som kreves av dem.

Figur 3.2 Foreldres syn på om foreldreinnsatsen er for høy, etter barnas aldersgruppe (N = 1 733 voksne og 2 478 barn)

Kilde: Foreldreundersøkelsen. Spørsmålsformulering: *Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander om de kulturaktiviteter barnet ditt er med på? Påstand: Foreldreinnsatsen i forbindelse med aktivitetene er urimelig høy sammenlignet med kvaliteten / innholdet barnet mitt mottar*

Det er nyttig å vite hva de foreldrene som har barn som driver med kulturaktiviteter, tenker om kostnadsnivå og innsatskrav – f.eks. med henblikk på å hindre frafall – men det er også vesentlig å vite hva foreldre med barn som ikke er med på kulturaktiviteter, tenker om disse aktivitetene. Er det snakk om et bevisst valg på bakgrunn av f.eks. kostnader, kvalitet eller transport? Eller er barna bare interessert i andre ting?

Vi har spurt alle foreldre som har barn på andre aktiviteter enn de kulturelle eller barn som ikke er med på fritidsaktivitet i det hele tatt, om årsaken til at barna ikke er med på en kulturaktivitet som f.eks. musikk, dans, teater eller liknende. I tabell 3.6 kan vi ikke overraskende se at den viktigste årsaken er at barna foretrekker andre aktiviteter (72 prosent er helt/delvis enige). Litt beslektet ser vi at 44 prosent er helt eller delvis enige i at «alle driver med idrett i nærmiljøet».

Samtidig er det noen indikasjoner på at overveielser om kostnad og innsats kan spille en rolle. Eksempelvis er 27 prosent av foreldrene helt eller delvis enige i at det koster for mye penger, mens 23 prosent er enige i at det krever for mye dugnadsinnsats.

For de øvrige årsakene vi har undersøkt, er det mindre enn 1 av 5 foreldre som er helt eller delvis enige. F.eks. peker ca. 20 prosent på at de ikke kjenner til noen tilbud om kulturaktiviteter, mens 15 prosent er negative til reiseveien. Den årsaken som har minst for seg, er at det går ut over familielivet å være med på en kulturaktivitet.

Tabell 3.6 Årsaker til at barna ikke deltar på kulturaktiviteter (N = 1 362). Prosent

	Helt enig	Delvis enig	Verken eller	Delvis uenig	Helt uenig	Vet ikke
Foretrekker andre aktiviteter	48	25	13	6	4	4
Koster for mye penger	9	18	20	16	24	13
Alle driver med idrett i nærmiljøet	9	35	23	14	13	6
Krever for mye dugnadsinnsats	6	17	21	16	25	15
Kjenner ingen tilbud	5	15	15	18	43	4
For lang reisevei	4	10	16	15	45	9
Går ut over skolearbeidet	3	12	22	18	38	7
For dårlig kvalitet	3	8	21	18	33	17
Går ut over familielivet	2	9	21	22	40	6

Kilde: Foreldreundersøkelsen. Spørsmålsformulering: *Vi vil gjerne vite mer om årsaken til at barnet ditt / noen av barna dine ikke er med på organiserte kulturaktiviteter som f.eks. musikk, dans, teater eller liknende. Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander?*

For å komme enda tettere på hva som betyr noe når foreldre velger en fritidsaktivitet til eller fra, har vi spurt hver enkelt respondent direkte om de noen gang har sagt nei til en fritidsaktivitet som barna hadde lyst til å være med på. Det var det 567 foreldre, som tilsvarer en fjerdedel av respondentene, som bekreftet. Tabell 3.7 viser hvor viktig en rekke årsaker var for at disse foreldrene sa nei til barnet sitt.

Hvis man sorterer årsakene etter hvor mange som peker på dem som svært viktige, er den primære årsaken at det ikke er tid i hverdagen (28 prosent). Men 1 av 4 sier at en svært viktig årsak var at det kostet for mye penger. Andre vesentlige årsaker er at det overlappet med andre fritidsaktiviteter (25 prosent), at det var uklart om barnet virkelig ville (21 prosent), at andre aktiviteter passet barnet bedre (21 prosent), og at det krevde for mye dugnadsinnsats (20 prosent).

Tabell 3.7 Årsaker til at foreldre sa nei til en fritidsaktivitet (N = 567). Prosent

	Svært viktig	Viktig	Ikke så viktig	Ikke viktig i det hele tatt	Vet ikke
Ikke tid i hverdagen	28	38	18	13	2
Kostet for mye penger	25	28	25	20	1
Overlappet med andre fritidsaktiviteter	25	39	17	15	4
Uklart om barnet virkelig ville	21	44	17	14	4
Andre aktiviteter passet barnet bedre	21	33	17	25	4
Krevde for mye dugnadsinnsats	20	19	29	25	7
Gikk ut over familielivet	14	31	30	23	3
For lang reisevei	13	25	29	31	2
Gikk ut over skolearbeidet	7	19	32	39	3
For lite informasjon om aktiviteten	4	17	31	39	9

Kilde: Foreldreundersøkelsen. Spørsmålsformulering: *Hva var de viktigste årsakene til at du sa nei?* (stilt hvis ja på spørsmålet: *Har du noen gang sagt at barnet ditt ikke fikk lov til å drive med en fritidsaktivitet?*)

Som vist tidligere i kapittelet (tabell 3.2) ser det ut til at foreldre til barn som driver med kulturaktiviteter, legger ned en litt større frivillig innsats enn det som er tilfellet hvis barna driver med andre aktiviteter. Derfor er det interessant å dele resultatene rundt hvorfor foreldre sa nei til en aktivitet alt etter om det gjaldt en kulturaktivitet eller en annen fritidsaktivitet som f.eks. idrett eller friluftsliv.

Tabell 3.8 fokuserer på kulturaktiviteter, mens andre aktiviteter dekkes i tabell 3.9. For kulturaktivitetene er den årsaken flest peker på som svært viktig, fortsatt manglende tid i hverdagen (32 prosent). Men deretter pekes det på dugnadsinnsats (29 prosent). Dette kan indikere at kulturaktiviteter har et rykte for å kreve ganske mye frivillig innsats, som får noen foreldre til å velge bort kulturaktivitetene. Omvendt ser vi at kostnader bare er sjette viktigst (22 prosent sortert på «svært viktig»-andelen).⁹

⁹ Hvis man samler «svært viktig» og «viktig» i tabell 3.8, ligger dugnadsinnsats og penger på et relativt likt nivå.

Tabell 3.8 Hvis nei til en kulturaktivitet (N = 231). Prosent

	Svært viktig	Viktig	Ikke så viktig	Ikke viktig i det hele tatt	Vet ikke
Ikke tid i hverdagen	32	37	18	9	3
Krevde for mye dugnadsinnsats	29	22	25	19	5
Overlappet med andre fritidsaktiviteter	27	42	16	11	4
Andre aktiviteter passet barnet bedre	26	36	12	21	5
Uklart om barnet virkelig ville	25	41	16	13	5
Kostet for mye penger	22	30	26	20	2
Gikk ut over familielivet	19	31	27	19	4
For lang reisevei	11	23	29	34	3
Gikk ut over skolearbeidet	11	19	32	36	3
For lite informasjon om aktiviteten	6	19	29	38	8

Kilde: Foreldreundersøkelsen. Spørsmålsformulering: *Hva var de viktigste årsakene til at du sa nei?* (stilt hvis ja på spørsmålet: *Har du noen gang sagt at barnet ditt ikke fikk lov til å drive med en fritidsaktivitet?*)

Bildet er noe annerledes hvis man ser på andre aktiviteter enn de kulturelle. Som tabell 3.9 viser, er den vesentligste årsaken (sortert på «svært viktig») at aktiviteten kostet for mye penger (28 prosent). Det er også fortsatt mange som peker på at det ikke var tid i hverdagen (25 prosent), eller at det overlappet med andre aktiviteter (23 prosent). Men særlig iøynefallende er det at bare 14 prosent svarer at kravene til dugnadsinnsats var en svært viktig årsak til at de sa nei til aktiviteten.¹⁰

Selv om de vesentligste årsakene til at foreldre sier nei til (nye) fritidsaktiviteter for sine barn, handler om manglende tid eller hensynet til andre (eksisterende) aktiviteter, ser vi altså en tydelig forskjell i den relative betydningen av kostnader og foreldreinnsats. For kulturaktivitetene veier forventninger om dugnad tyngre enn kostnader når foreldre sier nei, mens det for andre aktiviteter er kostnadene som veier klart tyngst.

¹⁰ Hvis «svært viktig» og «viktig» samles i tabell 3.9, er bildet fortsatt at kostnader (55 prosent) er en langt viktigere årsak enn dugnadsinnsats (32 prosent).

Tabell 3.9 Hvis nei til en annen aktivitet (N = 336)

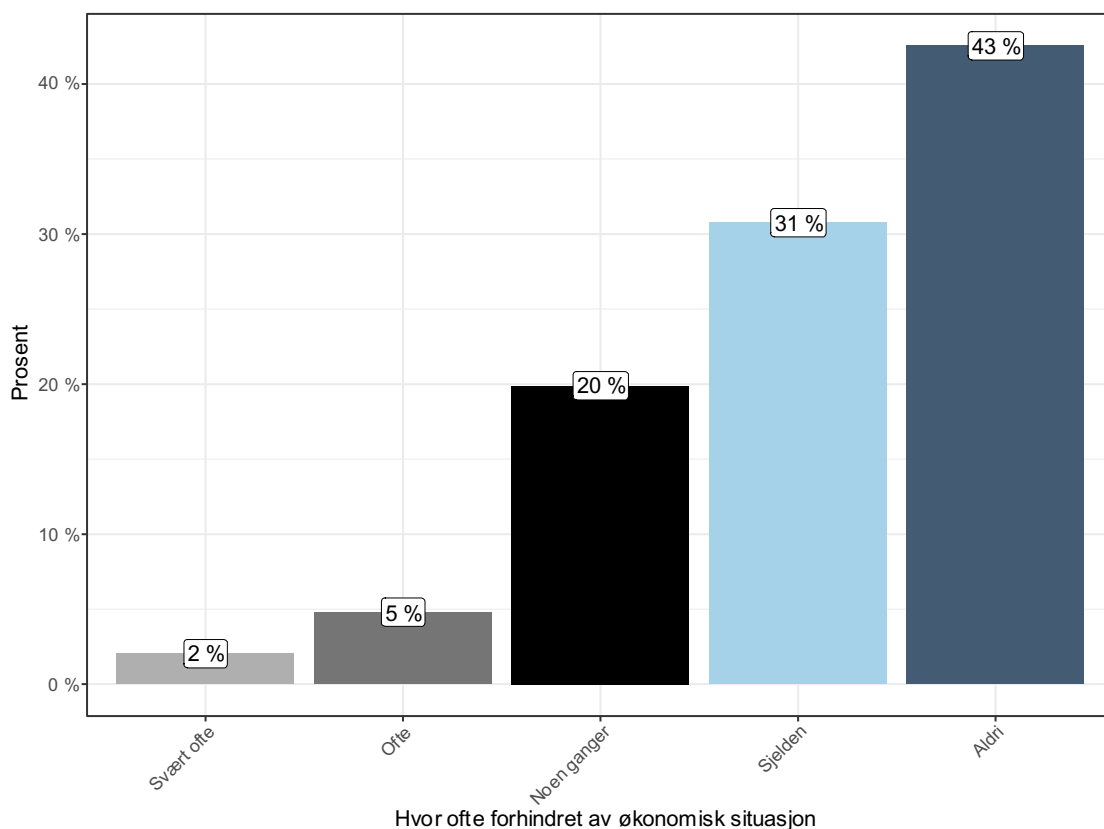
	Svært viktig	Viktig	Ikke så viktig	Ikke viktig i det hele tatt	Vet ikke
Kostet for mye penger	28	27	25	19	1
Ikke tid i hverdagen	25	39	18	16	1
Overlappet med andre fritidsaktiviteter	23	37	18	18	4
Uklart om barnet virkelig ville	19	46	17	15	4
Andre aktiviteter passet barnet bedre	17	31	21	28	4
For lang reisevei	14	27	29	29	1
Krevde for mye dugnadsinnsats	14	18	31	30	7
Gikk ut over familielivet	10	32	31	25	2
Gikk ut over skolearbeidet	5	19	31	42	3
For lite informasjon om aktiviteten	3	16	32	39	10

Kilde: Foreldreundersøkelsen. Spørsmålsformulering: *Hva var de viktigste årsakene til at du sa nei?* (stilt hvis ja på spørsmålet: *Har du noen gang sagt at barnet ditt ikke fikk lov til å drive med en fritidsaktivitet?*)

Spørreundersøkelsen til foreningene: Omfang av økonomi som barriere

I spørreundersøkelsen til foreningene stilte vi spørsmål om hvor ofte de opplevde at barn ble forhindret fra å delta på grunn av familiens økonomiske situasjon. Som det fremgår av figur 3.3, er det bare en liten andel av foreningene som opplever dette ofte (5 prosent) eller svært ofte (2 prosent). Det er derimot en større andel som opplever det noen ganger (20 prosent) eller sjelden (31 prosent). Til slutt er det et stort mindretall (43 prosent) som aldri opplever at barn og unge blir forhindret av foreldrenes økonomi.

Figur 3.3 Andelen ulike svar på hvor ofte foreningen opplever at barn blir forhindret fra å delta på grunn av familiens økonomi

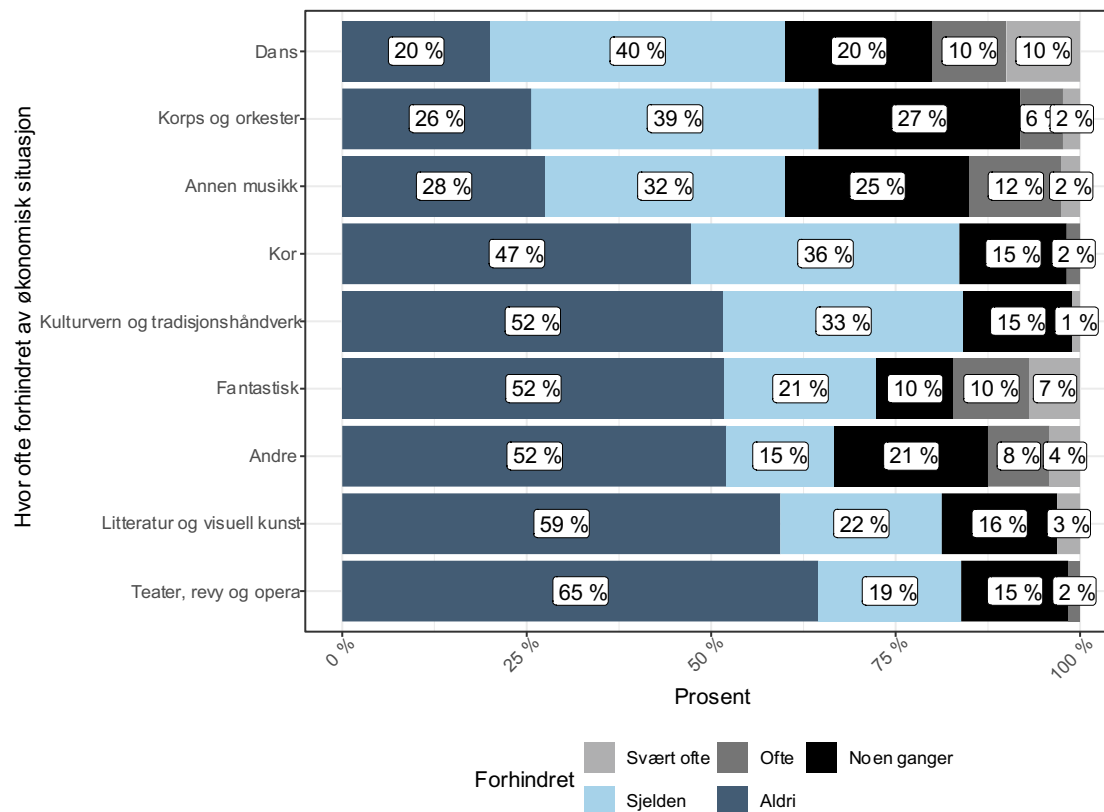

Kilde: Spørreundersøkelse til lag og foreninger. Spørsmålsformulering: *Hvor ofte opplever dere i din forening at det finnes barn og unge som kan tenke seg å delta i foreningens aktiviteter, men som er forhindret fra å delta på grunn av familiens økonomiske situasjon?*

Svarene på om barn blir forhindret av økonomi, varierer mellom de ulike typene foreninger. I figur 3.4 har vi tegnet inn andelen som svarer de ulike svarene for alle typene foreninger. Figuren viser at det er stor forskjell mellom de ulike foreningene i andelen som oppgir at de aldri opplever at barn blir forhindret av økonomi. Andelen foreninger som opplever at barn blir forhindret av foreldrenes økonomi minst noen ganger er høyest blant foreningene innen korps og orkester, dans, annen musikk og andre-kategorien. Mellom 35 og 40 prosent av disse foreningene oppgir at dette minst noen ganger er et problem. Bare mellom 20 og 30 prosent av disse foreningene opplever aldri foreldres økonomi som et problem. Foreningene som driver med kor, kulturvern eller fantastiske fritidsinteresser, eller som er i «andre»-kategorien har i større grad oppgitt at det aldri er et problem med økonomi, og omtrent halvparten oppgir dette. Imidlertid ser det ut til at det er flere som opplever at det noen ganger eller ofte er et problem blant foreningene for fantastiske fritidsinteresser eller som er i «andre»-kategorien. Her oppgir mellom 27 og 33 prosent at de noen ganger eller (veldig) ofte opplever dette som et problem. For kor og kulturvern er de tilsvarende tallene bare 16 til 17 prosent. Til slutt, i den andre enden av skalaen ligger teater, revy og opera og litteratur og visuell kunst. Blant disse typene

foreninger er det 59 til 65 prosent som oppgir at det aldri er et problem med økonomi, og bare mellom 17 og 19 prosent som opplever det noen ganger.

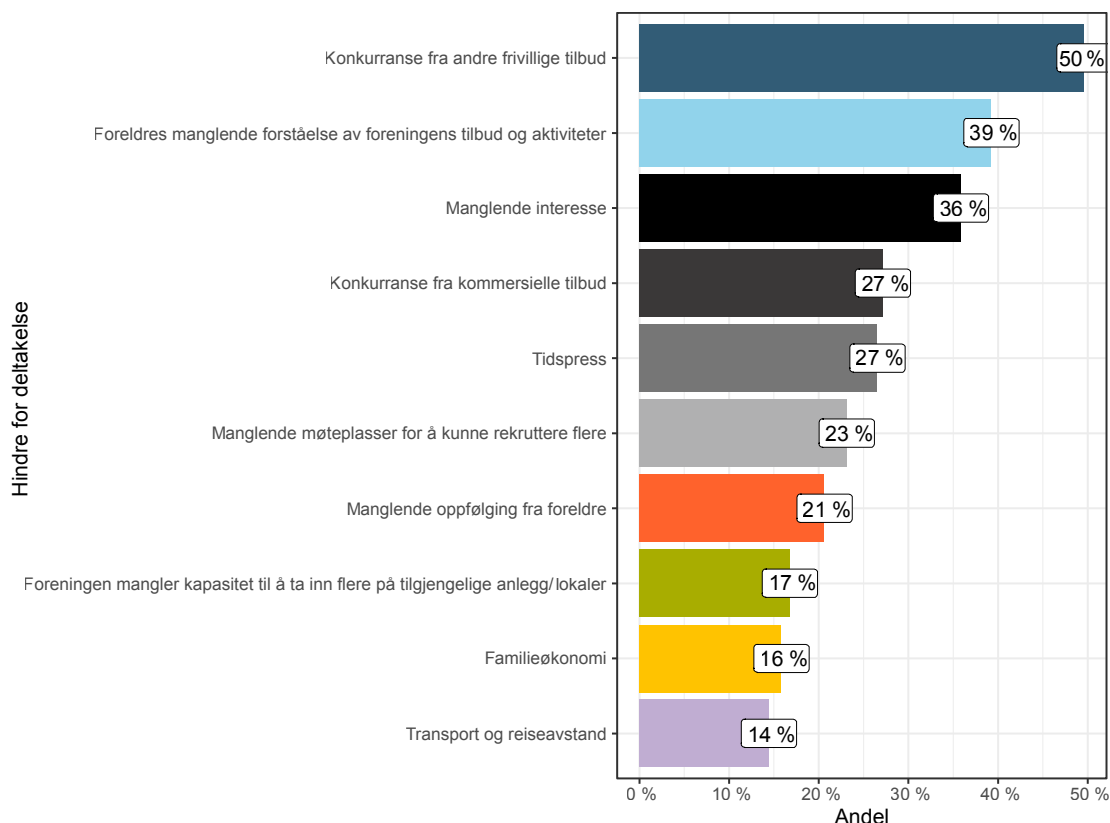
Figur 3.4 Svar på om barn blir forhindret av økonomi, for ulike typer foreninger

Kilde: Spørreundersøkelse til lag og foreninger. Spørsmålsformulering som i figur 3.3.

Resultatene fra undersøkelsen viser at det er ganske store forskjeller i opplevelse av økonomi som hindring mellom de ulike typene foreninger. Andelen som oppgir at dette aldri er et problem, varierer for eksempel mellom 20 prosent (dans) og 65 prosent (teater, revy og opera). Det er imidlertid ikke slik at forskjellen i andelen foreninger som aldri opplever økonomi som et problem, henger direkte sammen med andelen som ofte eller veldig ofte opplever det som et problem. Det kan se ut som om noen av kategoriene har både relativt mange foreninger der økonomi ofte oppfattes som et problem, og relativt mange som sjelden eller aldri oppfatter det som et problem. Både for kategorien for fantastiske fritidsinteresser og for kategorien andre kulturaktiviteter oppgir rundt 70 prosent av foreningene at de sjelden eller aldri opplever at økonomi forhindrer barn fra å delta, og rundt 15 prosent oppgir at de ofte eller svært ofte gjør det. Dette kan tenkes å avspeile store forskjeller i aktivitetene som inngår i de ulike kategoriene.

Figur 3.5 Største hindre for å få flere barn og ungdom med i foreningens aktiviteter

Kilde: Spørreundersøkelse til lag og foreninger. Spørsmålsformulering: *Hva opplever dere er de største hindrene for å få flere barn og ungdom med i foreningens aktiviteter? Du kan krysse av for flere.*

Vi ba også kulturforeningene om å vurdere de ulike barrierene avdekket på feltet opp mot hverandre (se Arnesen & Hansen (2024) for en gjennomgang av disse). Spørsmålsbatteriet i figur 3.5 er basert på tidligere undersøkelser gjennomført av Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Som i forskningen på hele populasjonen med fritidsaktiviteter for barn og unge, er det konkurranse fra andre frivillige tilbud som oppleves som det mest utbredte hinderet for barn og unges deltakelse i foreningens aktivitet. 50 prosent av kulturforeningene nevner dette i sin vurdering av de største hindrene. Tilsvarende andel i en spørreundersøkelse fra 2022 til hele populasjonen er 63 prosent.¹¹ Dessuten peker nesten fire av ti foreninger på foreldrenes manglende forståelse av foreningens tilbud og aktiviteter som et av de største hindrene. Deretter nevner 36 prosent manglende interesse, mens 27 prosent nevner konkurranse fra kommersielle tilbud og tidspress. En lavere andel av foreningene oppgir manglende møteplasser for rekruttering (23 prosent), manglende oppfølging fra foreldre (21 prosent) og kapasitet i anlegg/lokaler (17 prosent). Helt nederst finner vi familieøkonomi (med 16 prosent) og transport og reiseavstand (med 14 prosent). I sum opplever ikke foreningene som har svart på

¹¹ Se blant annet nøkkelinnsiktene fra prosjektet Inkludering av barn og unge i organiserte fritidsaktiviteter i norske lokalsamfunn (ICYVOL) for tilsvarende figur fra undersøkelsen fra 2022. For nøkkelinnsiktene se: <https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/bitstream/handle/11250/3127488/ICYVOL%20n%c3%b8kkelinnsikt.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

spørreundersøkelsen, økonomi som en særlig barriere sammenliknet med andre barrierer. Dette er også nokså likt som i spørreundersøkelsen til hele populasjonen fra 2022. Der oppga kun 13 prosent familieøkonomi som ett av de største hindrene.

Den manglende opplevelsen av familieøkonomi som et stort hinder for deltakelsen i kulturaktiviteter sammenliknet med andre barrierer henger sammen med resultatene rapportert i figur 3.3. Der så vi at det kun er et fåtall som opplever at barn og unge svært ofte eller ofte blir forhindret fra å delta på grunn av familiens økonomiske situasjon.

Barn og unges perspektiv: Er økonomi en særlig barriere?

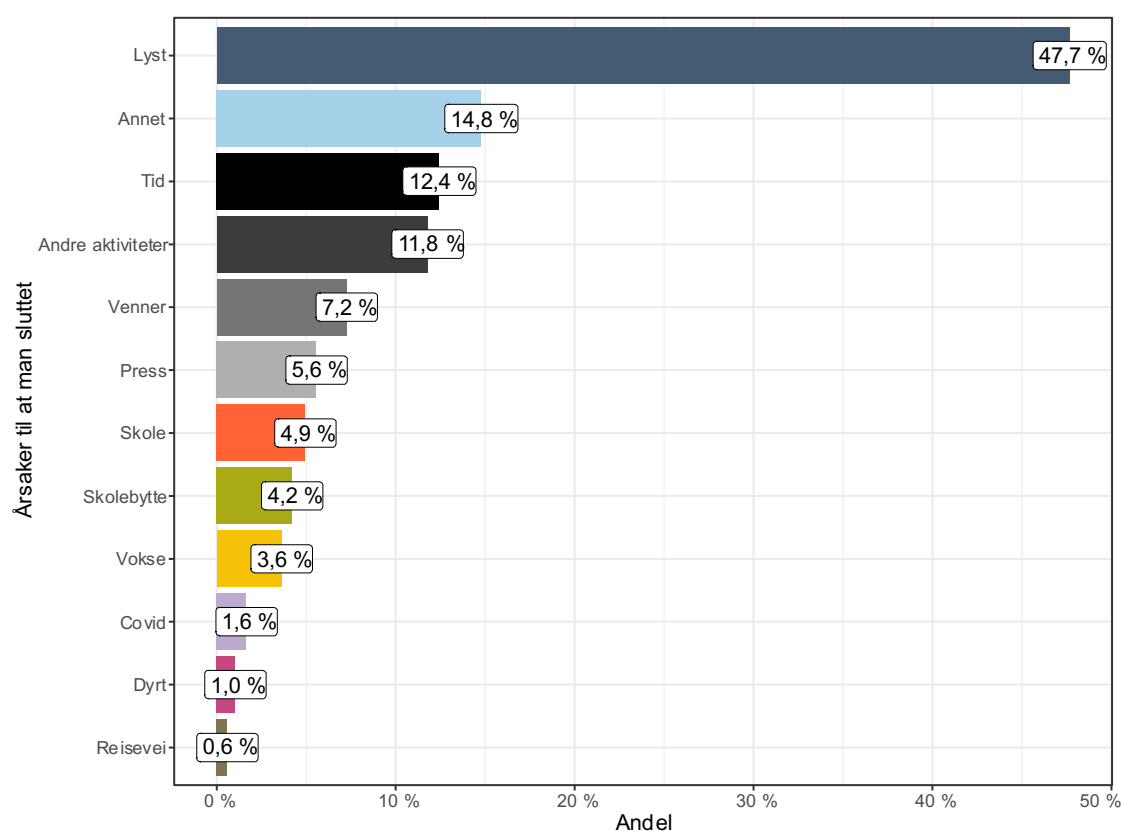
Ung i Oslo er en spørreundersøkelse som blir besvart av alle skolebarn i ungdomsskole og videregående skole i Oslo (Bakken, 2023). Undersøkelsen inkluderer mange spørsmål om ulike forhold, slik som ungdommenes fritidsaktiviteter. En gruppe av respondentene fikk i 2023 et batteri med spørsmål om deltakelse i organiserte kulturaktiviteter. Her ble blant annet barn og unge som svarte at de tidligere hadde deltatt i fritidsaktiviteter drevet av kulturfrivillige, spurt om hvorfor de ikke lenger deltok på slike aktiviteter. Spørsmålet hadde et åpent tekstsvar der respondentene kunne skrive det de ville. Vi har håndkodet tekstsvarene inn i 11 kategorier i tillegg til en «annet»-kategori. Vi hadde en induktiv tilnærming, men var spesielt på jakt etter svar som kunne belyse kostnader som årsak til frafallet. Siden tekstsvarene kunne inneholde mer enn én årsak, er det flere svar som havner i mer enn en kategori.

I figur 3.6 har vi tegnet inn fordelingen på de ulike årsakene som ungdommene oppgir. Ikke overraskende ser vi at den dominerende årsaken som ungdommene oppgir, er (manglende) lyst. Nesten halvparten oppgir dette som årsak (47 prosent). Mange av disse svarene er avgrenset til bare «kjedelig» eller liknende, men det er også andre svar der ungdommene understreker at de ikke er interessert i å drive med aktiviteten, eller der flere ulike årsaker i tillegg til lyst/motivasjon blir nevnt. Motivasjon kan slik sett ses på som noe som kanskje kan forhindre frafallet, samtidig som det blir vanskelig å fortsette med aktiviteter når motivasjonen også har blitt borte.

Den nest største kategorien er «annet» og inneholder mange forskjellige kommentarer som ikke helt passet inn i noen av de andre kategoriene. Deretter kommer det flere årsakstyper som handler om å prioritere bruk av tid. Årsakskategoriene tid (12 prosent), andre aktiviteter (12 prosent) og skole (5 prosent) er alle kategorier som beskriver situasjoner der ungdommene enten ikke opplever at de har nok tid til aktiviteter, eller at andre aktiviteter eller skole kommer i veien. Kategorien venner (7 prosent) handler om at venner slutter, og at dette får ungdommene til også å slutte. Kategorien press (6 prosent) handler om at aktiviteten skaper stress ved at enten trenere eller andre presser ungdommene til å gjøre ting de ikke liker, eller å prestere på et høyere nivå enn de orker. Skolebytte (4,2 prosent) handler om at det er vanskelig å starte opp

igjen med en aktivitet etter at man har byttet skole eller gått fra barne- til ungdomsskole, og at man ikke vet hvordan man skal sette i gang igjen på et nytt sted. Kategorien vokse (3,6 prosent) dekker ungdommene som opplever å ha vokst fra aktiviteten, og covid (1,6 prosent) gjelder ungdommer som enten mistet motivasjonen av at aktivitetene gikk over til video, eller som ikke kom i gang igjen etter at nedstengingene var over. Den nest siste kategorien, dyrt, gjelder ungdommer som beskriver at kostnadene knyttet til aktivitetene var sentrale i beslutningen. Det er altså 1 prosent av ungdommene som har sluttet på en kulturaktivitet, som oppgir økonomi som årsak i sine åpne svar på hvorfor de sluttet. Til slutt er det en liten gruppe som oppgir at reiseveien ble for lang.

Figur 3.6 Oversikt over årsakene som elever oppgir til at de sluttet på kulturaktivitet, i Ung i Oslo (N = 2430)

Kilde: Ung i Oslo

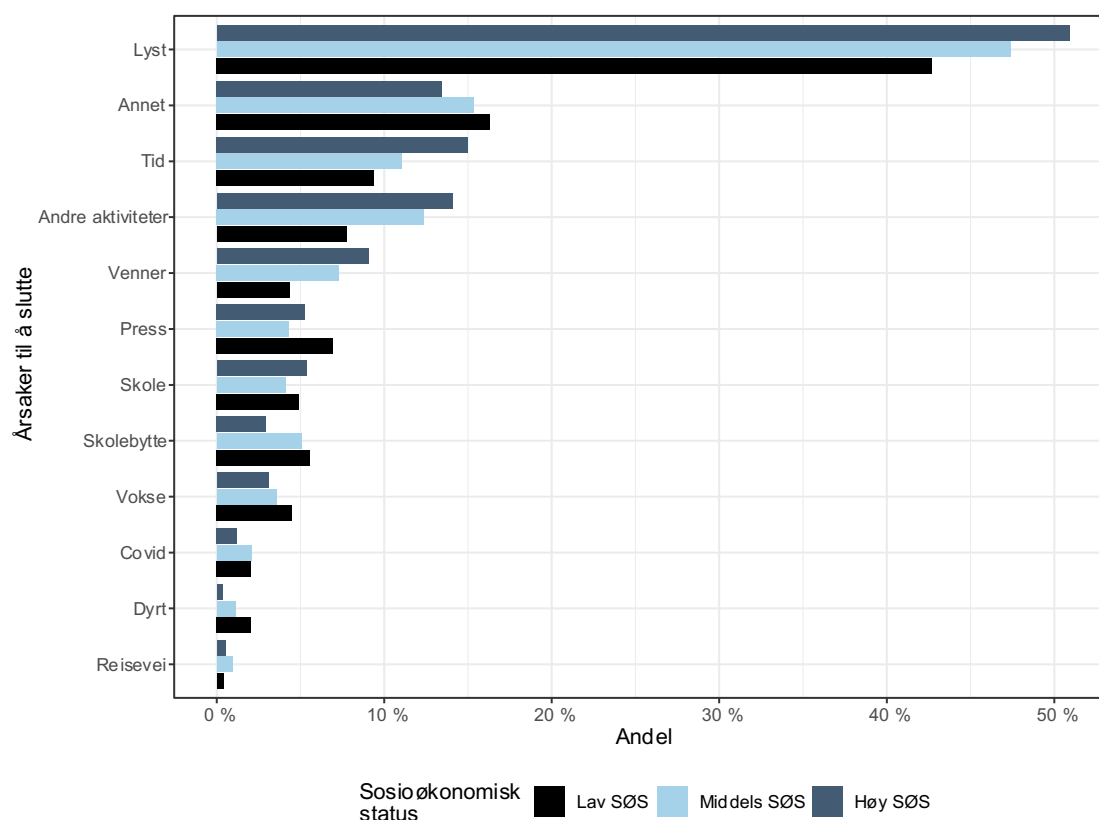
I figur 3.7 vises ungdommenes svar på hvorfor de sluttet på kulturaktivitet, etter familiens sosioøkonomiske status (SØS). Sosioøkonomisk status er et mål som er utarbeidet for å si noe om hvilke ressurser ungdommene har tilgang til gjennom sine foresatte. Målet er beregnet basert på foreldrenes utdanningsnivå, antall bøker i hjemmet, antall ferier man har vært på med familien siste år, om man har eget soverom, om familien har bil, og hvor mange datamaskiner eller nettbrett familien har. Basert på svarene på disse spørsmålene i undersøkelsen er det beregnet et mål, som deretter har blitt brukt til å dele ungdommene inn i tre like store grupper. Det er fortsatt ikke særlig mange barn og unge som eksplisitt

nevner kostnader, og manglende lyst er også fortsatt den klart viktigste årsaken i alle gruppene.

Det er mulig at ungdommene ikke rapporterer kostnader selv om kostnader har vært en del av vurderingene til familien enten fordi betydningen av kostnader har vært skjult for ungdommene eller fordi ungdommene opplever det som stigmatiserende. Vi finner likevel noen forskjeller i svarene etter sosioøkonomisk bakgrunn. Eksempelvis er faktorer som manglende lyst, at andre aktiviteter tok for mye tid, eller at det ikke var tid, mer utbredt blant ungdommer fra familier med høy sosioøkonomisk status, mens de fra familier med lav sosioøkonomisk status er minst tilbøyelige til å nevne dette. Til gjengjeld er de fra familier med lav sosioøkonomisk status mest tilbøyelige til å oppgi årsaker som skolebytte, press og – av særlig interesse her – kostnader. Selv om det fortsatt er relativt få som nevner det, så er det nesten seks ganger flere ungdommer fra familier med lav sosioøkonomisk status som sier at kulturaktiviteten de drev med, ble for dyr, sammenliknet med ungdommer fra familier med høy sosioøkonomisk status, og også over tre ganger så mange sammenliknet med familier med middels sosioøkonomisk status. Selv om det er forskjeller etter sosioøkonomisk status i andelen som nevner en del av de andre årsakene enn kostnader, er det ikke noen klar kategori som singler seg ut som ”kostnad med annet navn”. Det er likevel tegn til at andre årsaker til frafall, slik som skolebytte, henger sammen med sosioøkonomisk status.

Figur 3.7 Årsaker til å slutte på kulturaktivitet etter sosioøkonomisk bakgrunn (N = 2428)

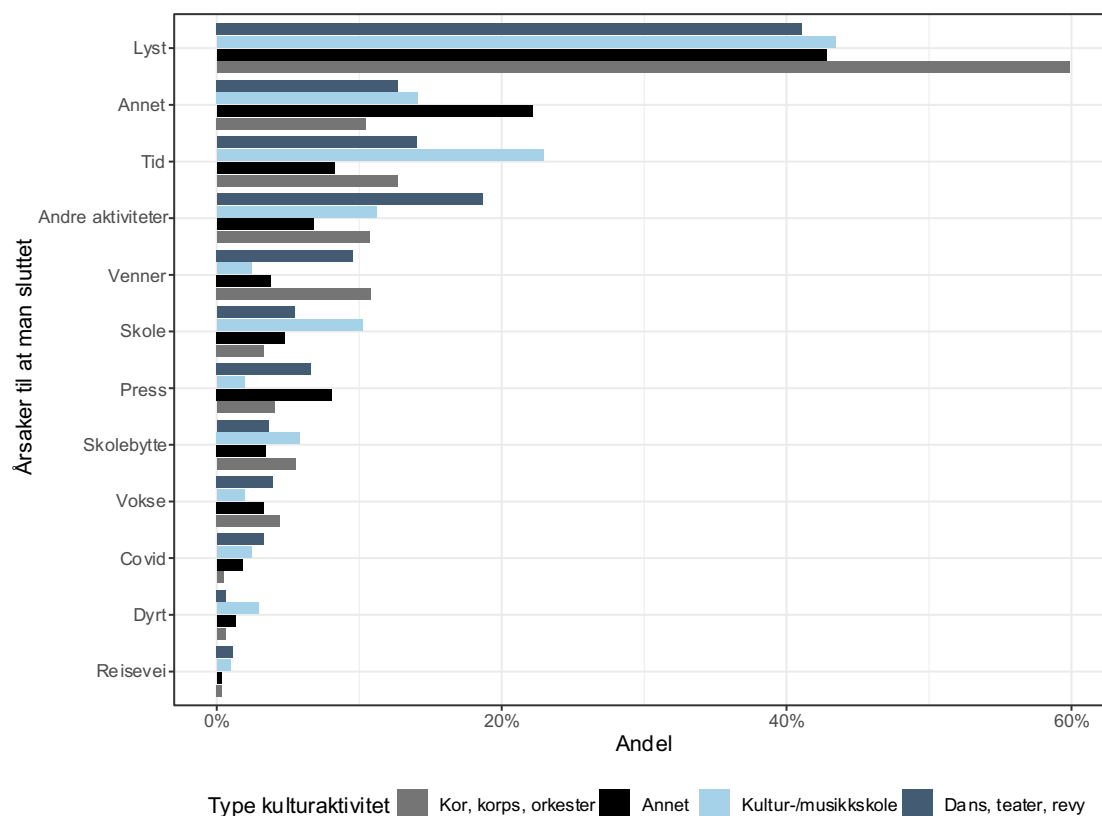
Kilde: Ung i Oslo

En annen måte å dele ungdommenes forklaringer opp på, er etter hvilken kulturaktivitet det er snakk om. Figur 3.8 deler årsakene opp etter om det var (1) kor, korps, orkester, (2) kultur- og musikkskole, (3) dans, teater, revy, eller (4) noe annet som respondenten sluttet med (dette er den inndelingen som dataene tillater).

Som figuren viser, er det store forskjeller mellom aktivitetskategoriene. Manglende lyst er det som hyppigst pekes på uansett aktivitet, men for kor, korps og orkester er det 6 av 10 som nevner dette, sammenliknet med rundt 4 av 10 for de andre aktivitetene. Av andre resultater kan det pekes på at en del flere i aktivitetskategorien dans, teater og revy (19 prosent) nevner at de sluttet av hensyn til andre aktiviteter, enn det som er tilfellet for de andre aktivitetskategoriene.

For kultur- og musikkskole er det en del flere som sier at de ikke hadde tid (23 prosent), enn det vi ser for de andre aktivitetene (8–14 prosent), og det er også flere som peker på at de sluttet av hensyn til skole (10 prosent). Det er også i kategorien kultur- og musikkskole at flest direkte nevner økonomi som årsak, selv om andelen er relativt liten (3 prosent).

Figur 3.8 Årsaker til å slutte på kulturaktivitet etter type kulturaktivitet (N = 2228)

Kilde: Ung i Oslo

Funn fra intervjuundersøkelsen blant foreldrene: Er økonomi en særlig barriere?

I de 20 intervjuene med foreldre til barn og unge som deltar eller ikke deltar i kulturaktiviteter, var det ingen som svarte at økonomi var en særlig barriere for deltakelse når det gjaldt sin egen familie, og basert på dagens situasjon i familien. Flere trakk imidlertid frem at dette kunne være relativt, og at familier med lavere inntekt kunne oppleve kostnadene som mer utfordrende enn dem selv. Flere foreldre trakk også frem at de ikke hadde klart kostnadene dersom de var alene med barna. Noen pekte da på de økonomiske kostnadene ved kulturaktiviteten og/eller de totale økonomiske kostnadene av ulike fritidsaktiviteter, mens andre pekte på dugnadsinnsatsen. En informant sa det slik:

Hadde det bare vært meg, hadde jeg bedt dem velge. Summen av alle aktivitetene de deltar i, hadde blitt for høy.

En annen pekte på foreldreinvolveringen:

Innsatsnivået er greit siden vi er to foreldre, men alene kunne det vært vanskeligere. Men jeg tror [foreningen] tar hensyn til det.

Med hensyn til de økonomiske kostnadene var det også flere som pekte på det kumulative, at kostnadene fungerte for familien så lenge bare ett barn deltok – men at vurderingen av økonomi kunne være annerledes dersom søsken også skulle delta:

Sånn som det ligger an med en deltaker, så er det greit. Hadde jeg hatt flere, hadde det ikke vært greit. Da måtte det vært gode søskenmoderasjoner. Samme om det kommer på et nytt nivå, så burde det finnes noen potter som kan hjelpe til. Men så lenge gutten har lyst og er flink, skal han få fortsette.

Det var spesielt foreldre med barn i kommunal kulturskole som trakk litt på det da vi spurte om kostnader, og som svarte at det var dyrt (men overkommelig). Kommunal kulturskole er jo ikke del av kulturfrivilligheten, men det er verdt å nevne dette her likevel, siden noen av foreldrene i intervjuundersøkelsen hadde barn som deltok i både korps og kulturskole, og disse foreldrene sammenliknet aktivitetene med hverandre. Flere nevnte at kulturaktiviteter som kor og korps opplevdes som rimelig sammenliknet med andre aktiviteter barna gikk på, da eksemplifisert gjennom henholdsvis kulturskole, idrett eller dans (ikke frivillig drevet). Men det ble også i denne sammenhengen nevnt at kulturskolen opplevdes som dyrere enn idretten igjen.

Foreldrene som hadde barn i kulturaktiviteter, ble spesifikt spurt om hvordan de oppfattet de ulike kostnadene: medlemskontingent, egenandeler, deltakeravgifter, utstyrskostnader og andre uforutsette/ekstra kostnader. De aller fleste oppfattet disse som overkommelige, selv om det var noen variasjoner. For eksempel ble det trukket frem at korps hadde utlån av instrument, mens i kulturskolen måtte man kjøpe, og da «gikk det fort noen tusen». Noen satte også spørsmålsteget ved hva de egentlig betalte for, og flere savnet mer fleksible økonomiske ordninger for å redusere kostnader – også blant dem som ikke hadde aller lavest inntekt.

Svarene her handlet også om det man kunne velge bort: Det vil si at kostnadene for den faste aktiviteten oppleves som overkommelige, men at turer og reiser i forbindelse med aktiviteten kan være kostbart. Noen sa at dette gikk greit, og fortalte også om støtteordninger man kunne søke på for å dekke disse kostnadene ved behov. Andre nevnte at slike kostnader kunne velges bort, og at barnet ikke måtte delta på alt.

Med hensyn til uforutsette og ekstra kostnader sa likevel de fleste informantene at dette var overkommelig. Noen trakk frem billettpriser til konsert, forestilling eller liknende som en skjult og potensielt fordyrende kostnad, også fordi man la lista høyt på utgiftssiden ved å ha et profesjonelt opplegg rundt konserten eller forestillingen:

Det var bare konsertene som de holdt, som det var forventet at man var med på. De opplevdes uforholdsmessig høye, også fordi man ikke alltid

visste hva man skulle betale. Det kunne variere stort hvor mye konsertene kostet.

Kostnader i form av egen innsats for barnets kulturaktivitet ble også, stort sett, ansett som overkommelige. Det ble likevel nevnt at det var noen foreldre som alltid stilte opp, og som brukte mye av fritiden sin på for eksempel korpset, slik det også kom frem i spørreundersøkelsen til foreldrene. En forelder utdyper:

Problemet er at man blir tredd for mye ned over hodet med dugnader, og flere og flere som dropper det. Det er de samme som går igjen på alle dugnader.

En annen informant pekte på at det var vanskelig å si nei når styret ba om hjelp av foreldrene:

Innsatsnivået var overkommelig om man klarte å sette egne grenser, men det var dårlig kommunisert fra styret, hvor man følte man måtte delta på alt for at korpset skulle gå rundt.

En tredje informant så derimot på sin egen foreldreinvolvering som kvalitetstid med barna og ga inntrykk av at alle foreldrene stiller opp:

Jeg selger lodd 2–3 ganger i året, står på lynlotteri på et senter og selger, en type dugnad/kakelotteri i løpet av året. Det er tre dugnader i løpet av året. Jeg er selv med i korpset, så jeg hjelper til med det som trengs hver uke, men alle stiller opp. For meg blir det kvalitetstid som jeg ellers ikke hadde fått med barna. Det er tre timer i uken som går med, så tid tar det, men ikke mer enn det.

Mange av informantene fremhevet barnas lyst som det viktigste. En informant oppsummerte det enkelt som:

Hvis de ikke vil spille lenger, slutter vi, men det er ikke på grunn av kostnader og innsatser.

Blant de med barn som ikke deltar i kulturaktiviteter, ble det oppgitt ulike grunner til at barna ikke deltok. Men ingen trakk frem potensielle kostnader ved aktiviteten som en grunn for å la være å delta. Det dreide seg stort sett om manglende lyst, at man ikke hadde funnet den riktige aktiviteten ennå, at barna ble vurdert til å være for små av foreldrene selv, eller at barnet hadde behov for spesiell tilrettelegging som det ikke var ressurser til. Barn med behov for tilrettelegging kunne for eksempel havne mellom to stoler og ikke ha noe egnet tilbud, for eksempel fordi det hadde gode motoriske ferdigheter, men ikke like gode kognitive ferdigheter som jevnaldrende. Foreldrene fikk da avslag på å begynne med musikkaktiviteter til tross for at de sa at de kunne være til stede og tilrettelegge for barnet i aktiviteten. Her ble det fortalt at andre eksisterende

tilbud med tilrettelegging som oftest tok utgangspunkt i dem som hadde både motoriske og kognitive behov. Resultatet ble da at barnet ikke deltok på noe.

Andre foreldre oppga en kombinasjon av manglende lyst og at barna ikke hadde funnet ut hva de kunne tenke seg å gå på ennå. En informant fortalte:

Vi finner ikke ut av hvilken aktivitet hun egentlig synes er spennende, hva som er hennes aktivitet. Hun har ikke funnet den tingen som hun synes er interessant ennå.

I denne sammenhengen ble det nevnt at det var få aktiviteter å velge mellom i nærområdet, og at det var viktig med ordninger for utprøving, men økonomi ble ikke nevnt som en barriere.

Flere foreldre nevnte også dette med barnas alder som grunn til at de ikke deltok i fritidsaktiviteter overhodet – uavhengig av om det var snakk om kulturaktiviteter eller andre aktiviteter. Foreldrene mente at barna hadde nok med å begynne på skolen og ikke var klare for å delta i fritidsaktiviteter ennå. En informant oppsummerte grunnen til å ikke delta slik:

Nei, han er ikke aktiv på noe. Han er for ung, og det har vært en stor overgang fra barnehage til skole.

Avslutningsvis var det også noen som fortalte at de benyttet seg av gratisaktiviteter innen kultur i kommunen der de bor:

Hvis det er gratisarrangementer på biblioteket for barna, så går vi gjerne dit. Av og til går vi på det som koster, men det er ikke alltid vi tar oss råd til det.

Dette sitatet peker på en viktig side av kulturfrivilligheten, nemlig arrangementer som er åpne for alle familier, for eksempel gjennom samarbeid med bibliotek, skole eller andre instanser i kommunen. I kapittel 6 kommer vi tilbake til denne typen innsats som kulturforeningene gjør for barn og unge.

Funn fra intervjuundersøkelsen blant foreningene: Er økonomi en særlig barriere?

I intervjuene med kulturforeningene kommer det frem at kostnadene, kostnadsdrivere og opplevelsen av om økonomi er en barriere for deltakelse, varierer på tvers av aktivitet. Felles for alle intervjuene vi gjennomførte, er imidlertid en ganske stor bevissthet rundt dette med kostnader og et ønske om å tilrettelegge der det er mulig, med de virkemidlene som egner seg til formålet. Stort sett oppleves ikke økonomi som den største barrieren for deltakelse, men det bemerkes at det er noe konkret som man kan gjøre noe med. Blant de største barrierene for deltakelse er gjengangerne dette med synliggjøring, konkurranse

fra andre aktiviteter (spesielt idretten trekkes frem) og det å nå riktig aldersgruppe og å nå eldre barn. En informant innen husflid forteller det slik:

Den største barrieren er at relevante målgrupper ikke kjenner tilbudet. Vi er synlige blant eldre med interesse for husflid og håndverk, men er lite kjent som et fritidstilbud blant barn og unge.

Mens en informant fra kulturarv og fartøyvern sier det på denne måten:

Den største barrieren er egentlig oss selv: at vi ikke legger godt nok til rette, at vi ikke reklamerer nok. Følelsen er at vi kommer i andre rekke sammenliknet med aktiviteter det er mye fokus på: idrett, musikk og så videre. Det ligger mye tvungen dugnad i de aktivitetene også, og familier blir bundet opp eller blir borte i perioder hvor de har aktive barn andre steder, for da er de opptatt med de aktivitetene i stedet. I stedet for å gå til oss – selv om vi mener vi har masse å tilby.

Også innen musikk er dette at mange ikke vet om tilbudet eller ikke har riktig oppfatning/informasjon om hva tilbudet innebærer, sett som den største barrieren. I den forbindelse fremheves også språk som en barriere, at informasjonen ikke når ut til alle grupper av befolkningen. En informant innen teater fremhever imidlertid at rekruttering ikke er et problem, men at den største barrieren for dem er at man ikke vil ta ansvar for aktiviteten og ønsker å komme til «dekket bord».

Blant dem som fremhever økonomi som barriere spesielt, finner vi orkester (inkl. trekkspill), korps (inkl. drill) og frivilligdrevet kulturskole, som objektivt sett kan ha ganske høye kostnader (i form av flere tusen kroner), og aktiviteter innen fantastiske fritidsinteresser, som objektivt sett har ganske lave kostnader (noen hundre kroner eller mindre). Utfordringen for musikkaktivitetene er at det koster med musikkundervisning fra profesjonelle dirigenter og instruktører, og at det er dyrt med instrumenter. Selv om instrumentene ofte betales gjennom foreningens økonomi, ikke foreldrenes, er det en kostnad for foreningene som må dekkes inn på ulike måter, deriblant medlemskontingent og deltakeravgift. Flere korps samarbeider også med lokale kulturskoler, og barn og unge er derfor ofte medlem begge steder.

En informant innen korps forklarer:

Stort sett alt av utstyr eies av korpset og lånes av deltakeren. Slik kollektiviseres økonomien. Over 80 prosent av korpsetene kjøper dirigenttjenester fra kulturskolen. Samarbeidet med kulturskolen er derfor viktig for utgiftene for den enkelte. Kulturskolen har subsidierte priser på undervisning, men samtidig er det en «taus forventning» om dobbelt medlemskap der familier som melder barnet inn i korps, må betale både for korps og kulturskole.

Dette med høye kostnader for instrumenter pekes også på blant foreninger innen barne- og ungdomsorkestre og også innen trekkspill spesielt:

Trekkspill eller torader er dyrt. Begynnerinstrument begynner på 40 000 kroner og blir dyrere jo flinkere de blir. Skikkelig flink er lik 350 000 kroner. For en høyskolelev er et par 100 000 ikke uvanlig. Dette kan være vanskelig for en familie – mye penger å skulle ut med.

Til tross for noen utlånsordninger (og flere på vei) oppgis dermed økonomi som en barriere for å holde på med trekkspill og torader – spesielt etter hvert som barna blir eldre. Korpsene nevner også at drill er utstyrskrevende og blir dyrere med alderen.

Blant foreninger for fantastiske fritidsinteresser er kostnadsbildet ganske annerledes. Likevel rapporteres det at 200 kroner kan oppleves som mye for den enkelte. Det fortelles om aktiviteter som e-sport/datatreff (LAN) som ennå ikke har fått tilbake deltakerne etter pandemien. Mens aktiviteten blomstret før korona, sliter de nå med å nå målgruppen, slik at totalkostnadene blir for høye og det tærer på engasjementet. Det er vanskelig å forklare grunnen til dette, men det kan handle om at innen e-sport betaler unge delvis med egne penger i stedet for å gå via foreldrene. Men det kan også handle om endring av vaner under pandemien: mer hjemmesitting og spill på nett og det at man må bygge opp deltakerbasen på nytt. En informant forklarer:

Dette handler om økonomi, men også om synliggjøring. Vi har ikke nok midler til å gjøre dette. Selv om vi holder på samme helg hver gang, er det vanskelig å nå ut. Vi prøvde billige billetter til 100 kroner uten voldsomme resultater. Synliggjøring er vanskelig.

De vi har pratet med, opplever ikke at utstyr til LAN (f.eks. PC eller playstation) er et hinder for å delta for dem som har denne fritidsinteressen. Det er utlån av eldre PC-er som gjerne brukes av dem med dagspass, men de som er med hele helgen, har med selv. Utlånkapasitet kan imidlertid være et problem dersom de velger å gi bort billetter for å nå nye målgrupper.

Selv om det i realiteten kan være ingen eller små utgifter til løpende aktivitet innen cosplay og tegneserier, oppgis det at penger til bussbillett eller mat på arrangement kan hindre deltakelse. En informant peker her på at det med unntak av en stor årlig helgesamling med 400–500 deltakere, ikke er noen deltakeravgift for arrangementene. Det er heller ikke noe krav om medlemskap. I motsetning til dem vi pratet med innen e-sport, har informanten innen cosplay og tegneserier opplevd stor vekst i det siste.

For kulturarv (deriblant husflid og fartøyvern) sier flere av informantene at all deltakelse fra barn og unge er gratis eller veldig rimelig (det koster f.eks. 220 kr å være medlem i husflidslag for barn og unge). Utstyrskostnadene for lagene selv kan også være lave, men kystlag innenfor kulturvern trenger f.eks.

redningsvester – men det er det nokså enkelt å få dekket gjennom ulike støtteordninger. Seilaser for barn og unge om sommeren krever imidlertid sertifisert mannskap på skutene og kan koste en del til tross for subsidierte priser.

Det er også verdt å nevne at det i intervjuene fremheves at opplevelsen av hva som er dyrt, er ulik på tvers av lokalsamfunn og aktiviteter. Informantene peker også på at det er vanskelig å vite hvor mange som ikke søker seg til de ulike kulturaktivitetene i utgangspunktet på grunn av økonomi, til tross for gode tiltak for å motvirke denne barrieren spesielt (se egen del om hva informantene fortalte om sine tiltak, i kapittel 4). En informant fra korpssiden sier det slik:

Ja, økonomi spiller nok en rolle for en del, men det er vanskelig å vite hvor mye. Økonomi kan både være en barriere for rekruttering, men også for å bli værende i korpset.

En annen fra korpssiden peker på at foreldreinnsatsen legges på for å holde kostnadene lave ellers:

Gjør nok dessverre det for dem som har veldig lite, men er ikke en barriere i seg selv: inngangsbilletten er ganske lav. Lav egenandel til fordel for at flere kan bidra til felles dugnadsinnsats. Så økonomien skal ikke styre: de som opplever det som en barriere, gjør det nok uansett hvor de ville vært.

Mens undervisning, instrumenter og annet utstyr oppleves som kostnadsdrivere, har de aller fleste vi har pratet, med gunstige ordninger for bruk/lån av lokaler gjennom kulturskolen, skolen, kirken eller andre kommunale eller lokale bygg. Akustikkforholdene og tilpasninger til aktivitet er imidlertid en annen sak. Med gratis lokaler er det vanskelig å stille krav til den man låner lokalet av. I tillegg blir kulturaktivitetenes behov i liten grad et tema ved renovering eller bygging av skoler eller andre kommunale bygg.

Oppsummering

Dette kapittelet har sett på hvordan kostnader påvirker deltakelsen i kulturfrivilligheten, og om økonomi er en særlig barriere for deltakelse. Når det gjelder hvordan kostnader påvirker deltakelsen, finner vi at mens 6 av 10 foreldre synes det generelle kostnadsnivået for å delta i fritidsaktiviteter for barn og unge er for høyt, gir en tredjedel av foreldrene uttrykk for at kostnadsnivået i kulturaktiviteter er for høyt, uavhengig av aldersgruppe. Generelt sett viser analysene at foreldre flest ikke synes kostnadene er for høye i kulturaktivitetene. Hvordan kostnadene oppfattes, varierer imidlertid med inntektsnivå, hvor de med lavere inntekt i større grad opplever kostnadene som for høye enn de på høyere inntektsnivåer.

Triangulering av de ulike datakildene viser at økonomiske kostnader i mindre grad er en **særlig** barriere for deltakelse blant barn og unge i kulturaktiviteter.

Denne tendensen finner vi både i analysene av dataene fra spørreundersøkelsene til foreldre og foreninger, intervjuene med foreldre og foreningsledere i kulturfrivilligheten og Ung i Oslo. Dette betyr ikke at økonomi ikke er en barriere for deltakelse i kulturaktiviteter, men at det er andre barrierer og hovedgrunner som fremheves oftere i de dataene vi har tilgjengelig. Kun 16 prosent av foreningene oppgir at de ser familieøkonomi som et av de største hindrene for barn og unges deltakelse i aktiviteten de driver, mens 1 av 2 oppgir konkurranse fra andre frivillige tilbud som et av de største hindrene for deltakelse. Det er midlertid noen viktige nyanser som må fremheves her:

- Barn og unges manglende lyst til å delta er hovedgrunnen som de selv og foreldrene oppgir til at de slutter med kulturaktivitet, men analysene av Ung i Oslo viser at denne grunnen er mer utbredt blant dem med god økonomi (høy sosioøkonomisk status), som også i større grad er aktive i flere aktiviteter og har friheten til å velge. Unge med foreldre med lavere sosioøkonomisk status bytter dessuten skole oftere og oppgir dette som en grunn til at de har sluttet med en kulturaktivitet, i større grad enn unge med foreldre med høy sosioøkonomisk status. Det er også en større andel blant dem med lav sosioøkonomisk status som oppgir kostnader/økonomi som grunn til at de har sluttet med kulturaktivitet (2 prosent oppgir dette) sammenliknet med unge med høy sosioøkonomisk status (3 promille oppgir dette).
- Både foreldre (i intervjuene) og foreningene (i både spørreundersøkelsen og intervjuene) sier på ulike måter at økonomi som barriere er vanskelig å avdekke. Foreldrene sier typisk at de tenker det kan være en barriere for andre enn dem selv, mens foreningene peker på at de ikke vet om økonomi er grunnen til at noen lar være å søke seg til dem i utgangspunktet.
- I hvilken grad økonomi er en barriere, varierer med type aktivitet og konteksten aktiviteten inngår i. Innen orkester, kulturskole og kombinasjonen korps som inngår i eller samarbeider med kulturskolen, blir økonomi fremhevet som en potensiell viktig barriere. Det samme gjelder til dels også innenfor fantastiske fritidsinteresser, hvor unge trolig i større grad betaler kostnader med egne penger (og ikke foreldrenes). Lave kostnader komparativt sett kan derfor likevel oppleves som en barriere.
- Ettersom kulturfrivilligheten for barn og unge innen korps og orkester ofte inngår i eller samarbeider med den kommunale kulturskolen, blir den kommunale kulturskolen fremhevet som en kostnadsdriver som treffer familiene. Denne er likevel subsidiert av kommunen og således billigere enn private kulturskoler. At samarbeidet med kulturskolen kan være kostnadsdrivende er imidlertid noe som til dels ligger utenfor kulturfrivillighetens kontroll. Mens andre kostnader ofte er en avveining mellom betaling eller dugnad, er denne miksen for kulturskolen bestemt av kommunen. Samtidig kom det frem i intervjurunden med foreningene at en frivillig drevet kulturskole ikke nødvendigvis klarer å drifte denne

rimeligere enn en kommunal kulturskole, ettersom de også har utgifter til dirigenter, instruktører og pedagoger.

- I de ulike datakildene rapporteres det likevel, på tvers, at økonomiaspektet er mindre gjeldende i kulturaktiviteter sammenliknet med andre fritidsaktiviteter, som idrett.

4 Tilskudd og tiltak i organisert kulturfrivillighet

I dette kapittelet tar vi for oss problemstilling 5 og 6:

- 5. Benytter kulturfrivilligheten seg av etablerte tilskuddsordninger for å senke kostnadsnivået for aktiviteten?**
- 6. Hvilke tiltak kan bidra til å senke økonomiske barrierer for deltakelse i kulturfrivilligheten?**

Disse spørsmålene vil bli besvart gjennom en kombinasjon av data fra spørreundersøkelsen til lag og foreninger innen kulturfrivilligheten og gjennom intervjuene vi har gjort med foreningslederne både lokalt og nasjonalt. Vi vil her se nærmere på hva foreningene selv rapporterer og sier om bruk av tilskuddsordninger og andre tiltak for å redusere økonomi som barriere for deltakelse. Vi vil først kartlegge i hvilken grad foreningene benytter seg av tilskuddsordninger, og om det er noen tendens til at dette fører til lavere kostnader for aktiviteten. Deretter vil vi se nærmere på ulike typer tiltak for å redusere kostnader: Hva gjør foreningene for å forhindre at økonomi blir en barriere for dem som deltar eller ønsker å delta, og hvilke kostnadsreduserende tiltak gjennomføres?

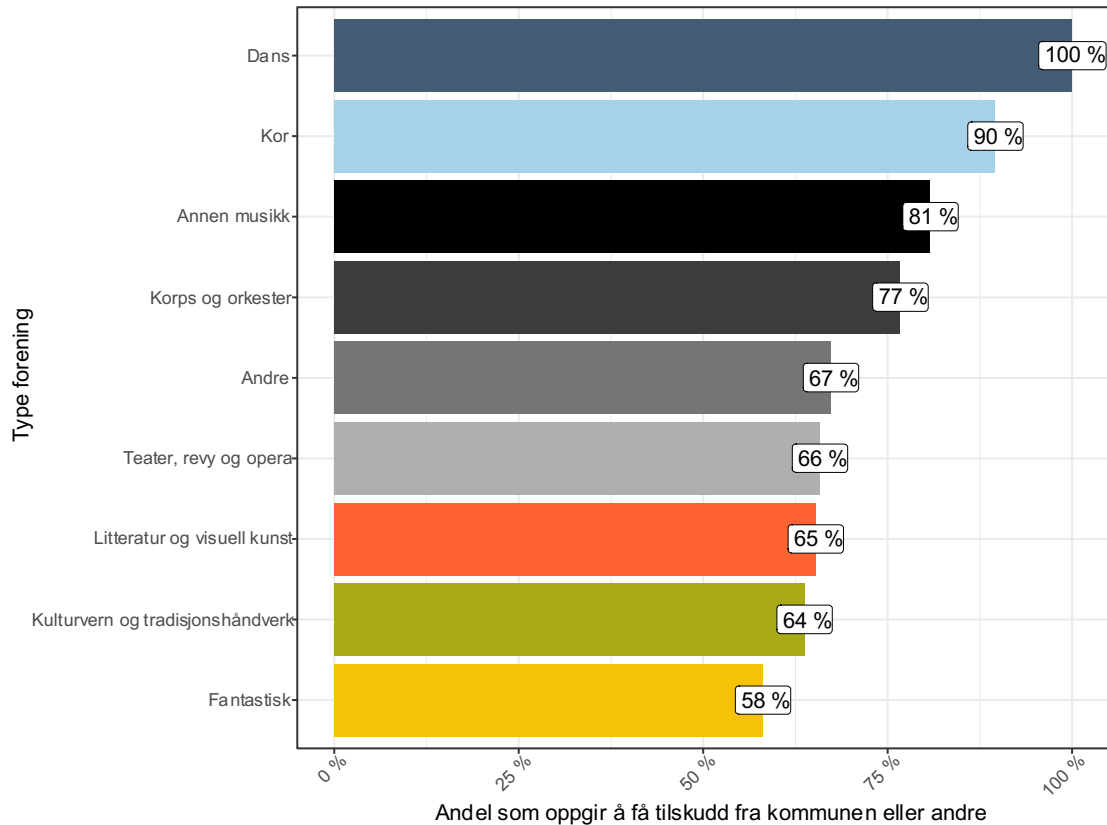
Tilskudd: Funn fra spørreundersøkelsen

I spørreundersøkelsen ba vi kulturforeningene om å oppgi om de mottar tilskudd fra kommunen og/eller andre aktører særskilt til aktiviteter for barn og/eller unge. Resultatene gjengis i figur 4.1. Andelene som oppgir at de får økonomisk støtte, er høye på tvers av aktivitet, men det er likevel betydelig variasjon. Mens dans og kor har prosentandeler på 100 og 90, har fantastiske fritidsinteresser en prosentandel på 58. De andre kulturaktivitetene ligger mellom dette intervallet. Forskjellene speiler hvordan aktivitetene er organisert (profesjonalisering vs. egenorganisering), hvor profesjonalisering innebærer profesjonelle dirigenter, pedagoger og instruktører og eventuelt også ansatte i foreningen. Med slike utgifter kan også behovet for å søke støtte bli større. I tillegg reflekterer forskjellene hva slags type arrangementer som gjennomføres, hvor konserter og forestillinger kan kreve mer ressurser enn det å organisere et datatreff/LAN. Forskjellene speiler også til dels hva det koster å drive med aktiviteten. Sammenliknet med aktiviteter som gjennomføres mer sporadisk, krever jevnlig aktivitet (hver uke eller flere dager i uka) mer og kan ha større behov for tilskudd for å kunne både opprettholde kvaliteten i aktiviteten og holde kostnadene nede.

Merk at foreningene som svarer på spørsmål om økonomisk støtte, ikke nødvendigvis har tenkt på overføringer som skjer automatisk gjennom paraplyorganisasjonen til den lokale frivilligheten, som tilskudd. Mange har nok

først og fremst svart med tanke på egne søknader om støtte og innvilgelse av disse. Det er imidlertid grunn til å tro at svarene også varierer etter hvordan paraplyorganisasjonene har rigget sin økonomi og organisert sine egne støtteordninger, hvor noen organisasjoner har flere ulike typer ordninger å søke på for barn og unge enn andre.

Figur 4.1 Tilskudd og type forening (N = 671)

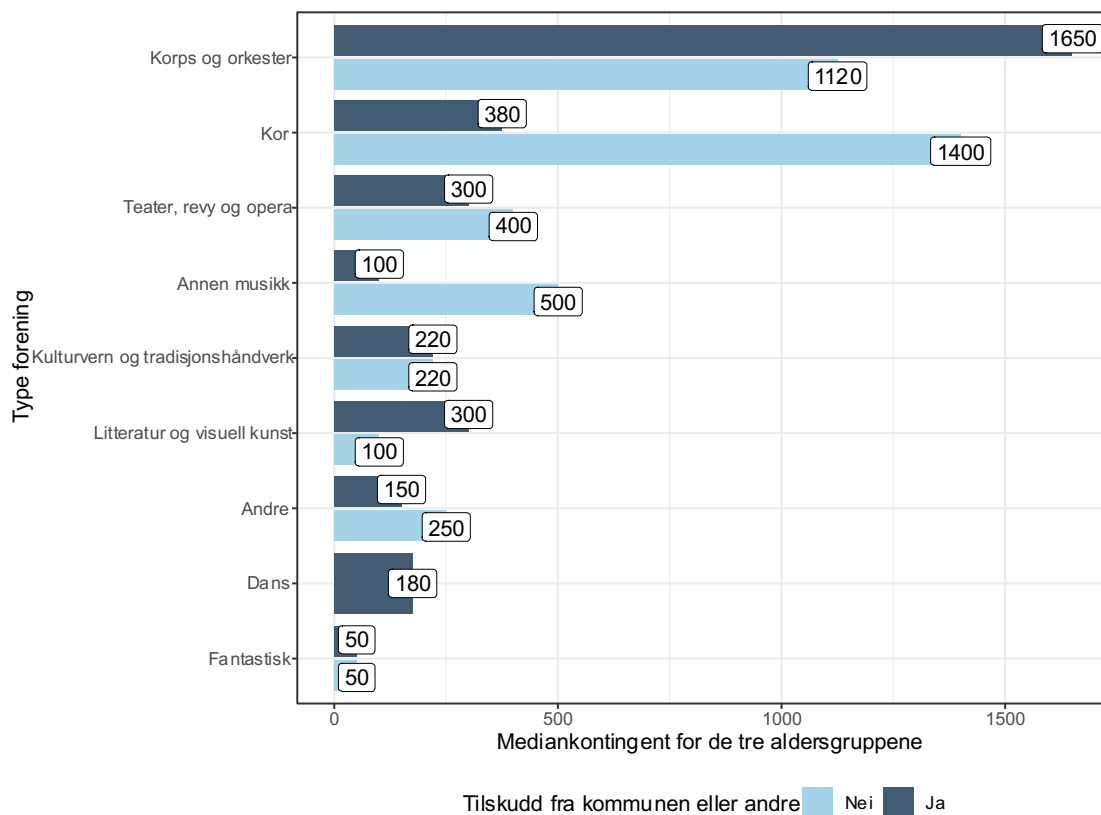
Kilde: Spørreundersøkelse til lag og foreninger. Spørsmålsformulering: Kombinasjon av spørsmålene: *Får foreningen økonomisk støtte/tilskudd fra kommunen særskilt til aktiviteter for barn og/eller ungdom?* og *Får foreningen økonomisk støtte/tilskudd fra andre enn kommunen særskilt til aktiviteter for barn og/eller ungdom?*

Respondentene fikk anledning til å utdype hvem de fikk støtte av (utover kommunen dersom de fikk dette) i et åpent spørsmål. Svarene her tilsvarer de som rapporteres i gjennomgangen av intervjudataene nedenfor, hvor det nevnes en blanding av lokale, private og nasjonale tilskuddsordninger. I tillegg har respondentene i spørreundersøkelsen også oppgitt bingomidler, som ingen av informantene i foreningsintervjuene nevnte spesifikt som en ordning som de er del av per i dag.

For å undersøke sammenhengen mellom tilskudd og kostnadsnivå og ordninger for inkludering ser vi på samvariasjonen innenfor hver aktivitetskategori mellom: 1) mediankontingent og tilskudd og 2) andelen som har egne ordninger for redusert pris og/eller dekning av kostnader for dem som trenger det og tilskudd. For omfanget av disse ordningene viser vi til delen om tiltak i dette kapittelet. Figur 4.2 viser mediankontingenten gruppert etter tilskudd og

foreningstype. Det er imidlertid et lavt antall observasjoner i flere av foreningstypene, og det knytter seg dermed en del usikkerhet til funnene vi rapporterer på kategorinivå for flere av aktivitetskategoriene. Figur 4.2 viser at det ikke er en 1:1-sammenheng, hvor tilskudd fører til lavere kontingent på tvers av kategorier. Med unntak av kor, teater, revy og opera, annen musikk og andre er tendensen at sammenhengen er motsatt, eller at medianen er lik uavhengig om mottatt tilskudd eller ikke. Dette betyr ikke at tilskudd ikke bidrar til å holde kostnadene nede, fordi medianen innenfor hver kategori ville trolig vært høyere om tilskuddsordninger ikke hadde blitt benyttet. Mediankontingent varierer dessuten med blant annet profesjonalisering, hvor de mest aktive og største foreningene også kan ha størst utgifter og motta mest støtte.

Figur 4.2 Mediankontingent gruppert etter tilskudd og foreningstype

Kilde: Spørreundersøkelse til lag og foreninger.

Vi kan også se eksplisitt på de statlige støtteordningene gjennom nettsiden og databasen tilskudd.no ved å koble dataene gjennom foreningenes organisasjonsnummer. I tabell 4.1 viser vi derfor mediankontingenten gruppert etter om foreningen har fått tilskudd fra statlige ordninger eller ikke. Vi ser heller ikke her noe entydig bilde av sammenhengen mellom det å få tilskudd og redusert kostnad til kontingent, sammenliknet med de som ikke rapporterer å få slikt tilskudd innenfor hver aktivitetskategori og de tre aldersgruppene. Grunnene til dette er trolig de samme som er nevnt i forbindelse med figur 4.2.

Tabell 4.1 Mediankontingent per aldersgruppe gruppert etter tilskudd fra staten (data fra tilskudd.no) og foreningstype

	5–12 år		13–15 år		16–19 år	
	Ikke statlig tilskudd	Statlig tilskudd	Ikke statlig tilskudd	Statlig tilskudd	Ikke statlig tilskudd	Statlig tilskudd
Andre	225	175	150	200	100	125
Annen musikk	200	100	900	100	150	150
Dans	300	225	2 050	175	100	175
Fantastisk	75	50	75	50	50	50
Kor	275	700	200	550	350	750
Korps og orkester	800	1 600	800	1 650	900	1 600
Kulturvern og tradisjonshåndverk	220	220	220	220	220	220
Litteratur og visuell kunst	300	325		250		275
Teater, revy og opera	100	350	250	300	200	325

*Blanke celler betyr at det var for få observasjoner til å kunne beregne en median.

Kilde: Spørreundersøkelse til lag og foreninger og tilskudd.no.

Sammenhengen mellom tilskudd og reduserte kostnader blir imidlertid tydelig når vi grupperer utstyrskostnad etter om foreningene oppgir å ha mottatt økonomisk støtte fra tilskuddsordninger eller ikke. I tabell 4.2 ser vi at utstyrskostnadene er høyere blant de foreningene som sier at de ikke har mottatt tilskudd, og som har rapportert at de har en utstyrskostnad og oppgitt hva den er. Merk at antallet observasjoner per gruppekategori er ganske lavt her, med unntak av for korps og orkester. Vi velger derfor å rapportere gjennomsnittlig kostnad for utstyr på tvers av foreningene som har oppgitt slik informasjon. Vi viser imidlertid variasjonen for de tre ulike aldersgruppene. For alle aldersgruppene er gjennomsnittskostnaden til utstyr redusert dersom man mottar tilskudd. Vi ser også at den gjennomsnittlige kostnaden øker litt med alder når vi går fra aldersgruppen 13–15 år til aldersgruppen 16–19 år, uavhengig av om man mottar tilskudd eller ikke.

Tabell 4.2 Gjennomsnittlig kostnad for utstyr for foreninger som mottar eller ikke mottar tilskudd, per aldersgruppe

Aldersgruppe	Utstyrskostnad: gjennomsnitt	
	Mottar ikke tilskudd	Mottar tilskudd
5–12 år	3 025	2 400
13–15 år	3 159	2 401
16–19 år	4 090	2 934

Kilde: Spørreundersøkelse til lag og foreninger.

I sum bekrefter tabell 4.2 det bildet vi finner i det kvalitative materialet, hvor foreningene rapporterer at det er mye enklere å søke om tilskudd til utstyr enn til daglig drift. Det at vi ikke finner noen tydelig sammenheng mellom tilskudd og

reduisert kostnad til kontingent, kan dermed også skyldes at foreningene er nødt til å bake inn utgifter til drift i kontingenten, mens tilskudd tydelig reduserer kostnader til utstyr og f.eks. sommerskole/sommerkurs, som kan søkes om som «et prosjekt». Den sistnevnte antakelsen om sommerskole bekreftes i tabell 4.3. Igjen er det et lavt antall observasjoner for denne kostnadstypen dersom vi bryter ned på hver aktivitetskategori. Vi grupperer derfor den gjennomsnittlige sommerskolekostnaden etter aldersgrupper og om de rapporterer å ha fått tilskudd eller ikke. Her ser vi at for aldersgruppene 5–12 år og 13–15 år er gjennomsnittlig kostnad til sommerskole betydelig lavere dersom foreningene har mottatt tilskudd. For aldersgruppen 16–19 år er den gjennomsnittlige kostnaden ganske lik uavhengig av om de mottar tilskudd eller ikke.

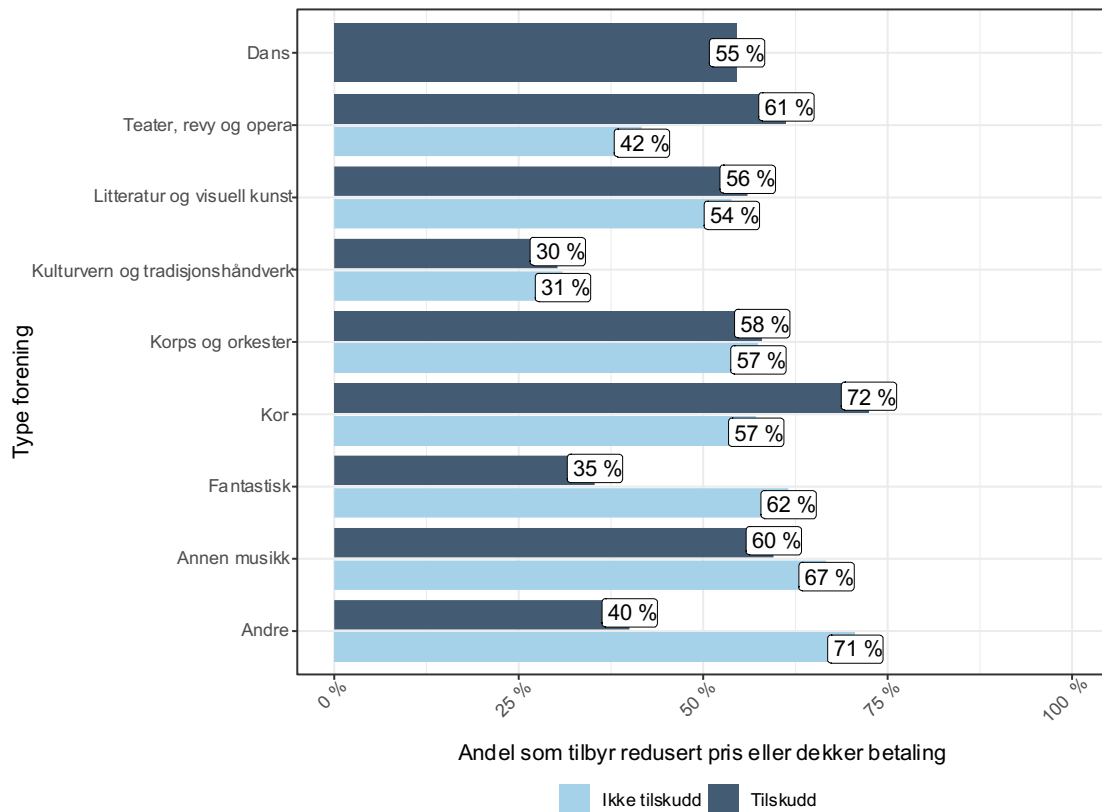
Tabell 4.3 Gjennomsnittlig kostnad for sommerskole for foreninger som mottar eller ikke mottar tilskudd, per aldersgruppe

Aldersgruppe	Sommerskolekostnad: gjennomsnitt	
	Mottar ikke tilskudd	Mottar tilskudd
5–12 år	4 157	2 060
13–15 år	3 975	2 261
16–19 år	2 180	2 356

Kilde: Spørreundersøkelse til lag og foreninger.

Ser vi nærmere på sammenhengen mellom andelen som har egne ordninger for redusert pris eller dekking av aktiviteten for dem som trenger det, og andelen som mottar tilskudd (etter kategori), er tendensen imidlertid ikke entydig. Basert på tendensen i figur 4.3 kan vi ikke si at mottak av tilskudd automatisk fører til en høyere andel blant foreninger innenfor en kategori som har egne ordninger for redusert betaling eller gratis aktivitet ved behov. Som i figur 4.2 utmerker kor og teater, revy og opera seg spesielt. For disse kategoriene ser det ut som det er en positiv sammenheng mellom egne ordninger for dem som har behov, og mottak av tilskudd – men denne sammenhengen går trolig gjennom foreningenes kostnader, da det er enklere for foreningene selv å dekke lavere kontingenter gjennom sitt eget budsjett.

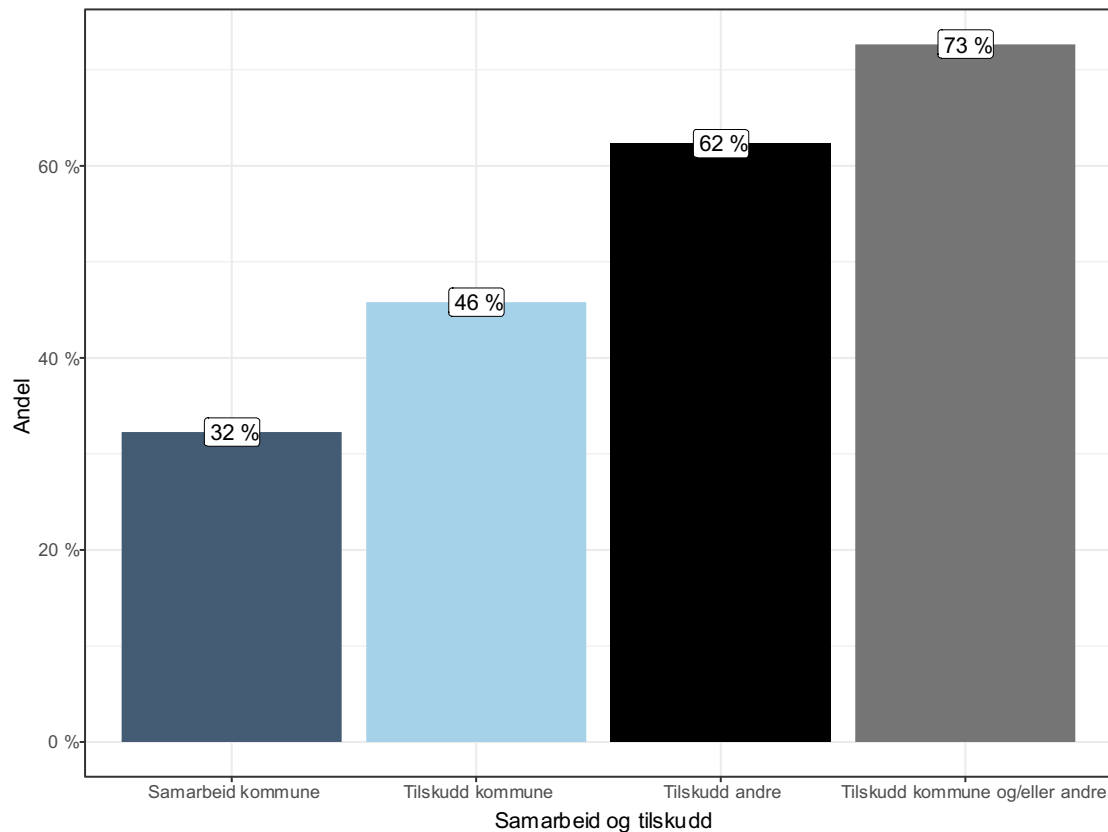
Figur 4.3 Andel foreninger som har egne ordninger for redusert betaling eller dekking av manglende betaling, gruppert etter tilskudd og foreningstype.

Kilde: Spørreundersøkelse til lag og foreninger.

Vi kan også se nærmere på sammenhengen mellom samarbeid og kostnadsnivå/ordninger, hvor samarbeid her egentlig er en veldig spesifikk form for bruk av (kommunale) tilskudd for å dekke individuelle kostnader til deltakelse. Vi begynner med å se på omfanget av tilskudd og samarbeid med kommunen om å dekke kostnader til deltakelse i aktiviteter for barn og/eller ungdom fra familier med dårlig råd. Figur 4.4 viser at mens 32 prosent av foreningene oppgir at de samarbeider med kommunen om å dekke kostnader for deltakelse i aktiviteter for barn/unge med dårlig råd, er det 46 prosent som oppgir at de mottar støtte fra kommunen, 62 prosent som rapporterer at de får tilskudd fra andre (stiftelser, paraplyorganisasjon, nasjonale ordninger eller andre), og 73 prosent som rapporterer at de mottar økonomisk støtte fra enten kommunen og/eller andre. Det er altså flere foreninger som mottar støtte, enn det er foreninger som samarbeider med kommunen om å dekke kostnader for aktivitet.

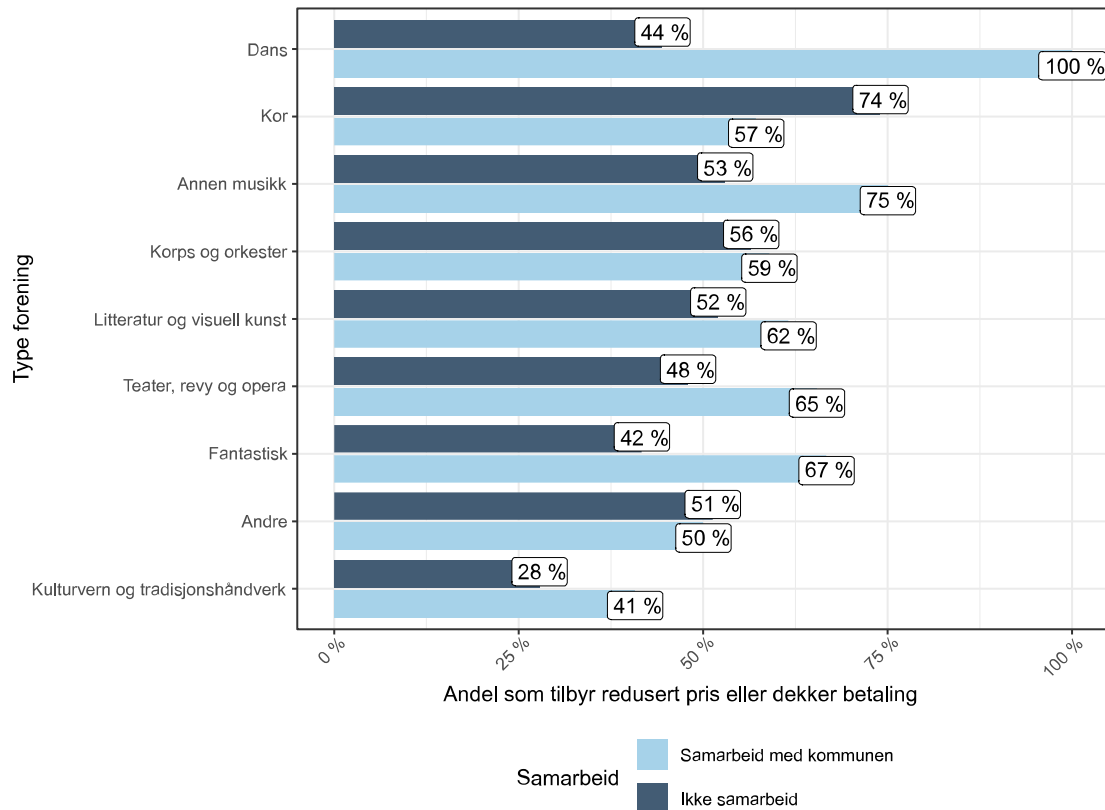

Figur 4.4 Samarbeid med kommunen om kostnader og tilskudd (N = 660–671)

Kilde: Spørreundersøkelse til lag og foreninger. Spørsmålsformulering om samarbeid med kommunen: *Samarbeider foreningen med kommunen om å dekke kostnader til deltakelse i aktiviteter for barn og/eller ungdom fra familier med dårlig råd?*

Ser vi nærmere på andelen som har egne ordninger for redusert betaling eller dekking av manglende betaling, og samarbeid med kommunen, finner vi at de som samarbeider med kommunen innenfor hver aktivitetskategori i større grad oppgir å ha ordninger for redusert betaling eller dekking av manglende betaling (se figur 4.5). Unntaket her er imidlertid kor, hvor 74 prosent av dem som ikke samarbeider med kommunen, har slike ordninger, og 57 prosent av dem som samarbeider med kommunen, har slike ordninger. Denne forskjellen kan blant annet skyldes paraplyorganisasjonen Ung i Kor sitt gode arbeid, ettersom de har egne støtteordninger som kan likne på kommunens (se intervjudelene i dette kapittelet og ordningen «Kor for alle»). I kategorien «andre» er det tilnærmet ingen forskjell mellom dem som samarbeider med kommunen, og dem som ikke gjør det, når det gjelder andelen som har egne ordninger for redusert betaling eller dekking av betaling.

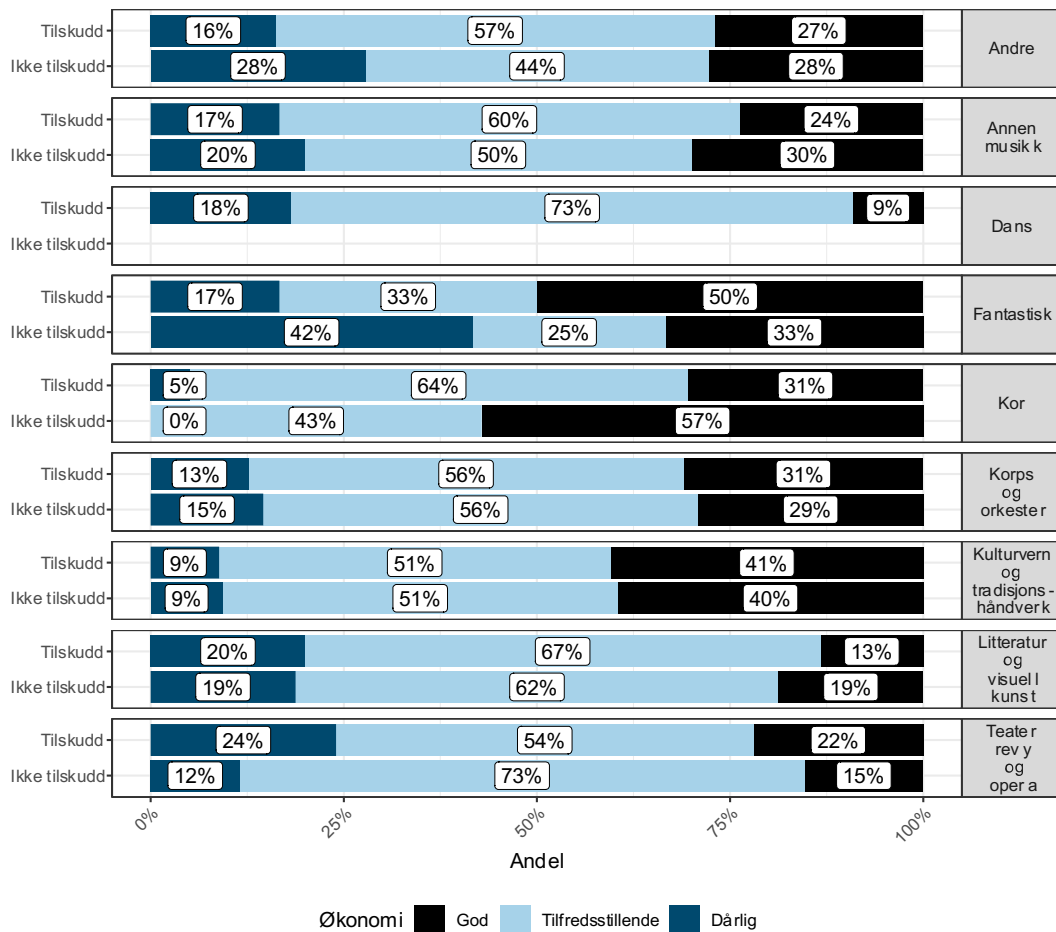
Figur 4.5 Andel foreninger som har egne ordninger for redusert betaling eller dekking av manglende betaling, gruppert etter samarbeid med kommunen og foreningstype

Kilde: Spørreundersøkelse til lag og foreninger.

Spørreundersøkelsen til kulturforeningene avdekker også en tendens til at andelen foreninger som oppgir å ha dårlig økonomi, er litt høyere blant dem som rapporterer å ikke ha mottatt tilskudd, enn blant dem som rapporterer å ha fått tilskudd (se figur 4.6). Unntaket er igjen kor og teater, revy og opera. I tillegg er det omtrent ingen forskjell blant foreningene innen kulturvern og tradisjonshåndverk, og flere av forskjellene vi ser, er små og ikke signifikante. I sum viser figuren at foreningens oppfatning av egen økonomi ikke har noen tydelig sammenheng med om de har mottatt tilskudd eller ikke. Det kan selvfølgelig være at tendensene hadde vært tydeligere dersom vi hadde visst nøyaktig hvor mye hver forening hadde fått i tilskudd foregående år, samt fordelingen på type tilskuddsordninger. Men for å holde omfanget av spørsmål nede stilte vi ikke detaljerte spørsmål om inntekter i spørreundersøkelsen til foreningene. Ettersom tilskudd.no inneholder informasjon om de statlige tilskuddsordningene, men ikke de andre ordningene, er det også vanskelig å få et dekkende bilde av effekten av tilskudd på foreningenes samlede økonomi og kostnader for deltakelse kun basert på data vi kan hente ut fra databasen til denne nettsiden.

Figur 4.6 Foreningenes vurdering av egen økonomi per kategori gruppert etter mottatt tilskudd eller ikke

Kilde: Spørreundersøkelse til lag og foreninger. Spørsmålsformulering: *Hvordan vil foreningen karakterisere økonomien sin?*

Avslutningsvis i denne delen vil vi gjenta at det er et lavt antall observasjoner i flere av foreningskategoriene, og at det dermed knytter seg en del usikkerhet til funnene vi rapporterer på kategorinivå for flere av kategoriene. Når vi ser på variasjonen innad i kategoriene, er det et blandet bilde som tegnes av sammenhengen mellom kostnader og tilskudd og tilskudd og egne ordninger. Når vi aggregerer dataene, finner vi likevel at det å få tilskudd er knyttet til lavere gjennomsnittskostnader for utstyr og sommerskole. Som vi skal se i neste del, tegner intervjuene imidlertid et klarere bilde av betydningen av tilskudd for reduserte kostnader.

Tilskudd: Funn fra intervjuundersøkelsen

Alle vi pratet med, benytter seg av ulike støtteordninger, men det var stor variasjon i hvilke ordninger de benytter seg av. Det var også noe variasjon i formålet som lå bak ønsket om støtte for de ulike foreningene. Formålet kunne være å redusere kostnader ved deltakelse, men det kunne også være å opprettholde dagens situasjon, gjennomføre ulike typer prosjekter og utvide

nedslagsfeltet for eksempel til flere målgrupper, deriblant barn og unge. Fellesnevneren er likevel at foreningene, på tvers av aktivitet, benytter seg av tilskuddsordninger for å tilrettelegge for god aktivitet og for å holde kostnadene nede både for dem selv og for deltakerne i aktivitetene. Det er vanskelig å slå fast hvilken av disse grunnene (god aktivitet eller lave kostnader) som er den viktigste grunnen for å søke støtte, men for de fleste er det nok en kombinasjon av begge, selv om aktiviteten naturlig nok kommer først.

Foreningene benytter seg av kommunale, fylkeskommunale og statlige tilskudd, men søker også støtte hos stiftelser og fond. Lokale lag og foreninger søker og mottar også støtte eller overføringer gjennom ordninger som deres respektive paraplyorganisasjon(er) har. Som dokumentert i tidligere forskning på frivilligheten rapporteres det også her at det er mye lettere å få støtte til utstyr og prosjekter enn til drift. Resultatet blir da at mange foreninger, uavhengig av type kulturaktivitet, søker på flere ulike ordninger for å bedre kunne dekke foreningens kostnader, og at det oppleves som krevende å skulle finne på «nye» prosjekter når alt mange ønsker, bare er å ta vare på aktiviteten slik den er i dag.

I tillegg til å søke tilskudd forsøker også mange kulturforeninger å tiltrekke seg sponsorer, f.eks. fra lokalt næringsliv. Dette betegnes som en litt vanskelig øvelse ifølge flere av informantene. En av informantene forteller:

Vi har vært den samme gjengen i styret over noen år og synes det er lettere å få til offentlige søknader, og vi har fått en del, men har ikke klart å få til det samme med sponsorer. Det krever kjennskap og vennskap på en annen måte. Vi har et par faste, men det er små summer. Det er litt personavhengig dette med sponsorer, tenker vi.

Sponsorinntekter kan med andre ord være noe som varierer på tvers av fritidsaktiviteter, hvor idretten rapporterer om viktige sponsorinntekter (Oslo Economics, 2020).

Synet på hvordan tilskuddsordningene fungerer, varierer litt på tvers av aktivitet og lokal leder. En leder i et skolekor sier dette:

Vi finner ordninger å søke på via Ung i Kor, men jeg har også brukt en del tid selv – typ hel arbeidsdag. Jeg ender da opp med å egentlig kunne betalt meg selv en arbeidsdag i stedet for å få samme sum som fra tilskudd. Det er ikke superenkelt. Jeg har vært innom stiftelsene også, men det er mye å sette seg inn i. Jeg føler jeg må lese gjennom alt, for jeg synes det er viktig at ting blir riktig. Når man får penger og skal rapportere, spør de om inntekter også, og ja, vi har fått inn en del. Spørsmålet man får tilbake, er da: Trenger dere egentlig disse pengene? Vi må jo da gå i dialog og fortelle om tapsprosjekter, og får da de pengene likevel.

En informant fra korpssiden sier:

Det er en opplevelse av at mange tilskuddsordninger er byråkratiske og med tidsfrister med tanke på søknad, innvilgelse, gjennomføring og rapportering som er dårlig tilpasset gangen i korpset.

I denne sammenhengen trekkes også løpende søknadsfrister frem som et tiltak som bedrer økonomien til foreningene og skaper mer forutsigbarhet.

En annen informant innen korps sier imidlertid:

Jeg synes ordningene fungerer bra. De aller fleste er ganske enkle å forholde seg til, slik at det er verdt bryet med å søke.

Av ordninger som blir nevnt i intervjuene, er blant annet voksenopplæringsmidler (for deltakere over 14 år), Frifond-tilskudd og ulike lokale ordninger, banker og fond – deriblant Grieg Foundation, Gjensidigestiftelsen, Kavlifondet og Sparebankstiftelsen. Av de statlige ordningene nevnes Instrumentfondet (statlig støtteordning for kjøp og vedlikehold), ordninger gjennom Bufdir, Kulturtanken og Kulturrådet og prosjektstøtte for kulturvern fra Miljødirektoratet. De fleste av disse er øremerket aktivitet og tiltak for barn og unge. Momskompensasjon og direkte støtte til paraplyorganisasjonene gjennom statsbudsjettet og Kulturdepartementet oppleves også som veldig viktig. Det gjør paraplyorganisasjonene i stand til å ha egne ordninger og overføringer som fordeler midlene også utover til de lokale foreningene.

Flere informanter uttrykker noe frustrasjon rundt målgrupper for støtte og rundt endringer av støtteordninger. Noe av frustrasjonen går på at organisasjoner som ikke primært er barne- og ungdomsorganisasjoner, ikke kan få støtte for eksempel hos LNU selv om de har en satsing for barn og unge. Andre ting som nevnes, er at foreninger tidligere kunne søke på Bufdirs midler, men er nå utdefinert av ordningen. I flere intervjuer nevnes også Coop-dugnaden, som i samarbeid med Røde Kors var en ordning for å få støtte til fritidsaktiviteter slik at flere barn kan delta. Ordningen var basert på Fritidserklæringen, som slår fast at «[a]lle barn må ha mulighet til å delta jevnlig i minst én organisert fritidsaktivitet sammen med andre». Informantene opplevde at denne ordningen fungerte godt, og de skulle ønske den fortsatte.

I intervjuene kommer det også frem at informantene har inntrykk av at det satses mer på kommunale fritidskasser i norske kommuner, og at dette er en vei inn for foreningene for å dekke kostnadene for dem som deltar eller ønsker å delta og ikke har mulighet til å betale. For eksempel forteller noen informanter at flere korps har endret egenbetalingsordningene sine, ettersom kommunene gir støtte til kontingent, men ikke aktivitetsbetaling. De baker da faste kostnader inn i kontingenten, slik at man kan søke for hele aktivitetsåret hos kommunene. For

dem som ikke har behov for økonomisk støtte, bidrar dette også til økt økonomisk forutsigbarhet for foreldre og deltakere.

En informant peker imidlertid på følgende:

Disse kassene er litt ulikt synlige i kommunene: De kunne vært lettere tilgjengelig og forklare hvordan man søker. Man må oppsøke ordning og knekke koden.

I sum uttrykker informantene at de ulike tilskuddsordningene bidrar til å holde behovet for egenbetaling nede. Paraplyorganisasjonene selv har også egne ordninger som det kan søkes på for å få flere barn og unge med, og som dekker deltakelse for dem som ikke har mulighet til å betale. Et eksempel er ordningen «Kor for alle», som Ung i Kor opprettet i mars 2024.¹²

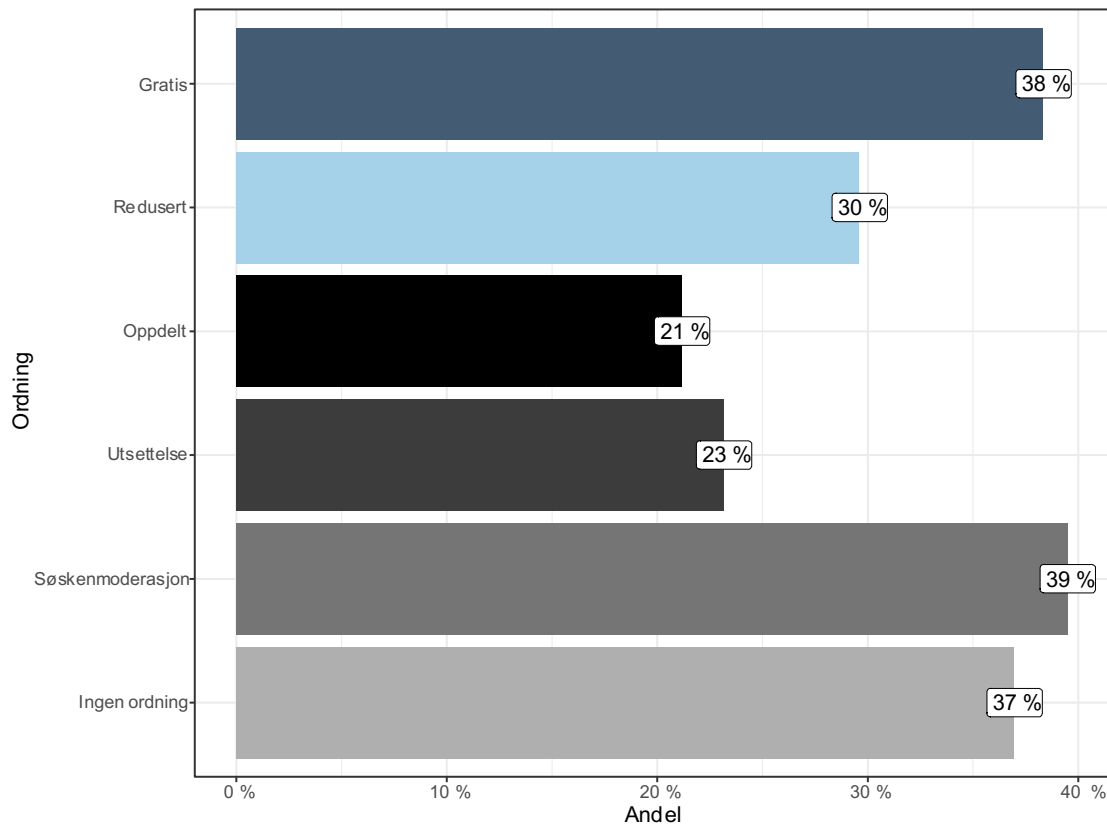
Kulturforeningene peker imidlertid på at det er en konflikt mellom det å sentralisere støtteordninger, som kan gjøre ting mer oversiktlig, og det å ha flere ordninger der mindre står på spill i den enkelte ordningen, og at det kan være fint med flere veier til mulig finansiering. Flere sier at lokal og fylkeskommunal støtte gir bedre muligheter til lokale tilpasninger og oppfølging av og fra lokalsamfunnet. Den delen av kulturfrivilligheten som ikke har personlige medlemmer (slik som spel), synes også at tilskuddsordningene fokuserer for mye på betalende medlemmer, og at det da blir uheldige insentiver som fører til at noen kulturforeninger får støtte til det samme gjennom ulike ordninger, mens andre faller gjennom. I intervjuene rapporteres det også om potensielt utilsiktede konsekvenser av kommunale eller andre ordninger for støtte for kulturaktivitetene, ettersom individbaserte ordninger typisk dekker én aktivitet per barn/unge, og da velger man å søke om støtte til den dyreste aktiviteten – og ikke den frivillig drevne kulturaktiviteten som er rimeligere.

Tiltak: Funn fra spørreundersøkelsen

I spørreundersøkelsen til foreningene spurte vi både om ulike ordninger for redusert betaling og om ulike typer foreldreinnsats. Mens førstnevnte i hovedsak er tiltak rettet mot den enkelte familie, er sistnevnte tiltak som bidrar til å holde nede foreningens ulike kostnader i forbindelse med deltakelse. I figur 4.7 ser vi nærmere på omfanget av ulike ordninger.

¹² <https://www.ungikor.no/aktuelt/kor-for-alle#:~:text=Kor%20for%20alle%20er%20en,til%20en%20av%20v%C3%A5re%20sommersanguker>.

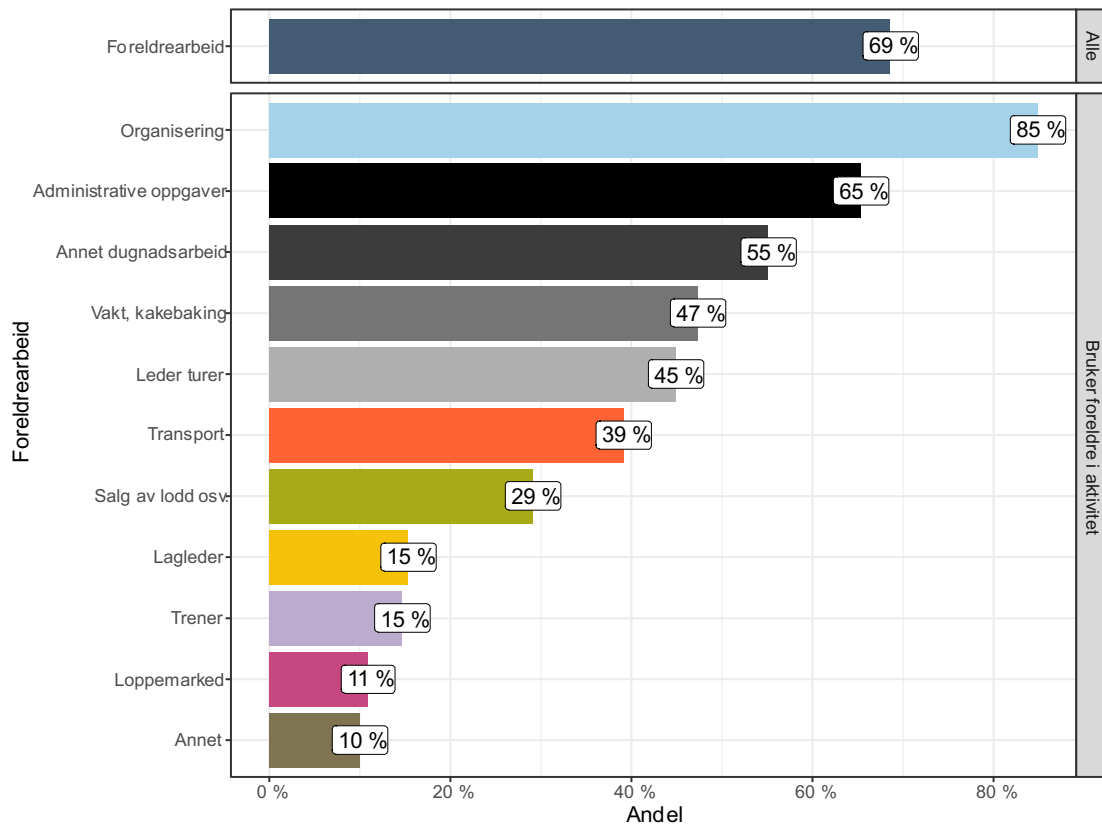
Figur 4.7 Andel foreninger som oppgir å ha ulike egne ordninger for redusert betaling eller dekning av aktivitet ved behov

Kilde: Spørreundersøkelse til lag og foreninger.

Figuren viser at bare et mindretall av foreningene ikke har noen ordning for tilrettelegging for betaling, og at formen på ordningene ellers varierer. Det er relativt utbredt med søskenmoderasjon, det vil si at man betaler redusert kontingent eller avgift for søsken hvis man allerede har ett barn som deltar i aktiviteten. 39 prosent svarer at de har en slik ordning. Videre fremgår det at 38 prosent av foreningene har ordninger for gratis kontingent eller avgift og 30 prosent har ordninger for redusert kontingent eller avgift. I tillegg tilbyr 21 prosent oppdeling av kontingent eller avgift ved behov, og 23 prosent tilbyr utsatt betaling av denne. Intervjuene viser at slike ordninger typisk kommuniseres i e-posten som sendes ut til foresatte med fakturaopplysningene. Et eksempel på en slik formulering kan være: «Her kommer faktura med den halvårslige kontingenten, som for høsten er kr 300. Vi har søskenmoderasjon, og man kan trekke fra kr 100 på kontingenten for yngre søsken. Dersom din familie har problemer med å betale kontingenten, ta kontakt så finner vi en løsning.»

37 prosent sier at de ikke har noen egne ordninger for betaling. Som det kommer frem i intervjuene (se neste del av dette kapitlet), betyr ikke dette at disse foreningene ikke er bevisste på problematikken, men heller at de ikke administrerer dette selv og f.eks. henviser foreldre eller deltakere til kommunens egne ordninger, eller at den løpende aktiviteten er gratis for alle slik at det ikke er behov for egne ordninger.

Figur 4.8 Foreningenes bruk av foreldreinnsett

Kilde: Spørreundersøkelse til lag og foreninger. Spørsmålsformuleringer: a) *Bruker foreningen ulønnet, frivillig arbeid fra foreldre i aktiviteten eller til andre oppgaver i foreningen?* og b) *Hvilke typer oppgaver utfører foreldre normalt i foreningen? Du kan krysse av for flere.*

Figur 4.8 viser at mer enn to tredjedeler av foreningene, 69 prosent, bruker ulønnet frivillig arbeid fra foreldrene i aktiviteten. Flertallet av disse foreningene svarer at foreldrene bidrar med frivillig arbeid knyttet til organisering og hjelp til arrangementer og administrative oppgaver (som også omfatter styreverv og tillitsverv). Rundt halvparten svarer imidlertid at de også benytter seg av foreldreinnsett til ulike praktiske oppgaver, som å være leder på turer og leirer (45 prosent), være parkeringsvakt, stå i kiosk og bake kaker (47 prosent) og annet dugnadsarbeid (55 prosent). Noen av disse formene for innsats vil nok også skje i sammenheng med loppemarkeder, basarer og annen inntektsbringende aktivitet, slik at dette dels fanges inn her. Det kan være en årsak til at få foreninger svarer at foreldrene arbeider på loppemarked (11 prosent). I over en fjerdedel av foreningene bidrar derimot foreldrene til salg av lodd, dopapir og annet dugnadssalg (29 prosent). I en del foreninger ser også foreldre ut til å spille en rolle i transport for flere enn egne barn (39 prosent). I et klart mindretall av foreningene bidrar foreldrene som lagledere eller instruktører i medlemsaktivitet (15 prosent). Et fåtall svarer at foreldrene utfører andre typer frivillig arbeid (10 prosent).

Tiltak: Funn fra intervjuundersøkelsen

Et hovedfunn fra intervjuundersøkelsen blant kulturforeningene er at det er stor bevissthet rundt dette med kostnader for å delta i aktiviteten. Denne bevisstheten handler ikke bare om at aktiviteten skal kunne nå lavinntektsfamilier og flere grupper i befolkningen, men også om at det nå er dyrtid, og at turplaner som før var overkommelige, nå har blitt mye dyrere. Ifølge flere av informantene har resultatet av dette blitt at det søkes om mer støtte for å kunne subsidiere turer og arrangementer og/eller for å kunne betale for dem som ikke har råd. Mange foreninger velger også annerledes nå enn tidligere: f.eks. innenlands turer og arrangementer fremfor å dra til utlandet. Informantene forteller om en miks av tiltak for å redusere eller holde på kostnadsnivået for dem som deltar, utover det å søke tilskudd som jo både gir rom for tiltak og kan være et tiltak for å redusere kostnader i seg selv. Det handler både om egne ordninger for betalingshjelp/betalingsutsettelse, å henvise til eller benytte seg av kommunale ordninger for det samme og å subsidiere aktiviteter og arrangementer gjennom foreningens budsjett. Det handler også om samarbeid med kommunen eller da også spesifikt kulturskolen, skolen og kirken om lokaler for aktiviteten, utstyr eller personalressurser. Korps, kor og orkester får ofte tilgang til ressurser gjennom kulturskolen (og motsatt), mens skolekorps og skolekor kan få hjelp av skolen og skolefritidsordningen til rekruttering og til å følge barna til aktiviteten, i tillegg til lokaler på skolen. Slikt samarbeid bidrar til å redusere kostnadene for kulturfrivilligheten, men gir da også noe tilbake til kommunen ved for eksempel at skolekoret og korpset er fast inventar på mange av skolens arrangementer gjennom året.

Ulike typer samarbeid blir nevnt hyppig i intervjuene. Dette kan både være et tiltak for å tilrettelegge for god aktivitet og redusere kostnadene i aktiviteten, men det kan også legge begrensninger og føringer på den. For eksempel, når det gjelder orkester, er mye av tilbudet til yngre i praksis drevet sammen med kulturskolen. Kapasiteten i kulturskolen legger dermed rammen for hvor mange som kan rekrutteres. Hvis det ikke er flere plasser for fiolin i kulturskolen, kan heller ikke orkesteret rekruttere flere til dette. Det kommer også frem både i intervjuene og i de åpne svarene i spørreundersøkelsen at samarbeidet med kulturskolen, skolen og skolefritidsordningen i praksis ikke alltid er knirkefritt, og at ulike behov kan kollidere med hverandre.

Selv om slike former for samarbeid er utbredt, er det også noen som rapporterer om ønske om slikt samarbeid, men som ikke får det til. En informant i et barne- og ungdomskor i en liten kommune forklarer:

Vi prøver å få med oss kulturskolen og kommunen, men de synes det er vanskelig siden vi er så få. Det er utskifting i kommunen, så det er vanskelig med samarbeid med kulturskolen: de holder på på dagtid, og vi på kveldstid.

I sum bidrar ulike samarbeid til å holde kostnadene til kulturaktivitetene nede. Når frivillig drevne kulturaktiviteter oppleves som rimeligere enn idrett av

mange av foreldrene i foreldreundersøkelsen vår, er årsaken til lavere kontingenter blant annet å finne i at kontingent/deltakeravgift ofte ikke trenger å dekke kostnader til lokaler/vedlikehold. Det er verdt å legge merke til at ingen av informantene fra foreningene sier at øvingslokaler er kostnadsdrivende for aktiviteten, men noen sier at konsertlokaler kan være dyrt – selv om andre sier at de har gode ordninger også for dette. En informant forklarer:

Samarbeidet med Den norske kirke gir gratis lokaler og noe grad av gratis instrumenter. Dette bidrar til å holde utgifter nede.

I intervjuene og i de åpne svarene på spørreundersøkelsen kommer det også frem at samarbeid med andre organisasjoner og foreninger kan være et tiltak både for å få i stand gratis aktiviteter og for at den delen av kulturfrivilligheten som i mindre grad når ut til barn og unge, sammenliknet med for eksempel kor og korps, når ut til denne målgruppen. Kulturvern og kulturarv har for eksempel samarbeid med 4H (medlemsalder 10–26 år) om Roknappen og Marmelpasset. Marmelpasset er et hefte som fungerer som kompetansebevis for en rekke kystkulturferdigheter og kunnskap.¹³ Disse aktivitetene er gratis for barn og unge. Et annet viktig tiltak for å bedre nå ut til barn og unge, som også bidrar til å holde kostnadene nede, er familiemedlemskap – som finnes i flere kulturforeninger, deriblant kystlag og korps.

Et økonomisk tiltak for å sikre at vanskeligstilte familier også kan delta, er ekstern finansiering av arrangementer slik at disse er gratis eller subsidierte. Flere rapporterer om slike ordninger, også på grunn av dyrtid. En foreningsleder forklarer det slik:

Vi har gratis inngang på våre arrangementer for ikke å utelukke noen og satser på å holde økonomien i gang gjennom støtteordninger.

Samtidig har Creos¹⁴ anbefalte minstesatser for næringsdrivende økt en god del den siste tiden, i tråd med prisvekst og lønnsvekst ellers i samfunnet. Dette påvirker sang- og musikkaktivitetenes utgifter til arrangementer, da mange benytter seg av dirigenter og betalte musikere til disse. For en konsert er minstesatsen siden april 2024 minimum 5 500 kroner per musiker. Dermed kommer ønsket om lave eller ingen inngangspenger litt i konflikt med slike endringer i foreningenes økonomi, og man er avhengig av å få tilslag på søknader om støtte og/eller ha gode sponsorer for å få til lave billettpriser. Et alternativ ville vært å redusere de profesjonelles rolle i disse arrangementene eller øke kontingenten/deltakeravgiften, men ingen av informantene i intervjuene uttaler at det er noe de har gjort eller har planer om å gjøre med det aller første. Et viktig poeng er at kunstnerisk kvalitet på arrangementer har stor

¹³ Marmelpasset er utviklet av Øksnes kystlag, og den nasjonale versjonen er tilpasset i samarbeid med Forbundet KYSTEN. For mer informasjon se: <https://kysten.no/marmelpasset>

¹⁴ Creo – Forbundet for kunst og kultur

betydning for de involverte, ikke minst med tanke på motivasjon for å drive og fortsette med aktiviteten i utgangspunktet.

En informant sier at dyrtiden er noe de nevner i søknadene:

Vi begrunnet søknaden dit med at vi hadde ikke hevet kontingenten siden 2017, og dyre priser på Creo.

De direkte tiltakene rettet mot dem som ikke kan betale, spenner fra å ha egne ordninger i foreningen til å dekke kostnader for disse, til å vise til kommunenes ordninger (fritidskasser og Navs oppfølging av familier). Når foreningen har egne ordninger hvor den selv dekker kostnadene til deltakere som ikke kan betale, dekkes disse enten av foreningenes generelle budsjett, gjennom å søke eksplisitt på støtteordninger som er rigget for dette formålet, eller en kombinasjon av disse to. Kombinasjonen er typisk at man legger ut midlertidig mens man avventer hvor mye man får i støtte, og betaler det eventuelle mellomlegget. I intervjuene kommer det frem at det er vanlig å kommunisere i e-posten som foreningene sender ut om kontingent/deltakeravgift, at de har ordninger for søskenmoderasjon og for dem som ikke kan betale. Et annet tiltak for å gjøre deltakerne mer likestilte på enkelte områder, er også å gi alle mat før aktiviteten starter. Dette kan også fungere som et tiltak for å holde på deltakerne etter hvert som de blir eldre, og blir nevnt i tidligere forskning på inkludering i organisasjonslivet (Eimhjellen et al., 2023).

Valget om foreningen selv skal ha egne ordninger eller ikke, kan påvirkes av ulike forhold: hvordan kommunens ordninger er rigget (om de er individbaserte eller mer kollektive, slik at foreningen kan søke på vegne av deltakerne), foreningenes egen økonomi og hva som kjennetegner området og aldersgruppen som deltakerne kommer fra. I områder med levekårsutfordringer er det større behov for og bevissthet rundt støtte, og foreningene i slike områder oppgir i intervjuene og i de åpne svarene på spørreundersøkelsen et høyere antall som ikke har mulighet for å betale selv. Der deltakerne er på videregående eller på universitet og aktiviteten gjerne er på et høyt nivå, kan økonomi også være et viktig tema, og flere deltakere kan ha behov for hjelp. En foreningsleder vi intervjuet, forklarer:

Ja, det gjør vi, vi har gjort mye for å prøve å holde kontingenten lav, også når det gjelder å delta på aktiviteter. Vi har forutsigbarhet for koråret for egenandel. Vi ønsker ikke at økonomi skal være en utfordring: Vi setter av litt penger, kartlegger hvor mange som trenger hva, og prøver å få inn mest mulig. Vi har også årsmøtevedtak på maks egenandel.

Denne informanten forteller at opp mot en tredjedel av koret kan ha behov for hjelp etter som studentøkonomien og familiesituasjonen varierer. I denne konteksten har foreningen en fordel av at det er lett å spørre rundt, siden de unge har oversikt over egen økonomi, og fordi foreningen spør de unge selv om dette ved medlemskap. I andre settinger er det vanskelig å vite hvem som trenger

hjelp, og omfanget som rapporteres i intervjuene, er lite: ingen eller et fåtall av deltakerne. Men det kommer frem i intervjuene at foreningene er bevisste på slike utfordringer, og at de prøver å ha lav terskel for å ta kontakt dersom man trenger hjelp til å betale for seg. Foreningene gjør også egne undersøkelser, ikke minst i sammenheng med manglende innbetaling, og kan f.eks. la være å purre flere ganger på de foreldrene de tror har dårlig økonomi (basert på kjennskap til barnet eller barnets adresse/nærområde). Noen lar også være å purre i det hele tatt:

Vi er opptatt av å ha lav terskel for å være med. Hvis noen ikke kan betale kontingent, lar vi det bare gå uten spørsmål. Vi sender aldri purring.

I intervjuene forklarer noen av foreningene at grunnen til at de ikke har ordninger for eller fokus på støtte, er at aktiviteten er gratis, og det dermed ikke finnes noe behov. Det er derfor viktig å understreke at det finnes en del kulturaktiviteter som er gratis i det daglige/i den løpende aktiviteten, og som derfor ikke har tiltak eller benytter seg av støtteordninger – også generelt – ettersom foreningen har få kostnader. Eksempler på dette finner vi blant annet innen kulturvern/kulturarv og innen fantastiske fritidsinteresser. Dersom en gruppe unge driver med rollespill og har gratis lokaler, kan også den løpende aktiviteten være helt gratis.

Paraplyorganisasjonene forteller selv at de har flere tiltak for å holde kostnadene nede lokalt gjennom ulike overføringer, støtteordninger og veiledning eller kurs. Flere har også ordninger for å dekke deltakelse i nasjonale stevner/treff og sommerskole/sommerleir for dem som ikke kan betale. En informant sier:

Vi har sommerskole hvert år for 2 000–3 000 barn over hele landet og et sommerkursfond på 250 000 kroner som dekker støtte til deltakelse. Det fondet er nå tomt, vi delte ut 200 gratis plasser. Flere har henvendt seg i etterkant og ønsker å søke, så behovet er nå større enn det fondet dekker. Det koster mellom 5 500 og 6 500 kroner, og lokalt korps subsidierer opp mot 30 prosent, så egenandelen er lavere. Kurslengde med overnatting varer 4–7 dager etter alder, med kortere kursvarighet for de minste. Ut fra hva man får, er det lav pris – men mye penger om det kniper.

Sist, men ikke minst, er dugnad og andre typer foreldreinnsats et hyppig brukt tiltak i kulturfrivilligheten for å holde kostnadene nede – både for den enkelte familien og for foreningen selv. I intervjuene rapporteres det stort sett om at det ikke er veldig høye krav til foreldreinnsats, og at deler av kulturfrivilligheten, slik som korps, har fått et ufortjent rykte blant foreldremassen som spesielt tung på dugnader – men at erfaringen er at dugnadsnivået er på lik linje med andre aktiviteter. Her fremheves det at man kan bli bedre på å kommunisere med foreldrene og lære litt av idretten, som ifølge informantene er gode på å kommunisere hva de krever av foreldrene.

En informant innen teater og scenekunst sier det slik:

Som medlem må man ta høyde for å delta i noe dugnad, selv om det ikke er noe krav om dette.

Dugnadene får også frem et skille mellom familier som man ønsker å motvirke, blant annet med bedre informasjon til og bredere rekruttering i flere deler av befolkningen. En informant forklarer:

Vi har begynt å snakke mer om lavressursfamilier enn om lavinntektsfamilier. En ting er utgifter, men det krever også noe fra korpsfamilier med tanke på å drifte et korps med mange ansatte og stor omsetning. Det må administreres og skaffes penger. Vi trenger flinke folk som kan gjøre dette, men kan samtidig ikke ha for høye krav til alle foresatte. Med mange ressursvake foreldre blir det mer slitasje på de som drar lasset.

Oppsummering: Tilskudd og tiltak for å redusere kostnader

I dette kapittelet har vi kombinert data fra spørreundersøkelsen til kulturforeningene med data fra intervjuene med foreningsledere innen kulturfrivilligheten. Analysene i kapittel fire viser samlet sett at de fleste kulturforeningene både får tilskudd og har tiltak for å redusere kostnader, enten for den enkelte familien, for foreningen generelt eller begge deler. Tiltakene som gjennomføres i dag, spenner fra ulike egne ordninger for støtte til deltakelse i aktiviteter for de som trenger det, foreldreinvolvering og foreldreinnsats (deriblant dugnadsinnsats) til samarbeid med andre aktører som kommunen og andre organisasjoner for å legge til rette for at de som ikke har mulighet til å betale selv, kan delta, eller for rimelig eller gratis aktivitet og utstyr.

I de kvantitative dataene er det ikke et entydig mønster mellom omfang av tiltak (egne ordninger og samarbeid med kommunen om å dekke kostnader for dem som ikke kan betale) og mottak av tilskudd til barn og unge på tvers av kategoriene. Dette skyldes at det også er flere andre ting som også påvirker de sammenhengene vi har sett på, og ikke minst at det er stor variasjon, blant annet i kostnader, på tvers av og innenfor kategoriene, slik kapittel 2 avdekket. Det er også en del usikkerhet rundt funnene knyttet til de minste kategoriene, spesielt hvor antall observasjoner i spørreundersøkelsen er lavt. Imidlertid viser analysene av gjennomsnittlige kostnader til utstyr og sommerskole for de tre ulike aldersgruppene at disse er lavere dersom foreningene mottar tilskudd. Dette illustrerer et viktig poeng fra intervjuene, hvor det kommer frem at det er enklere å få tilskudd til utstyr eller et prosjekt, enn det er å få tilskudd til den daglige driften.

Gjennomgangen av de kvalitative dataene viser en tydelig tendens til at tilskudd påvirker deltakelseskostnadene til foreningene og også resulterer i kostnadsreducerende tiltak. Samtidig bidrar også foreldreinnsats og gode ordninger for lån/leie av kommunale lokaler til å holde kostnadene nede.

Paraplyorganisasjonene har også en aktiv rolle som formidler av andres og egne tilskuddsordninger og kan utgjøre en forskjell gjennom sitt arbeid her. Dermed kan også et eventuelt medlemskap i en paraplyorganisasjon ha noe å si for foreningens valg om å søke støtte, siden de som ikke er med, naturlig nok får mindre informasjon om støtteordninger enn de som er med.

Som i annen forskning på kulturfrivilligheten kommer det frem en konflikt mellom god kunstnerisk kvalitet og det å skulle redusere kostnader, f.eks. til konserter og forestillinger, for å kunne tilby rimeligere billettpriser. Dyrtiden merkes også i kulturfrivilligheten, og det er høy bevissthet rundt kostnader generelt, men inntrykket er likevel at denne bevisstheten også må balanseres mot andre hensyn – slik som å ivareta aktivitetens egenart.

5 Kostnader i kontekst: Kommunal variasjon i organiserte kulturaktiviteter

I dette kapittelet besvarer vi spørsmål 7:

7. Hvordan varierer kostnader, økonomiske barrierer og tiltak etter faktorer på kommunenivå?

Mer konkret ser vi på om økonomiske barrierer for barn og unges deltakelse i organiserte kulturaktiviteter og hvordan kulturforeninger arbeider for å inkludere barn og unge, varierer med forhold på kommunenivå. På denne måten komplementeres analysene på individ- og organisasjonsnivå, slik at vi kan belyse kostnadsproblematikken fra et mer helhetlig perspektiv som åpner for forklaringer på flere analytiske nivåer. Kontekstdataene omfatter foreliggende aggregerte data som kommunene rapporterer inn via KOSTRA, og som er tilgjengelig fra SSB. Vi vil i første rekke se på forskjeller etter geografi (sentralitet) og sosiodemografisk innbyggings sammensetning (andel med lavinntekt).

Kostnadsnivåer i kontekst

Vi starter med å se på om det er noen tydelige forskjeller i nivåene på kostnader generelt, og kostnader til (i) kontingent og deltakeravgift, (ii) utstyr og klær, og (iii) stevner, samlinger og turer spesifikt, avhengig av SSBs mål for hvor sentral eller perifer en kommune er, og hvor stor andel av kommunens innbyggere som kategoriseres som lavinntekt¹⁵. Deretter ser vi på foreldrenes syn på kostnadene.

I tabell 5.1 vises gjennomsnittet for spørsmålet om hva familiens samlede kostnader til barnas fritidsaktiviteter er, etter hhv. sentralitet og lavinntektsandel. Det er tydelig at i de mest sentrale kommuner (dvs. Oslo og omegn) er foreldrenes kostnader høyest, mens kostnadene er lavest i de mest perifere kommunene. Sammenhengen er stort sett lineær. Imidlertid er det også tydelig at lavinntektsandelen¹⁶ ikke har noen klar sammenheng med kostnadsnivået.

¹⁵ Lavinntekt er i dette tilfellet definert som en gjennomsnittlig inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala) i en treårsperiode på under 60 prosent av mediangjennomsnittet i samme treårsperiode (se <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/inntekt-og-formue/statistikk/inntekts-og-formuesstatistikk-for-husholdninger>).

¹⁶ Lavinntektsandelen er her illustrert ved at vi har delt inn kommunene i fire grupper, der den laveste/første fjerdedelen består av den fjerdedelen (25 prosent) av kommunene som har lavest andel innbyggere med lavinntekt, og den høyeste/siste fjerdedelen har størst andel med lavinntekt.

Tabell 5.1 Gjennomsnittlig nivå på familiekostnader til fritidsaktiviteter etter sentralitet og lavinntektsandel (N = 2 139)

Sentralitet		Lavinntekt	
Kategori	Snitt	Kategori	Snitt
1 (mest sentral)	5,17	1 (laveste fjerdedel)	4,78
2	4,76	2	4,71
3	4,57	3	4,37
4	4,27	4 (høyeste fjerdedel)	4,69
5	4,09		
6 (mest perifer)	3,69		

Kilde: Foreldreundersøkelsen og kommunedata fra SSB. Snittet på kostnadsnivået er basert på spørsmålet: *Omtrent hvor mye penger brukte din husstand samlet på barnas organiserte fritidsaktiviteter i løpet av det siste året, inkludert medlemskontingent, deltakeravgift, utstyr, sommer/ferieaktiviteter m.m.? (1 «Mindre enn 500 kr» til 9 «mer enn 100 000 kr»)*

Dykker man mer ned i disse kostnadsforskjellene etter sentralitet, er det lite systematikk i hvilke aktiviteter og typer av kostnader som særlig driver forskjellene. Eksempelvis er det ikke noe tegn på at sentralitet (eller lavinntekt for den saks skyld) har større betydning for kostnadene til foreldre med barn på kulturaktiviteter i forhold til hvis barna driver med andre aktiviteter.

Ser man isolert sett på ulike kostnadstyper for kulturaktivitet, dvs. (i) kontingent og deltakeravgift, (ii) utstyr og klær, og (iii) stevner, samlinger og turer, så er det heller ikke slik at bare en av typene driver kommuneforskjellene. På tvers av alle tre typene peker foreldre i de mest sentrale kommunene på de høyeste kostnadene, mens foreldre i de mest perifere kommuner har det laveste kostnadsnivået.

Dette tyder på at forskjellene mellom senter og periferi er et uttrykk for generelt forskjellige «markeder» for fritidsaktiviteter i by og på bygd, hvor foreldre i storbyområder har flere aktiviteter å melde barn på, og de enkelte aktivitetene gjerne har et annet innhold og dermed en annen pris (i tillegg til at det f.eks. er høyere driftskostnader i byene).

Er det en geografisk dimensjon i foreldres syn på fritidsaktiviteter?

Selv om kostnadsnivået på fritidsaktiviteter, herunder kulturaktiviteter, varierer etter hvor man bor (målt ved sentralitet), betyr det ikke nødvendigvis at geografi er en vesentlig faktor når det gjelder økonomiske barrierer i barn og unges deltakelse. I de mest sentrale kommunene er husstandsinnkomsten også generelt høyere, og derfor er de høyere prisene på fritidsaktiviteter ikke nødvendigvis noen større byrde enn prisene for familier i mer perifere kommuner.

Tabell 5.2 viser foreldres syn på om kostnadene til fritidsaktiviteter generelt er for høye, etter sentralitet. Ideen om at foreldre i sentrale kommuner automatisk tåler høyere kostnader, stemmer ikke med resultatene. Tvert imot er det slik at det er markant flere foreldre som er helt enige i at kostnadene er for høye, i de mest sentrale kommunene (27 prosent) enn i de mest perifere (10 prosent). Forskjellen mellom foreldrenes syn er tydeligst i ytterpunktene av sentralitetsmålet, mens bildet er mindre klart for midtkategoriene (f.eks. når vi sammenligner kategori 2, 3 og 4).

Vi har delt foreldrevurderingen etter om deres barn drev med kulturaktivitet eller ikke, for å se om den geografiske dimensjonen var særlig tydelig for noen bestemte aktiviteter, men fant ingen forskjeller. Mønsteret gjelder altså fritidsaktiviteter generelt.

Tabell 5.2 Syn på om kostnadene til fritidsaktiviteter er for høye, etter sentralitet (prosent, N = 2 197). Prosent

Sentralitet	Helt enig	Delvis enig	Verken eller	Delvis uenig	Helt uenig
1	28	41	17	11	2
2	23	41	22	10	4
3	26	36	21	12	5
4	21	37	25	13	4
5	17	34	28	17	4
6	10	39	24	20	7
Snitt total	23	39	22	12	4

Kilde: Foreldreundersøkelsen og kommunedata fra SSB. Spørsmålsformulering: *Jeg synes det generelle kostnadsnivået for å delta i fritidsaktiviteter for barn og unge er for høyt.*

Til sist har vi sett på om det er kontekstuelle forskjeller i om kostnader blir nevnt som årsak til at foreldre ikke har barn på kulturaktiviteter. Som tabell 5.3 viser, er det ikke noe entydig mønster. Mest tydelig svarer et klart flertall av foreldrene i de mest perifere kommunene «helt uenig» på at det kostet for mye penger, men her må det tas forbehold om at det er relativt få observasjoner i denne kategorien.

Tabell 5.3 Kostnader som årsak til at barn og unge ikke er med på kulturaktivitet (N = 1 179). Prosent

Sentralitet	Helt enig	Delvis enig	Verken eller	Delvis uenig	Helt uenig
1	8	21	25	18	29
2	8	22	22	19	28
3	13	22	20	20	25
4	9	21	30	16	23
5	13	18	23	15	31
6	9	6	13	9	63
Snitt total	10	21	23	18	28

Kilde: Foreldreundersøkelsen og kommunedata fra SSB. Spørsmålsformulering: *Vi vil gjerne vite mer om årsaken til at barnet ditt/noen av barna dine ikke er med på organiserte kulturaktiviteter som f.eks. musikk, dans, teater eller liknende. Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander? Påstand: Koster for mye penger.*

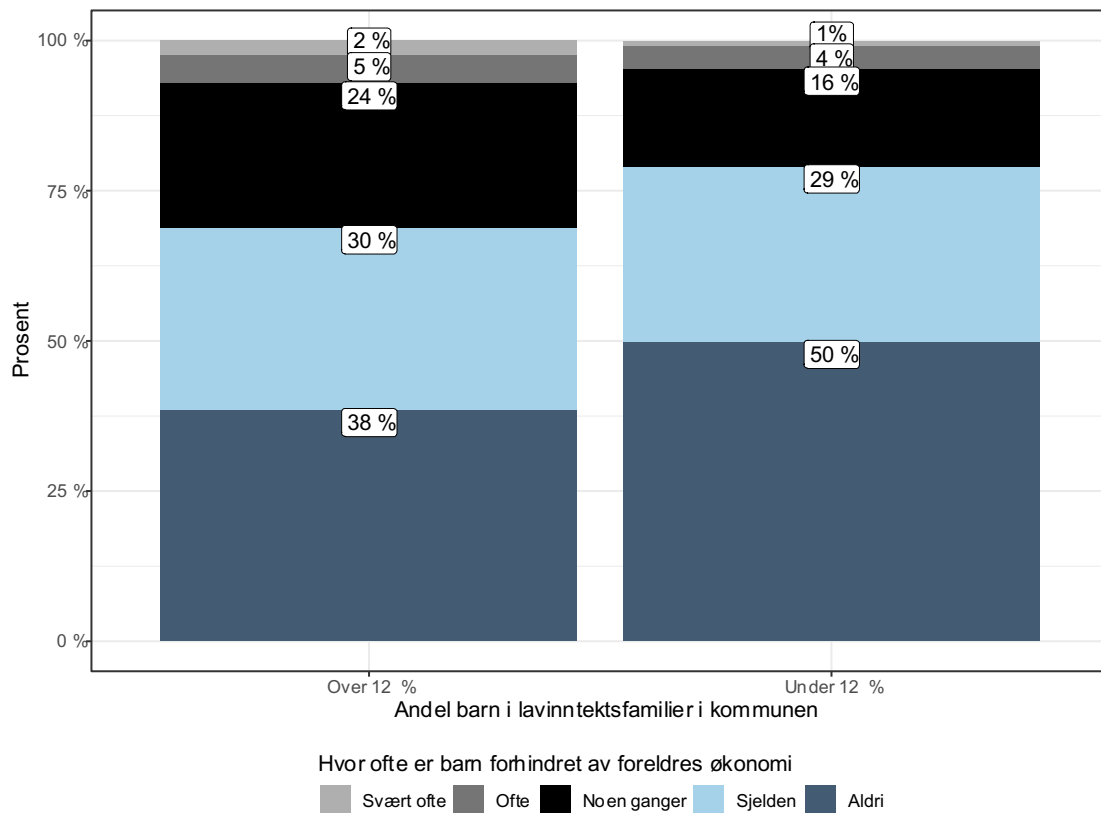
Det kan ytterligere bemerkes at vi ikke har funnet noen forskjeller i foreldres syn på kostnader etter lavinntektsandel. Vi har heller ikke funnet noen forskjeller i andelen av barn og unge som deltar i kulturaktiviteter, etter sentralitet og lavinntektsandel. Så selv om kommunekonteksten, spesifikt sentralitet, betyr noe for kostnadsnivå og opplevelsen av kostnadene som høye, så avspeiles ikke dette automatisk i graden av deltakelse.

Økonomiske barrierer og tiltak fra foreningenes perspektiv

I det følgende skal vi se nærmere på barrierer og tiltak på foreningsnivå i et kontekstuellt perspektiv. Hensikten er å utdype særlige deler av analysene i kapittel 2 og 4 ved å se på kontekstuelle variasjoner i erfaringer med økonomi som barriere, betydningen av tilskudd og foreningsressurser og tiltak knyttet til foreldreøkonomi. Den kontekstuelle dimensjonen vi setter søkelys på, er andel barn i lavinntektshusholdninger.

I foreningsundersøkelsen ble det stilt spørsmål om hvor ofte foreningene opplever at det finnes barn og unge som kan tenke seg å delta i foreningens aktiviteter, men som er forhindret fra å delta på grunn av familiens økonomiske situasjon. Dette spørsmålet fanger inn i hvilken grad foreningene erfarer økonomi som en barriere for deltakelse, men trenger ikke nødvendigvis å være en realitetsbeskrivelse. Likevel vil det være rimelig å forvente at foreninger som opererer i lokale kontekster med større sosioøkonomiske utfordringer, også i større grad opplever økonomi som en hindring.

Figur 5.1. Hvor ofte foreningene opplever at det finnes barn og unge som kan tenke seg å delta i foreningens aktiviteter, men som er forhindret fra å delta på grunn av familiens økonomiske situasjon, etter andel barn i lavinntektshusholdninger (over og under median)

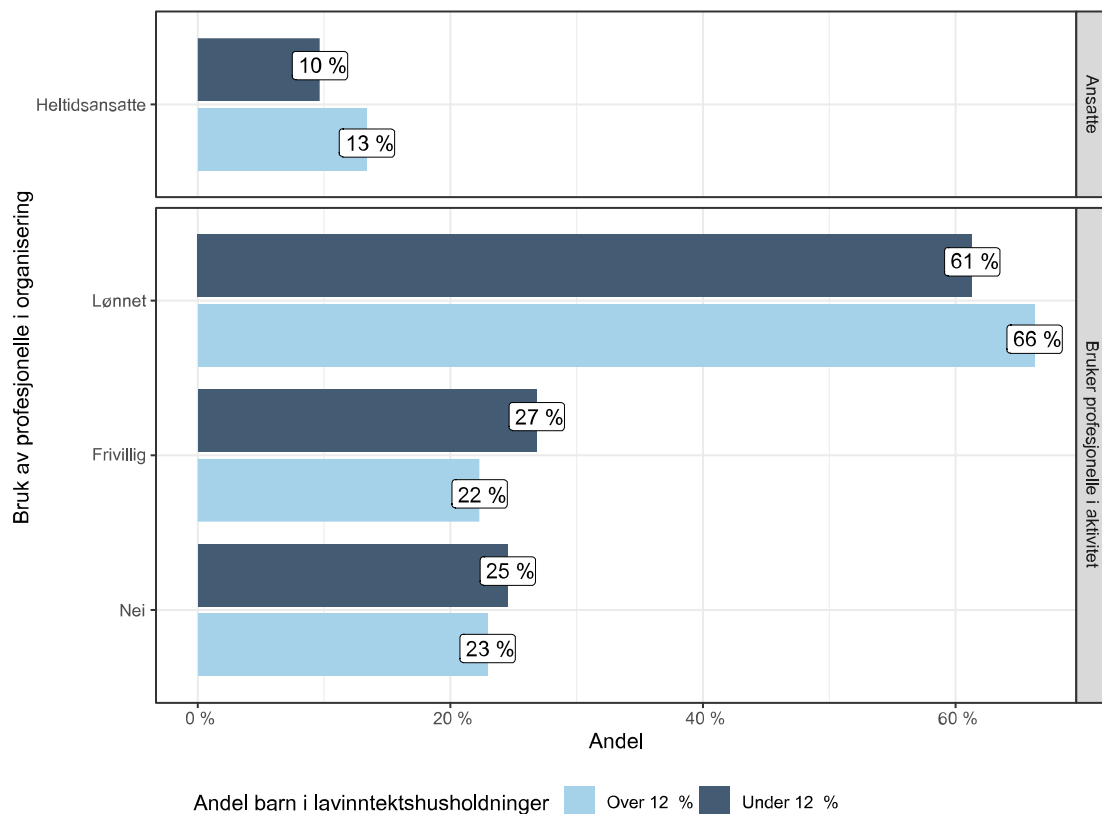
Kilde: Spørreundersøkelse til lag og foreninger og kommunedata fra SSB.

Figur 5.1 viser fordelingen på spørsmålet for foreninger i kommuner over og under medianen for andel barn i lavinntektshusholdninger (12 prosent). Vi finner at foreninger i kommuner der andelen barn i lavinntektshusholdninger ligger over medianen, noe oftere rapporterer at barn har blitt forhindret fra å delta i deres aktiviteter som følge av familieøkonomi. Andelen som svarer «noen ganger», er større i disse kommunene, med 24 prosent mot 16 prosent i kommuner med en lav andel barn i lavinntektshusholdninger. Samtidig er andelen som opplever dette «ofte» eller «svært ofte», lav i begge kommunekategoriene, med henholdsvis 7 og 5 prosent til sammen. Foreninger i kommuner med en høyere andel barn i lavinntektshusholdninger erfarer altså oftere økonomi som en hindring, men det er ikke nødvendigvis et utpreget problem i kommunene det gjelder. Det kan like mye være et uttrykk for at utfordringsbildet varierer noe mer i disse kommunene.

Et trekk ved foreningene som kan tenkes å variere mellom kommuner med lav og høy andel barn i lavinntektshusholdninger, er ressurser, blant annet i form av ansatte og frivillige. Ressursene som foreningene har, kan ha betydning for inkludering av barn og unge i aktiviteten og mulighetene for å motvirke økonomi som en mulig barriere for deltakelse. Foreninger i kommuner med

levetårsutfordringer kan for eksempel tenkes å ha færre frivillig- og ansattressurser, fordi de preges av svakere sosialt samhold og dårlig kommuneøkonomi. På den annen side kan det tenkes at nettopp fordi man ønsker å motvirke økonomiske barrierer fra offentlig hold og i sektoren selv, tilføres foreninger i slike områder mer penger (eksempelvis gjennom statlige tilskudd) og ansattressurser enn i andre kommuner, noe som også kan øke frivilligrekrutteringen.

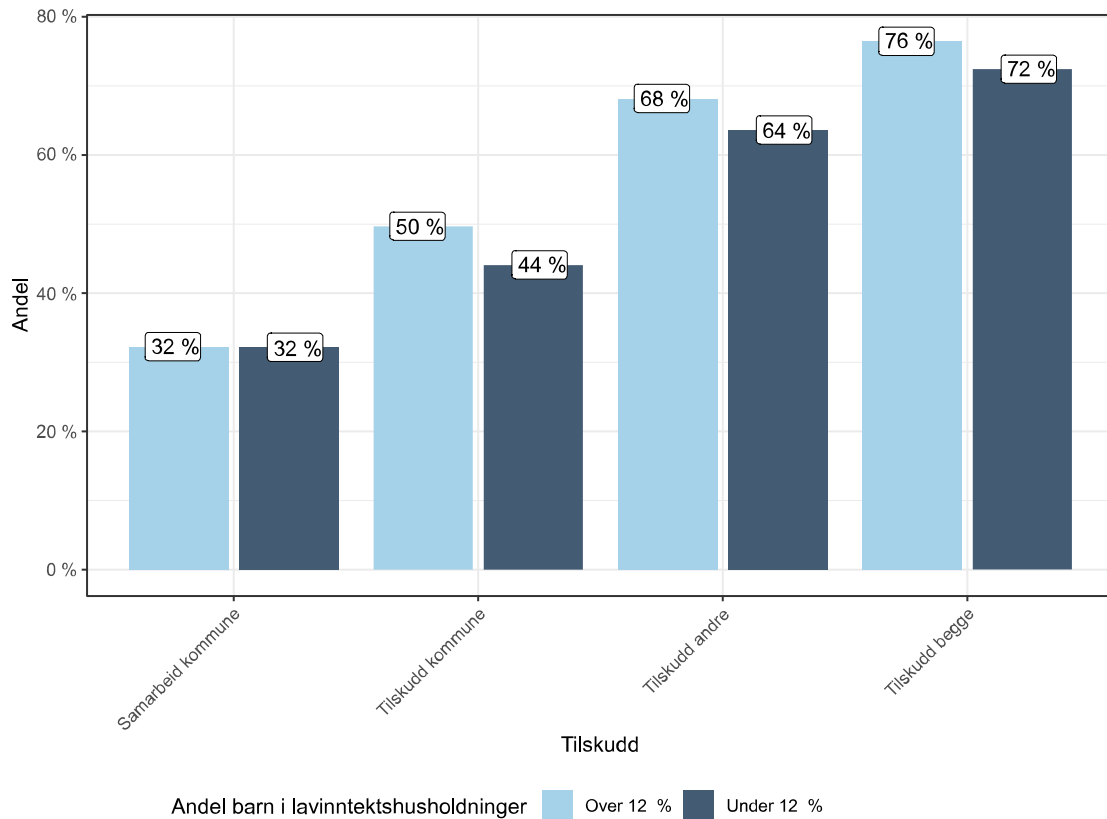
Figur 5.2 Andel foreninger med heltidsansatte, lønnede og frivillige, etter andel barn i lavinntektshusholdninger (over og under median)

Kilde: Spørreundersøkelse til lag og foreninger og kommunedata fra SSB.

Fra figur 5.2 finner vi først at foreninger i kommuner der andelen barn i lavinntektshusholdninger ligger over medianen, i litt større grad svarer at de har heltidsansatte. Samtidig viser figuren at foreninger i disse kommunene i litt mindre grad benytter seg av frivillige. Forskjellene er ikke store og må tolkes med forbehold om at de nødvendigvis ikke er substansielle, men de peker mot at det kan være forskjeller i ressurstilgangen. Når det gjelder bruk av profesjonelle utøvere i aktiviteten, er det derimot en litt større forskjell i favør av foreninger i kommuner med større levetårsutfordringer blant barn og unge. En forklaring på dette kan imidlertid være at disse kommunene oftere er bykommuner, der også tilgangen på profesjonelle utøvere er større.

Figur 5.3. Andel foreninger med tilskudd til foreninger, etter andel barn i lavinntektshusholdninger (over og under median)

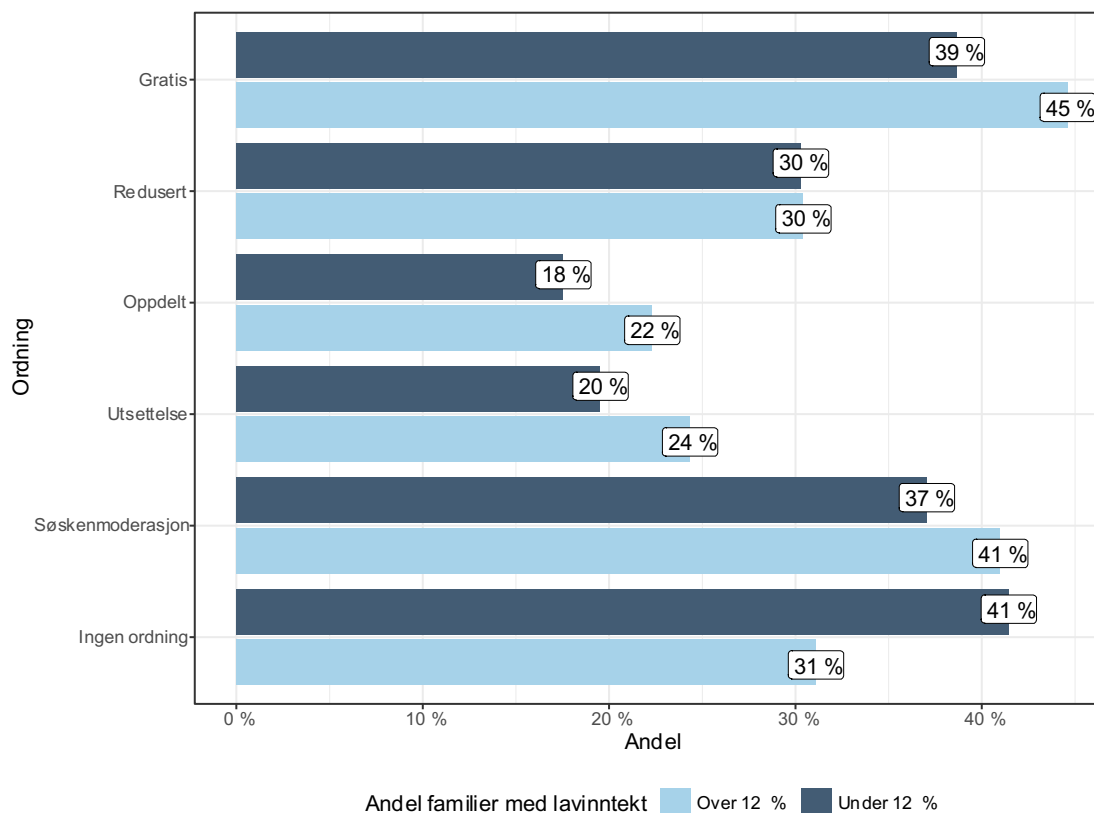

Kilde: Spørreundersøkelse til lag og foreninger og kommunedata fra SSB.

Figur 5.3 viser at foreninger i kommuner der andelen barn i lavinntektshusholdninger ligger over medianen, i større grad rapporterer å motta tilskudd fra både kommune og andre (stat og private). Sett i forhold til de forventningene vi skisserte ovenfor, kan det se ut til at foreningene i disse kommunene oftere tilføres ressurser i form av tilskudd, men at dette likevel ikke nødvendigvis omsettes i flere frivillig- og ansattressurser.

Når det gjelder mer konkrete ordninger som kan bidra til å redusere økonomiske barrierer, viser samtidig figur 5.4 at foreninger i kommuner der andelen barn i lavinntektshusholdninger ligger over medianen, i større grad har ordninger for gratis kontingent eller deltakeravgift samt for oppdelt og utsatt betaling. Det er mulig at de økonomiske ressursene som foreningene tilføres blant annet gjennom tilskudd, i første rekke brukes for å finansiere slike ordninger.

Figur 5.4. Andel foreninger med egne ordninger for redusert betaling eller dekking av manglende betaling, etter andel barn i lavinntektshusholdninger (over og under median)

Kilde: Spørreundersøkelse til lag og foreninger og kommunedata fra SSB.

Kulturaktiviteter i kontekst: Funn fra intervjuer og spørreundersøkelse til foreningene

Avslutningsvis i dette kontekstkapittelet vil vi fremheve funn fra intervjuene, fra de åpne svarene på spørreundersøkelsen til foreningene og fra e-posthenvendelsene vi fikk fra foreninger som hadde kommentarer til spørreundersøkelsen, som går nettopp på dette med konteksten som den respektive kulturaktiviteten inngår i.

For det første er det en god del kulturaktiviteter som ikke arrangerer løpende eller jevnlig aktiviteter for barn og unge, men som har gratis arrangementer eller lavkostnadsarrangementer typisk én eller flere ganger i året. Dette kan dreie seg om et bredt spekter av kulturaktiviteter som er frivillig organisert, f.eks. samtidsmusikk, museer, kunstgallerier, fortelling/formidling/teater, film, dans, kystlag, historielag og sjakklag. Flere av disse årlige aktivitetene og arrangementene holdes i samarbeid med kommunen, gjerne på skolen eller på biblioteket. Et kystlag forklarer:

Vårt hovedformål er kystkultur og vern gjennom bruk. Ikke så veldig attraktivt for barn/ungdom. Men når vi arrangerer strandryddinger og

andre aktiviteter tilknyttet fiske og kystfriluftsliv, er de lette å engasjere. Vi samarbeider godt med skolen i kommunen om dette, ei uke i september hvert år.

En annen del av konteksten som mange kulturaktiviteter opererer i, er at aktiviteten i seg selv gjør det vanskelig å rekruttere barn og unge. Flere foreninger sier at de ønsker aktivitet for barn og unge, men enten sliter de med å få til dette, eller så har de ikke har kommet i gang ennå. Den generelle økonomien og frivilligressurser begrenser dessuten mulighetsrommet for å arrangere aktiviteter for barn og unge. Et historielag sier det slik:

Et historielag har vanskelig for å rekruttere barn og ungdom. Men vi håper at samarbeidet med skolen kan øke interessen.

En tredje ting er at kulturaktiviteter for barn og unge også rommer årlige store kulturhendelser som spel og festivaler. Begge deler engasjerer mange barn og unge som deltakere og/eller frivillige, og det pekes på at aktiviteten er gratis. En informant innen spel forklarer:

Vårt kulturfelt har veldig mye for barn og unge. Det er veldig mye kultur som ikke er knyttet til individuelle medlemskap. Vi møter på dette i Kulturalliansen, hvor de bare registrerer enkeltmedlemmer. Men mange kulturnettverk registrerer ikke enkeltmedlemmer, men driver omfattende kulturvirksomhet.

Et moment som også trekkes frem i denne sammenhengen, er at slike kulturnettverk som spel og festivaler gir viktig arbeidstrening for barn og unge og er for noen også en vei inn i en jobb innen kulturlivet.

For det fjerde vil vi nevne at forskjeller mellom lokalsamfunn er noe som kulturfrivilligheten også prøver å håndtere så godt som mulig i praksis. En respondent i spørreundersøkelsen fremhever:

Det hadde vært interessant om dere spurte hvor aktiviteten er. Vi har orkester i bydel Alna, en bydel med betydelig lavere gjennomsnittsinntekt enn for eksempel Vestre Aker, hvor jeg også jobber i strykeorkester. Det er enorm forskjell på hva som er for mye penger for gjennomsnittsfamilien i Alna og i Vestre Aker. Og det tror jeg barna vet fra veldig tidlig av. Jeg har lært meg å ikke svare «ja» når barn på Haugerud spør om det koster noe å gå i orkesteret, for da vet jeg at de slår tanken fra seg med en gang og bare går videre. Hvis jeg svarer at det er mulig å gå gratis, da ser jeg at de lyser opp og ofte fortsetter de å spørre om orkesteret.¹⁷

---

¹⁷ Merk at vi har kommunenummeret til de foreningene som svarte på utsendelsen via Frivillighetsregisteret, men vi har ikke spurt om nærmere lokasjon i spørreundersøkelsen. Dette kan imidlertid være interessant i fremtidig forskning på kostnader.

Det er også et dilemma for foreningene at det er støtteordninger som ikke dekker hele aktiviteten, noe som gjør det vanskelig å dekke kostnader for foreldrene. Dette kan vi illustrere med et eksempel fra levekårsutsatte områder i Oslo. Eksemplet får også frem dette med at foreningenes og familienes utgifter stiger med prisstigningen i samfunnet, men at ordningene tenderer til å ha samme nominelle verdi, noe som er en kraftig reell nedgang i dyrtiden:

Støtten til medlemsavgift etc. fra bydelene (Stovner og Alna) er meget kjærkommen for mange å søke om. Men satsene burde kanskje heves fra de 3 000 per år det er nå, siden utgiftene, f.eks. prisene på innleie av kulturskolens personell og annet, stiger hvert år. Det koster over 8 000 per år å delta i undervisning og orkester, og instrumentleie kommer i tillegg (450 per semester). Så støtten er mindre enn en tredel av det det koster. De som har flere barn, sliter tungt.

Samtidig er det også flere som ønsker bredere tilskuddsordninger som dekker alle, ikke bare dem som ikke har mulighet til å betale – ikke minst på grunn av dyrtiden. Det kommer også frem i datamaterialet at det ikke nødvendigvis er de som ikke har råd, som lar være å betale. En foreningsleder innen dans spesifiserer:

Vi har fått tilskudd av kommunen for deltakelse av minoritetsspråklige familier i ballett- og yogaaktiviteter, men det var midler delt ut til kommuner av Likestillingsdepartement. Skulle gjerne ha fått fast støtte/tilskudd for alle barnas familier siden utgifter for ballettaktiviteten er store, og i tillegg må de ha ekstra kostnader: f.eks. kjøpe billetter til teater/kulturhus og antrekk som drakter og tåspisso er kostbare.

En annen generell tendens dekkes av dette sitatet fra en respondent i spørreundersøkelsen:

Muligheten for egeninntekt (sponsor og billettinntekter) er blitt betydelig dårligere/vanskelig etter pandemien. Uten offentlig støtte og stor frivillig innsats måtte vi lagt ned.

Til slutt avdekker også undersøkelsene våre at det er mange som vurderer kostnader som en seleksjonsmekanisme inn i aktivitet, og at problemet kan være større enn foreningene har oversikt over:

Jeg vil legge til at i den grad vi opplever at vårt prisnivå utestenger noen som ønsker å delta, så er det grunn til å anta at dette problemet er mye større enn det vi kommer direkte i kontakt med. Vi vet ikke hvilke grunner de som aldri melder seg på, har for å ikke gjøre det. De som sliter økonomisk, vil ofte ikke bli synlige. Når vi sier at vi av og til møter dette problemet, så er det grunn til å anta at det gjelder mange flere som aldri kommer til oss i utgangspunktet. Vi ønsker mye mer hjelp til å kunne tilby

gratisplasser, da vi er smertelig klar over at vår aktivitet er kostbar pga. nødvendigheten av individuell opplæring fra profesjonelle musikere.

Det er derfor viktig at funnene i denne rapporten kontekstualiseres i lys av det som kommer frem i dette kapitlet.

Oppsummering

Vår analyse av hvordan kommune kontekst spiller inn på foreldres kostnadsnivå og syn på kostnader, viser overordnet sett flere likheter enn forskjeller på tvers av geografi (målt ved sentralitet) og levekår (målt ved andel lavinntektsfamilier). Særlig andelen av lavinntektsfamilier har vist seg å ha liten sammenheng med kostnader på fritidsaktiviteter. Sentralitet har en viss betydning, på den måten at kostnadsnivået er høyere i sentrale kommuner som Oslo enn i perifere kommuner. Andelen av foreldre som opplever kostnadene som for høye, er også større i sentrale enn i perifere kommuner, og man kan dermed snakke om at kostnadsbyrden muligens er større i de sentrale kommunene. Dette er imidlertid ikke noe som direkte avspeiler seg i deltakelsen. Og det er også verd å bemerke at disse geografiske forskjellene i kostnader og synet på kostnader ikke gjelder kulturaktiviteter spesielt, men angår fritidsaktiviteter for barn og unge generelt.

Analysene av foreningsdata viser at kulturforeninger i kommuner med en høyere andel barn i lavinntektshusholdninger oftere opplever familieøkonomi som en hindring for barn og unges deltakelse. Foreningene i disse kommunene kan ha utfordringer med ressurstilgang, noe som kan gjøre det vanskelig å motvirke økonomiske barrierer på lengre sikt. Samtidig ser det ut til at disse foreningene oftere tilføres tilskudd og i større grad har egne ordninger for gratis deltakelse og for utsatt og oppdelt betaling. Slike tiltak er viktige for å sikre deltakelse fra barn og unge i lavinntektsfamilier.

Gjennomgangen av kvalitative data i dette kapitlet peker på at kulturaktiviteter innen kulturfrivilligheten pågår i ulike kontekster. Det er viktig å merke seg at kulturfrivilligheten arrangerer og gjennomfører en god del gratis og lavterskel kulturaktiviteter som ikke fanges opp av de kvantitative dataene fordi disse aktivitetene ikke er regelmessige, men arrangeres f.eks. på årlig basis. Her finner vi et bredt spekter av kulturaktiviteter som er frivillig organisert, f.eks. samtidsmusikk, museer, kunst, fortelling/formidling/teater, film, dans, kystlag, historielag og sjakklag. Mange av de hendelsesbaserte aktivitetene arrangeres i samarbeid med kommunen, f.eks. på skolen eller på biblioteket. Slike aktiviteter er også en del kulturfrivillighetens ønske om å nå bredere ut til barn og unge.

6 Oppsummering og konklusjon

I denne rapporten har vi kartlagt kostnader, foreldrebetaling og kostnadsdrivere i kulturaktivitetene og tiltak for å redusere økonomiske barrierer i kulturfrivilligheten. Vi har gjennom en rekke ulike datakilder også sett på i hvilken grad økonomi er en barriere for barn og unges deltakelse i kulturfrivilligheten. Vi har dessuten sett på kulturforeningenes forhold til tilskuddsordninger og i hvilken grad vi finner belegg for at støtte fra disse bidrar til å redusere kostnadene for å delta i aktivitetene. I tillegg har vi sett på hvordan kostnad, barrierer og tiltak varierer med den lokale konteksten som aktiviteten inngår i. Vi har helt konkret forsøkt å besvare syv ulike spørsmål:

1. **Hva koster det å delta i organisert kulturfrivillighet for barn og unge i grunnskolealder?**
2. **Hva er kostnadsdriverne?**
3. **Hvordan påvirker kostnader deltakelsen i kulturfrivilligheten?**
4. **Er økonomi en særlig barriere for deltakelse, og hvilke kostnader er særlig utfordrende?**
5. **Benytter kulturfrivilligheten seg av etablerte tilskuddsordninger for å senke kostnadsnivået for aktiviteten?**
6. **Hvilke tiltak kan bidra til å senke økonomiske barrierer for deltakelse i kulturfrivilligheten?**
7. **Hvordan varierer kostnader, økonomiske barrierer og tiltak etter faktorer på kommunenivå?**

Disse spørsmålene er besvart gjennom bruk av originale data fra spørreundersøkelser til foreldre og kulturforeninger, intervjuundersøkelser med foreldre og foreningsledere i kulturfrivilligheten og Ung i Oslo. I tillegg har vi koblet på data fra SSB og Frivillighetsregisteret samt tilskudd.no.

Trianguleringen av datakilder viser at økonomi ikke oppleves som en **særlig** barriere for å delta i kulturaktiviteter. På tvers av de ulike undersøkelsene finner vi andre hovedgrunner til at barn og unge ikke deltar, og andre barrierer som i større grad oppleves å forhindre deltakelse og rekruttering blant barn og unge. Likevel finner vi også noen tydelige tegn på at økonomi spiller en rolle – også for aktiviteter innen kulturfrivilligheten og for aktiviteter hvor kulturfrivilligheten spiller en viktig rolle, slik som kulturskole. I det følgende vil vi tegne opp de ulike nyansene og gi oppsummerende svar på de syv ulike spørsmålene.

Kostnadsnivå og kostnadsdrivere

Kostnadsnivået i kulturaktiviteter for barn og unge slik det rapporteres av foreldrene, ligger på nivå med eller litt under det generelle nivået for fritidsaktiviteter, som for eksempel idrett. Kostnadsnivået er samtidig ikke det samme for alle aldersgrupper, og det varierer også en del mellom ulike

aktivitetstyper. Generelt sett er det billigere for barn enn ungdom. Korps og orkester, dans og teater, revy og spel har de gjennomgående høyeste kostnadene, selv om enkelte andre typer aktiviteter (for eksempel kor og annen sang, dataspill og filmklubb og liknende) har relativt høyere kostnader for ungdom enn barn. Når vi gjøre en mer konkret sammenlikning med kostnader i idretten, ligger kostnadene for de fleste kulturaktivitetene en del lavere, med unntak av kostnadene for korps og orkester som er på nivå med det det koster å delta i idrett med lave eller middels kostnader.

Kontingent og/eller deltakeravgift er en driver av total kostnaden i kulturaktiviteter, mens utstyr ofte er basert på utlån eller innebærer lave kostnader. Kulturforeningene er også ofte nødt til å bakte inn deler av kostnader til f.eks. dirigent, instruktør eller pedagog som en del av kontingenten eller medlemsavgiften, siden det er vanskelig å få støtte til daglig drift. Kostnader for honorar til profesjonelle er dermed en kostnadsdriver for kulturfrivilligheten, en kostnadsdriver som generelt sett virker å være sterkere her enn for andre typer fritidsaktiviteter som f.eks. idrett, hvor frivillige trenere er utbredt.

Instrumenter er dyre, men her finnes det gode tilskuddsordninger for foreningene og gode utlånsordninger for barn og unge, selv om noen også – i takt med at barnet blir eldre – kjøper egne instrumenter. Kjøp av instrumenter kan dermed være en kostnadsdriver med alderen. Andre kostnader som noteark, kor-t-skjorter og koryakker, uniformer og PC-er er også gjerne en del av en utlånsordning, hvor barn og unge leverer dette tilbake etter bruk eller når de slutter. Imidlertid er det indikasjoner på at utlån av utstyr finansieres gjennom høyere kontingent i tillegg til gjennom tilskudd. Utlån er et område hvor kulturfrivilligheten skiller seg fra idretten, hvor flere idretter krever en del utstyr. Kulturfrivilligheten har også stort sett gode ordninger for gratis lån eller redusert leie av lokaler gjennom samarbeid med kommunen generelt, og skole, kulturskole og bibliotek spesielt. Lokaler er dermed ikke en fremtredende kostnadsdriver for kulturforeningene, selv om lokaler til arrangementer som konsert eller forestilling kan være dyrt.

Kostnader og deltakelse

Når det gjelder hvordan kostnader påvirker deltakelsen i kulturfrivilligheten, finner vi at 6 av 10 foreldre synes det generelle kostnadsnivået for å delta i fritidsaktiviteter for barn og unge er for høyt. Omtrent en tredjedel av foreldre gir uttrykk for at kostnadsnivået i kulturaktiviteter er for høyt, uavhengig av aldersgruppe. Analysene viser imidlertid at foreldre flest generelt sett ikke synes kostnadene i kulturaktivitetene er for høye.

Det er en sosial gradient i opplevelsen av kostnader, der foreldre på lavere inntektsnivåer i større grad opplever kostnadene som for høye enn de på høyere nivåer. Det er imidlertid også andre forhold som kan utgjøre barrierer for deltakelse: Vi finner for eksempel at et flertall av foreldrene opplever at byrden i aktiviteten er skjevfordelt, ved at det alltid er de samme foreldrene som stiller.

En overvekt av foreldre er likevel uenige i at den frivillige innsatsen som kreves i kulturaktiviteter, er for høy. Analysene fra foreldreundersøkelsen viser dessuten at kostnader ikke er noen hovedårsak til at barna ikke deltar på kulturaktiviteter. Snarere handler det om at barna foretrekker andre aktiviteter, der særlig idrett ser ut til å være en sterk konkurrent. Dette er noe vi også finner i analysene av de andre datakildene. Når det gjelder hvorfor foreldrene eventuelt sa nei til at barna kunne begynne i kulturaktiviteter, er manglende tid i hverdagen og krav til dugnadsinnsats de viktigste motivene.

Tekstboks 6.1 Økonomiske barrierer og tiltak i kulturfrivilligheten

I denne kartleggingen kommer det frem ulike typer kostnader knyttet til barn og unges deltakelse i kulturfrivilligheten som hver for seg eller i sum kan oppleves som økonomiske barrierer for den enkelte familie. Kort oppsummert er disse barrierene (kostnadene):

- Kontingent og/eller deltakeravgifter
- Inngangspenger til konserter, forestillinger og andre arrangementer
- Egenandeler i forbindelse med turer, arrangementer og samlinger
- Betaling av sommerskole og/eller kurs i ferier
- Utstyr og klær til aktiviteten
- Foreldreinnsats i form av timer (eller penger*) til nytte for foreningen

Til tross for disse kostnadene viser likevel trianguleringen av datakilder i denne rapporten at økonomi ikke oppleves som en særlig barriere for deltakelse blant barn og unge i kulturaktiviteter. Det er andre faktorer som i stort påvirker deltakelse mer. I tillegg finnes det en rekke ulike tiltak for å motvirke de økonomiske barrierene:

- Foreningenes egne ordninger for å dekke betaling eller betalingsreduksjon for de som ikke har mulighet til å betale kontingent og/eller deltakeravgift
- Søskenmoderasjon
- Lave billettpriser eller gratis inngang til konserter, forestillinger og andre arrangementer
- Subsidiering av egenandeler i forbindelse med turer, arrangementer og samlinger
- Subsidiering av sommerskole og/eller kvote med gratisplasser
- Utlånsordninger for utstyr og klær
- Gode ordninger for lån/bruk av f.eks. kommunale lokaler til øvelser
- Samarbeid med kommunen (deriblant kulturskolen og skolen) og/eller andre organisasjoner
- Tilrettelegging av informasjon og oppgaver for å håndtere at foreldre har ulike utgangspunkt for foreldreinnsats

Disse tiltakene er ofte finansiert av lokale, nasjonale og/eller private tilskuddsordninger, kommunen eller paraplyorganisasjonen. Mange tilskuddsordninger er også rigget slik at foreningen, familien eller andre som kjenner barnet kan søke direkte om kontingentstøtte for flere barn eller det enkelte barn. En barriere for å få dette til å fungere er imidlertid manglende kjennskap om disse ordningene og at foreningene ikke har full informasjon når det gjelder omfanget av økonomi som en barriere blant barn og unge. God informasjon om slike støtteordninger og lav terskel for å kunne søke på dem er derfor viktig.

*Salg av varer til inntekt for foreningen kan f.eks. også innebære at foreldrene selv kjøper varene.

Triangulering av datakildene viser hovedsakelig at økonomi ikke oppleves som en særlig barriere for deltakelse i kulturaktiviteter. I analysene av Ung i Oslo er barn og unges manglende lyst til å delta hovedgrunnen som de selv oppgir, men denne grunnen er mer utbredt blant dem med høy sosioøkonomisk status, som også i større grad er aktive i flere aktiviteter. Unge med foreldre med lavere sosioøkonomisk status oppgir også skolebytte oftere som en grunn til at de har sluttet med en kulturaktivitet, enn unge med foreldre med høy sosioøkonomisk status. Det er også verdt å merke seg at en større andel blant dem med lav sosioøkonomisk status oppgir kostnader/økonomi som grunn til at de har sluttet med kulturaktivitet (2 prosent oppgir dette) sammenliknet med unge med høy sosioøkonomisk status (3 promille oppgir dette).

Et knapt flertall av foreningene svarer at de har opplevd at barn og unge har vært forhindret fra å delta som følge av økonomi, men i de aller fleste tilfeller er dette bare noen ganger eller sjelden. Til gjengjeld er det et stort mindretall som aldri har opplevd dette. Foreninger innen dans, korps og orkester opplever i større grad og oftere økonomi som et hinder for deltakelse. På spørsmål om ulike typer hindre for barn og unges deltakelse i aktiviteter nevnes imidlertid familieøkonomi av et lite mindretall (16 prosent) av foreningene. Viktigere er blant annet konkurranse fra andre tilbud, manglende forståelse fra foreldre for foreningens tilbud og aktivitet og manglende interesse.

Intervjuene med foreldre og foreninger fremhever heller ikke økonomi som noen særlig barriere, men det pekes likevel på at musikkundervisning er dyrt, og at kjøp av instrumenter kan bli en økonomisk barriere når barna blir større og vil ha eller trenger sitt eget (når de har vokst fra det som tilbys innen utlån). Dermed nevnes også kostnader oftere i sammenheng med kulturskolen og de aktivitetene som har tangeringspunkter inn mot denne, slik som korps og orkester. I intervjuene pekes det også på at det er vanskelig å vite omfanget av dem som opplever økonomi som en barriere, da mange av disse trolig ikke søker seg til aktiviteten i utgangspunktet.

Når det gjelder kostnader målt i foreldreinnsats, er bildet sammensatt. Vi ser at foreldrene rapporterer at foreldreinnsats er en større grunn til at barnet kan la være å begynne med kulturaktivitet, enn det er for å la være å begynne med idrett – samtidig veier økonomiske hensyn tyngre for å la være å begynne med idrett, enn det gjør for å la være å begynne med en kulturaktivitet. Funn fra intervjuene med foreningene og intervjuene med foreldrene nyanserer foreldreinnsatsen og fremhever ikke dette nødvendigvis som en særlig barriere for deltakelse. I foreldrintervjuene kommer det frem at litt foreldreinnsats må påregnes, men at dugnadsinnsatsen varierer noe med aktiviteten. Informantene fra korpsiden mener korps har et ufortjent rykte for å være spesielt dugnadstungt blant foreldrene, og peker på at de kan bli flinkere til å kommunisere hva som kreves av dugnad i utgangspunktet. I sum peker likevel undersøkelsene våre på at kulturfrivilligheten har «skjulte» kostnader i form av foreldrevolvering og dugnad, og at dette er noe som kan påvirke det totale kostnadsbildet når foreldre skal velge og prioritere mellom aktiviteter.

Tilskudd og tiltak

Når det gjelder tilskudd og tiltak, viser både spørreundersøkelsen til foreningene og intervjuene med ledere i foreningene at kulturfrivilligheten benytter seg av en rekke lokale, nasjonale og private støtteordninger og andre ulike tiltak for å redusere kostnadene. Vi finner ingen tydelig sammenheng mellom mediankontingent og tilskudd: Det er ikke slik at mediankontingenten innenfor hver aktivitetskategori er lavere dersom foreningene rapporterer å ha mottatt tilskudd. Men dette kan blant annet skyldes at foreninger baker inn kostnader til drift i kontingenten, ettersom tilskuddsordningene i stor grad er rigget mot støtte til prosjekter eller utstyr og ikke drift, slik foreningene oppgir i intervjuene. Dette støttes av analysene av gjennomsnittskostnad for utstyr og sommerskole (som kan være mer prosjektbasert), gruppert etter om foreningene rapporterer å ha mottatt tilskudd eller ikke. Her ser vi at gjennomsnittlig kostnad for både utstyr og sommerskole er rimeligere dersom man mottar tilskudd. Samtidig ser vi at kostnadene til utstyr øker med alderen. I intervjuene og svarene på åpne spørsmål i spørreundersøkelsen kommer det frem at sammenhengen mellom kostnadsnivå og tilskudd er positiv, men det er delte meninger om tilskuddsordningene i seg selv, hvor flere ønsker mer løpende søknadsfrister, enklere rapportering og mer forutsigbarhet. Foreningsundersøkelsene avdekker også en økonomisk bevissthet blant foreningene. Det kan se ut som om denne er et resultat av de siste årenes ordskifte om kostnader, politikk for å støtte opp om fritidserklæringen (hvor tilskuddsordninger er et viktig virkemiddel) og dagens dyrtid. Foreningene sier også at det er blitt vanskeligere å få sponsorstøtte etter pandemien, slik at tilskudd har blitt enda viktigere for økonomien enn det var tidligere. Dette trenger imidlertid ikke skyldes pandemien, men kan også være et resultat av dyrtiden.

Mange foreninger har egne ordninger for redusert, oppdelt eller gratis betaling. Det er kun 37 prosent som oppgir at de ikke har dette. Grunner til å ikke ha dette kan være at aktiviteten er gratis i utgangspunktet, eller at man foretrekker å vise til f.eks. kommunenes ordninger i stedet for å være et mellomledd. I intervjuene kommer det frem at subsidiering eller ekstern fullfinansiering av arrangementer (deriblant konserter, forestillinger, dataparty, sommerskole, turer og liknende) er høyt på radaren i kulturfrivilligheten, slik at familie og/eller barn og unge i større grad kan delta på disse. Gode ordninger for bruk av lokaler må også ses på som et tiltak for å holde kostnadene nede både for foreningen selv og den enkelte familien og kan være en del av forklaringen på nokså lave kontingenter.

Vi finner også at samarbeid med kommunen (deriblant skole, kulturskole og bibliotek samt kirken) og andre organisasjoner er et viktig tiltak både for å tilrettelegge for god aktivitet og for å holde kostnadene nede, men at dette samarbeidet ikke alltid ivaretar kulturfrivillighetens behov og interesser. Vi ser også at selv om kostnadsbevisstheten er høy, veies også hensynet til kunstnerisk kvalitet og aktivitetens egenart tungt, slik at det ikke er alle kostnader som kan kuttes (slik som f.eks. kostnader til å leie inn profesjonelle musikere til en korkonsert til tross for økte satser).

Kulturfrivilligheten i kontekst

Kommunekonteksten spiller i liten grad inn på foreldres kostnadsnivå og syn på kostnader. Analysene her viser overordnet sett flere likheter enn forskjeller på tvers av geografi (målt ved sentralitet) og levekår (målt ved andel lavinntektsfamilier). Vi finner imidlertid at foreninger i kommuner med en høyere andel barn i lavinntektshusholdninger oftere opplever familieøkonomi som en hindring for barn og unges deltakelse. Foreningene i disse kommunene kan ha utfordringer med ressurstilgang, som kan gjøre det vanskelig å motvirke økonomiske barrierer på lengre sikt. Samtidig er det en tendens til at disse kommunene har foreninger som også oftere mottar tilskudd, og som i større grad har egne ordninger for gratis deltakelse og for utsatt og oppdelt betaling, noe som er viktig for å sikre deltakelse fra barn og unge i lavinntektsfamilier.

Intervjuene blant foreningene og de åpne svarene i spørreundersøkelsen til foreningene avdekker også at en stor del av kulturfrivilligheten har gratis eller rimelige aktiviteter for barn og unge, men at disse f.eks. arrangeres årlig eller med kortere eller lengre intervaller mellom seg. Dette kan være alt fra spel, sjakk, festival, filmvisninger, kunstoppsetninger, strandrydding og andre typer for kystvern til formidling av dans, musikk, historie eller fortelling.

Fellesnevneren her er at aktivitetene ofte er åpne for alle og ikke er medlemsbasert. Slike aktiviteter skjer ofte gjennom kommunen, deriblant skolen og biblioteket, og kan være en viktig inngangsport for alle familier til kunst- og kulturopplevelser. Den lave terskelen gjør det også enkelt for lavinntektsfamilier å delta på disse arrangementene. Formålet med denne kartleggingen var først og fremst å undersøke økonomiske barrierer i de organiserte og regelmessige aktivitetene for barn og unge som foregår i regi av kulturfrivilligheten. Likevel er all aktiviteten som foregår månedlig og årlig også verdt å merke seg når man skal vurdere økonomi som barriere i kulturfrivilligheten, ikke minst siden slike aktiviteter i stor grad er gratis.

Litteratur

- Andersen, P. L. & Arnesen, D. (2023). *Inkluderings tiltak som virker? Måleindikatorer for deltakelse og inkludering av barn og unge i organiserte fritidsaktiviteter* (Rapport 2023:4). Institutt for samfunnsforskning. <https://hdl.handle.net/11250/3069252>
- Arnesen, D. (2020). *Finansiering av frivillighet: Frivillig sektors økonomi og lokallagenes rammevilkår* (Rapport 2020:6). Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. <http://hdl.handle.net/11250/2639506>
- Arnesen, D., Bjørnå, H. B. & Myksvoll, T. M. (2022). *Følgforskning og evaluering av forsøk med fritidskortordninger: Sluttrapport* (Rapport 2022:13). Institutt for samfunnsforskning. <https://hdl.handle.net/11250/3035565>
- Arnesen, D & Hansen, V.W. (2024). *Kunnskapsoppsummering om barn og unges deltakelse i fritidsaktiviteter. Dimensjoner i deltakelse, barrierer, behov og tiltak*. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. <https://hdl.handle.net/11250/3127682>
- Arnesen, D., Nordø, Å. D. & Sivesind, K. H. (2022). *Unge deltakelse i kulturfrivilligheten: Sosiale forskjeller i barn og ungdoms deltakelse i lokale kulturaktiviteter og inkludering i frivillige kulturorganisasjoner* (Rapport 2022:5). Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. <https://hdl.handle.net/11250/2988147>
- Bakken, A. (2020). *Ungdata. Ung i Distrikts-Norge*. (NOVA Rapport 3/20). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. <https://hdl.handle.net/20.500.12199/2983>
- Bakken, A. (2022). *Ungdata 2022. Nasjonale resultater* (NOVA Rapport 5/22). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. <https://hdl.handle.net/11250/3011548>
- Bakken, A. (2023). *Ung i Oslo 2023. Ungdomsskolen og videregående skole*. (NOVA Rapport 6/23). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. <https://hdl.handle.net/11250/3065089>
- Eimhjellen, I., Myksvoll, T. M., Espegren, A., Hansen, V. W. & Guribye, E. (2023). *Rekruttering og inkludering i organisasjonslivet* (Rapport nr. 25-2023). NORCE Norwegian Research Centre. <https://hdl.handle.net/11250/3114822>
- Enstad, F., & Bakken, A. (2022). *Ungdata junior 2022. Nasjonale resultater*. (NOVA Rapport 6/22). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. <https://hdl.handle.net/11250/3011552>
- Erdvik, I. B. & Ervik, R. (2022). *Frivillige organisasjoners arbeid for inkludering av barn og unge: Barrierer, virkemidler og samspill med kommunene i inkluderingsarbeidet* (Rapport 2022:2). Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. <https://hdl.handle.net/11250/2837166>
- Eriksen, I. M. & Frøyland, L. R. (2017). *Levende drabantbyer: Ungdoms deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter i flerkulturelle lokalsamfunn* (Rapport 2017:1). Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. <http://hdl.handle.net/11250/2442812>

- Espedalen, L. E., & Seippel, Ø. (2022). Dropout and social inequality: young people's reasons for leaving organized sports. *Annals of Leisure Research*, 27(2), 197–214.
<https://doi.org/10.1080/11745398.2022.2070512>
- Fladmoe, A. & Arnesen, D. (2022). *Frivillighet i pandemiens tid: Koronapandemiens betydning for frivillig innsats og lokale frivillige organisasjoner* (Rapport 2022:08). Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. <https://hdl.handle.net/11250/3035170>
- Jacobsen, S. E., Andersen, P. L., Nordø, Å. D., Sletten, M. A. & Arnesen, D. (2021). *Sosial ulikhet i barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter* (Rapport 2021:01). Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. <https://hdl.handle.net/11250/2728534>
- Kulturalliansen. (2022). *Kartlegging av 25 kommuner. Øvings- og framføringsarenaer for kulturfrivilligheten kartlagt i 25 kommuner* (Rapport 3–2022).
<https://www.kulturalliansen.no/s/Rapport-25-kommuner-2022-pdf.pdf>
- Kultur- og likestillingsdepartementet. (2023). *Rom for deltakelse – regjeringens kulturfrivillighetsstrategi (2023–2025)*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/rom-for-deltakelse-regjeringens-kulturfrivillighetsstrategi-2023-2023/id2974198/>
- Lorentzen, H. D. (2011). *Den norske dugnaden: Historie, kultur og fellesskap*. Høyskoleforlaget.
- Myksvoll, T. M., Arnesen, D. & Erdvik, I. B. (2023). Fritid for alle? Kommunal politikk for inkludering av barn og unge i organiserte fritidsaktiviteter (Rapport 2023:2). Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. <https://hdl.handle.net/11250/3069259>
- Oslo Economics. (2020). *Økonomi som barriere for idrettsdeltakelse – kostnader og kostnadsdrivere i barne- og ungdomsidretten* (OE-rapport 2020-12).
<https://osloeconomics.no/publication/okonomi-som-barriere-for-idrettsdeltakelse-kostnader-og-kostnadsdrivere-i-barne-og-ungdomsidretten/>
- Persson, M., Espedalen, L. E., Stefansen, K. & Strandbu, Å. (2019). Opting out of youth sports: How can we understand the social processes involved? *Sport, Education and Society*, 25(7), 842–854. <https://doi.org/10.1080/13573322.2019.1663811>
- Strandbu, Å., Gulløy, E., Andersen, P. L., Seippel, Ø., & Dalen, H. B. (2017). Ungdom, idrett og klasse: Fortid, samtid og framtid. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 1(2), 132–151.
<https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2017-02-03>
- Thorød, A. B. (2012). Er det for dyrt? Om barns deltakelse og valg av organiserte fritidsaktiviteter når familiens økonomi er svak. *Fontene forskning*, 12(1), 19–31.
<http://hdl.handle.net/11250/138765>

Det mangler kunnskap om i hvilken grad økonomi er en barriere for barn og unges deltakelse i kulturfrivilligheten og hvordan kulturfrivilligheten nyttiggjør seg av lokale og nasjonale ordninger for å bygge ned økonomiske barrierer. Denne kartleggingen gir derfor ny kunnskap om kostnader, foreldrebetaling og kostnadsdrivere i kulturaktivitetene og mulige tiltak for å redusere økonomiske barrierer i kulturfrivilligheten. I denne rapporten undersøker vi følgende problemstillinger:

1. Hva koster det å delta i organisert kulturfrivillighet for barn og unge i grunnskolealder?
2. Hva er kostnadsdriverne?
3. Hvordan påvirker kostnader deltakelsen i kulturfrivilligheten?
4. Er økonomi en særlig barriere for deltakelse, og hvilke kostnader er særlig utfordrende?
5. Benytter kulturfrivilligheten seg av etablerte tilskuddsordninger for å senke kostnadsnivået for aktiviteten?
6. Hvilke tiltak kan bidra til å senke økonomiske barrierer for deltakelse i kulturfrivilligheten?
7. Hvordan varierer kostnader, økonomiske barrierer og tiltak etter faktorer på kommunenivå?

Vi belyser kostnadsbildet i det laveste alderssegmentet, når barna rekrutteres inn i kulturaktiviteter, og hvordan det endrer seg i løpet av ungdomstiden for ulike aldersgrupper mellom 5 og 19 år.

ISBN (digital): 978-82-7763-843-0
ISSN (digital): 1891-2176

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor
c/o ISF
Munthes gate 31
Pb. 3233 Elisenberg
0208 Oslo

www.sivilsamfunn.no